

Nr 128.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag för budgetåret 1952/53 till främjande av bostadsförsörjningen m. m.; given Stockholms slott den 14 mars 1952.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF.

G. E. Sträng.

Sammanfattning.

I propositionen äskas anslag till den statliga låne- och bidragsverksamheten för bostadsändamål. Därjämte framläggas förslag rörande vissa ändringar i villkoren för sagda verksamhet.

Sälunda föreslås, att tillämpningsområdet för förbättringslån till upprustning av enfamiljs- och tvåfamiljshus skall utvidgas och maximibeloppen för räntefritt, stående förbättringslån höjas till 8 000 kronor per hus. Vidare förordas, att inkomststrecken för familjebostadsbidrag och bränslebidrag skola höjas med 2 000 kronor. I anslutning härtill föreslås, att till familjer med inkomster, som överstiga de höjda inkomststrecken med högst 1 500 kronor, skall kunna beviljas halvt bidrag. Den nuvarande inkomstprövningen vart femte år föreslås ersatt med en tvåårsprövning. Ränte- och amorteringsvillkoren för tertiärlån och tillägglån som utestått under tio år regleras.

I propositionen förordas, att statligt stöd skall lämnas för främjande av mekaniseringen inom byggnadsindustrien. För utgivande av lån till maskinanskaffning äskas ett anslag av 4 000 000 kronor.

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 14
mars 1952.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, LINGMAN, HAMMARSKJÖLD, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL.

Chefen för socialdepartementet, statsrådet Sträng, anför efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter.

I årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t på min hemställan under femte huvudtiteln, punkterna 62—66, samt under kapitalbudgeten: socialdepartementet, föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1952/53 beräkna följande anslag:

A. Driftbudgeten.

Kapitalmedelsförluster och ränteeftergifter å vissa bostadsbyggnadslån, <i>förslagsanslag</i>	8 000 000
Hyresrabatter för mindre bemedlade, barnrika familjer, <i>förslagsanslag</i>	47 000 000
Särskilda bostadsrabatter, <i>reservationsanslag</i>	1 950 000
Bidrag till främjande av bostadsbyggande på landsbygden, <i>reservationsanslag</i>	13 000 000
Bidrag till inrättande av pensionärshem, <i>reservationsanslag</i>	11 000 000

B. Kapitalbudgeten.

Under statens utlåningsfonder:

Lånefonden för bostadsbyggande, <i>investeringsanslag</i>	450 000 000
---	-------------

Under fonden för låneunderstöd:

Tilläggsån till viss bostadsbyggnadsverksamhet, <i>investeringsanslag</i>	180 000 000
Lån till uppförande och förbättring av lantarbetarbostäder, <i>investeringsanslag</i>	100
Lån till anordnande av kollektiva tvätterier, <i>investeringsanslag</i>	1 500 000

Anledningen till att anslagen upptogs med preliminärt beräknade belopp var, att ställning vid ifrågavarande tidpunkt icke tagits till vissa ut-

redningar, som slutförts efter det att bostadsstyrelsen framlagt sina medelsäskanden för nästa budgetår och som kunde påverka bedömningen av anslagsbehovet. De åsyftade utredningarna voro: 1951 års bostadsutrednings i en promemoria den 13 december 1951 framlagda förslag till dels vissa jämkningar i bestämmelserna rörande förbättringslån och bostadsrabatter, dels åtgärder beträffande sådana tertiärlån och tilläggs-lån, som utestätt under tio år; bostadsutredningens promemoria den 31 december 1951 med förslag beträffande de ändringar i gällande låne- och bidragsbestämmelser, som betingas av ett sammanförande av tertiärlån, tilläggs-lån och egnahemslån i ett enda lån. Ytterligare anfördes att inom bostadsstyrelsen påginge en undersökning rörande byggnadskostnadsstegringens konsekvenser för bidragsgivningen till pensionärshem och pensionärsbostäder. Det må vidare nämnas att bostadsstyrelsen den 9 januari 1952 överlämnat en inom styrelsen upprättad promemoria med förslag till åtgärder för bättre utnyttjande av arbetskraft och material vid byggnadsproduktionen. I ett antal promemorior, vilka inkommo till socialdepartementet den 9 februari 1952, har bostadsstyrelsen behandlat skilda med bostadspolitikens sammanhängande spørsmål. Slutligen må nämnas att styrelsen i skrivelse den 21 januari 1952 framlagt slutliga förslag till anslagsäskanden för budgetåret 1952/53 i fråga om bostadsanslagen.

Bostadsutredningen kommer enligt vad jag inhämtat att instundande höst framlägga slutliga förslag beträffande de jämkningar i den statliga lån- och bidragsgivningen för bostadsändamål som må finnas påkallade. På grund härav torde tiden ännu icke vara inne att taga slutlig ställning till alla de bostadspolitiska frågor, vilka aktualiserats till följd av den senaste tidens förändringar i fråga om byggnadskostnader, driftkostnader och inkomster. Sammanförandet av olika statliga lån till ett enda lån torde sålunda få anstå. Vissa spørsmål, främst rörande äldre tertiärlån och tilläggs-lån, förbättringslån samt familjebostadsbidrag och bränslebidrag, torde emellertid med utgångspunkt från förutnämnda förslag, vilkas remissbehandling numera är avslutad, böra aktualiseras. Jag hemställer därför att få upptaga hithörande frågor till fortsatt behandling.

I. BOSTADSFÖRSÖRJNINGEN OCH BYGGNADSMARKNADEN.

Bostadsmarknaden och bostadsbyggandet.

I sin skrivelse den 21 januari 1952 med slutliga beräkningar av anslagen för budgetåret 1952/53 till lån och bidrag för förbättrande av bostadsförhållandena har *bostadsstyrelsen* lämnat uppgifter om bostadsbyggandet, bostadsbristen och bostadsefterfrågans tillväxt. Ur den sammanfattning av läget, som styrelsen lämnat, torde jag få återgiva följande.

Bostadsmarknadsläget i de tidigare kvotkommunerna synes ha försämrats

under år 1951. Bostadsproduktionen i dessa kommuner har med andra ord visat sig otillräcklig i förhållande till bostadsefterfrågans löpande tillväxt.

Beträffande utsikterna för år 1952 konstaterar styrelsen, att nytillskottet av bostadslägenheter i dessa kommuner, under förutsättning av lika långa byggnadstider som under föregående år, uppskattningsvis kommer att stanna vid något sådant som 30 000 mot ca 31 550 under år 1951 och 34 700 år 1950. Då å andra sidan skäl icke synas föreligga att räkna med någon nämnvärd minskning av bostadsefterfrågan under innevarande år i jämförelse med de närmast föregående åren, har man under nyss angivna förutsättning anledning befara en viss ytterligare försämring av bostadsmarknadsläget under år 1952.

En ökning av bostadsbyggandet i de kommuner som tidigare hade egen bostadsbyggnadskvot är enligt bostadsstyrelsens mening ur bostadsmarknads-synpunkt synnerligen angelägen. En årlig bruttoproduktion i dessa kommuner om 45 000 lägenheter torde vara det minimum som bör eftersträvas under de närmaste åren.

Vidare anför styrelsen bl. a., att den bostadsbrist som blivit en följd av den alltfört pågående omlokaliseringen av industrier till de mindre tätorterna icke torde ha kunnat avvecklas. Fortfarande gäller, att behovet av en förbättring av det dåliga bostadsbeståndet på landsbygden är mycket stort och att många familjer boende i undermåliga lägenheter kunna betraktas som katastroffall.

Den i långtidsutredningens program för perioden 1951—55 förutsatta genomsnittliga årsproduktionen av ca 60 000 bostadslägenheter i hela landet har — erinrar styrelsen — väsentligt underskridits under år 1951, och under år 1952 torde den, med nuvarande förhållanden på byggnadsmarknaden, icke kunna genomföras till mera än två tredjedelar. Det är därför av största betydelse, att ansträngningarna att genom olika åtgärder skapa reala förutsättningar för en bostadsproduktion av angiven storlek påskyndas och intensifieras.

Bostadsstyrelsens förslag till åtgärder för maskinanskaffning.

Med skrivelse den 9 januari 1952 har *bostadsstyrelsen* överlämnat en inom styrelsens teknisk-ekonomiska utredningsbyrå upprättad promemoria med förslag till åtgärder för bättre utnyttjande av arbetskraft och material vid byggnadsproduktionen.

I promemorian erinras om att byggnadsverksamheten, och därvid framför allt bostadsbyggandet, för närvarande främst hämmas av brist på arbetskraft och höjda materialkostnader. Arbetskraftsbristen, som är mest framträdande beträffande murare och grovarbetare, medför onormalt långa byggnadstider och svårighet att åstadkomma en behövlig ökning av byggnadsproduktionen. Med hänsyn till de mycket stora behov av byggnader, som föreligga på olika områden, betonas angelägenheten av att rationalisera byggnadsverksamheten

i arbetskraftsbesparande riktning genom ökad användning av maskinella hjälpmedel. Antalet företagare inom byggnadsindustrin är emellertid mycket stort och många disponera icke tillräckligt kapital för att anskaffa erforderliga maskiner. Nämnade företagares verksamhet är heller i regel icke tillräckligt omfattande för en kontinuerlig användning av sådana maskiner.

Vissa på sista tiden utförda undersökningar beträffande produktiviteten inom byggnadsfacket redovisas i promemorian. Såsom mätare har man därvid använt sig av den av murare samt trä- och grovarbetare förbrukade arbetstiden per kubikmeter byggnadsvolym. Denna s. k. volymtid har för trevånings bostadshus, uppförda på vanligt sätt, under åren 1942—1949 varit 5 timmar/m³. Genom införande av maskinella hjälpmedel har volymtiden enligt utförda försök kunnat nedbringas till 3,5 timmar/m³, vilket motsvarar en minskning av arbetskraftsbehovet med 25 %.

I promemorian har även berörts den pågående utvecklingen mot fabriksmässig tillverkning av husbyggnadsdetaljer, som kan spara såväl arbetskraft som virke. Förekomsten av maskinella hjälpmedel inom byggnadsindustrin är emellertid en ofrånkomlig förutsättning för att fabriksmässig tillverkning av större husbyggnadsdetaljer skall kunna bedrivas.

De inom byggnadsindustrin förekommande maskinerna redovisas i promemorian i följande tre grupper:

1) Enklare maskiner och hjälpmedel, såsom betongblandare, pumpar och hissar, som numera i regel ägas av varje byggnadsföretagare av genomsnittstyp;

2) mekaniska hjälpmedel, som ägas av specialfirmor och uthyras till byggnadsföretagare, vanligen ställningar och mekaniska formbyggnader, exempelvis glidformar; samt

3) större och dyrbarare maskiner, som i regel kräva specialutbildade maskinskötare.

För att möjliggöra att maskinella hjälpmedel med det snaraste komma till allmän användning inom byggnadsproduktionen, föreslås i promemorian, att ett antal lämpligt lokaliserade maskinstationer — organiserade, ägda och förvaltade av fristående företag, lämpligen i aktiebolagsform — skola inrättas med uppgift att till byggnadsföretagare uthyra maskiner. För att underlätta tillkomsten av dylika maskinstationer föreslås vidare att staten skall lämna lån till anskaffning av maskinerna. En lånefond av tillsvidare 10 miljoner kronor för lån till enskilda eller kommunala företag, som önska starta och driva maskinstationer, bör inrättas. Lånebeloppen anses bära maximeras till 80 % av anskaffningskostnaden för de maskiner, vartill respektive lån avsetts, och lånen föreslås löpa med en fast ränta av 3¹/₂ % och en amorteringstid av högst 10 år. Amorteringstiden bör emellertid anpassas efter arten och varaktigheten av den maskinella utrustning, som avsetts med lånet.

Med hjälp av den föreslagna lånefonden samt en enskild investering på 2,5 miljoner kronor anses en årlig besparing av 1 600 mans arbetskraft möjlig.

I promemorian skisseras tre olika tänkbara alternativ för en maskinstations organisation:

A) Maskinstation med ett flertal delägare, som helt övertager de delägande byggnadsföretagarnas maskinpark och som dessutom anskaffar fullständig maskinutrustning och tillhandahåller maskinservice;

B) maskinstation med ett flertal delägare, där man endast anskaffar och uthyr större maskiner och där delägarna var för sig som hittills äger och handhar de mindre maskinerna; samt

C) maskinstation, som helt äges av ett större byggnadsföretag eller av stat eller kommun.

Frågan om vilken säkerhet som bör krävas för beviljade lån har även behandlats i promemorian. I detta hänseende uttalas, att det är av stor vikt, att den administrativa proceduren så långt möjligt förenklas och att, om ett något ökat risktagande från statens sida kan giva en förenklad handläggning av ärendena, möjligheten till rationaliseringsvinst kan kompensera en rimlig riskökning. Såsom säkerhet för lämnade lån förordas i allmänhet förlagsinteckning, men borgen anses, då låntagaren föredrager denna säkerhetsform, även kunna ifrågakomma. Vidare bör möjligheten att använda lösöreköps- eller hyreskontrakt beaktas.

Beträffande administrationen av den föreslagna långivningen uttalas i promemorian, att det är av väsentlig vikt, att ledningen av verksamheten, innefattande prövning och beslut i låneärenden, utövas i samförstånd mellan byggnadsmarknadens parter genom en instans, där dessa och i övrigt behövlig teknisk-ekonomisk expertis äro representerade. Förvaltningen av lånefonden samt beredningen av ärendena böra förläggas till ett verkställande organ, förslagsvis bostadsstyrelsen. Personalbehovet beräknas till två kvalificerade tekniker jämte erforderlig kontorspersonal.

Utöver frågan om statlig långivning till maskinanskaffning inom byggnadsindustrien har i promemorian även behandlats spørgsmålet om statliga bidrag till experiment och undersökningar på detta område. Det framhålles, att staten genom Svenska uppfinnarkontoret visserligen lämnar bidrag till uppfinningar, icke minst inom byggnadsindustrien, men bidragen avse endast utformningen av uppfinningar och kunna i allmänhet icke komma till användning för undersökningar beträffande den praktiska tillämpningen eller experiment i samband med den kommersiella användningen. En ny konstruktion eller metod måste emellertid praktiskt prövas vid ett byggnadsföretag, innan det är möjligt att taga ställning till funktionsdugligheten på längre sikt ur ekonomiska, tekniska m. fl. synpunkter. Ett årligt belopp av 200 000 kronor bör därför ställas till förfogande för experiment och undersökningar i detta avseende.

Yttrandena.

Vad först angår bostadsstyrelsens förslag att statliga lån böra lämnas till maskinanskaffning inom byggnadsindustrien har flertalet remissorgan ställt sig avvisande eller yppat tveksamhet.

Förslaget tillstyrkes av *arbetarskyddsstyrelsen*, *Landsorganisationen* och *Hyresgästernas sparkasse- och byggnadsföreningars riksförbund* (HSB). *Byggnadsstyrelsen* finner de i promemorian framförda synpunkterna på önskvärdheten av en vidgad mekanisering av husbyggandet i princip riktiga. Styrelsen anser det även principiellt riktigt, att staten bidrager till främjandet av husbyggandets rationalisering. Staten borde emellertid icke bidraga till eller stödja en finansiering av ökad mekanisering med mindre garantier erhöles för ett förbilligande av produktionen. Förbilligandet borde ske genom sänkning av gällande prissättning å de arbetsmoment, som underlättades av mekaniseringen.

I fråga om förslagets detaljer anser byggnadsstyrelsen maskinparken vid de skisserade maskinstationerna vara alltför omfattande. Statligt stöd borde huvudsakligen utgå för anskaffning av kranar, framför allt de stora och dyrbara byggnadskranar, med vilka under de senaste åren experimentverksamhet i viss utsträckning bedrivits. I denna fråga anför byggnadsstyrelsen ytterligare.

Kostnaderna för dessa kranar äro av den storleksordning att även ganska stora byggnadsföretagare äro tveksamma inför anskaffningen. I promemorian ha driftkostnaderna för kranarna ej berörts, vilket hade varit av värde vid bedömandet av deras lönsamhet. Man kan dock förutsätta att byggnadskranarna, även om dessa i många fall äro på experimentstadiet, utgöra ett av de för närvarande värdefullaste tillskotten till husbyggandets rationalisering och man har anledning att förvänta ökat intresse hos byggnadsföretagarna för anskaffning av desamma.

Initiativet till maskinanskaffning bör enligt byggnadsstyrelsens åsikt helt ligga hos de enskilda företagarna. Lån borde kunna beviljas icke endast till maskinbolag utan även till större företagare, som ensam anskaffar en maskin. Med hänsyn till den ännu ringa erfarenheten av byggnadskranars livslängd borde amorteringstiden utgöra 6 å 8 år.

I anledning av den begränsning av långivningen, som byggnadsstyrelsen har förordat, anser styrelsen, att den föreslagna lånefonden bör begränsas till 4 000 000 kronor. Enligt byggnadsstyrelsens mening bör övervägas, om inte statens förevarande stöd skulle kunna ordnas i form av kreditgaranti i stället för lån.

Statskontoret, som avstyrker förslaget om en lånefond, anser den utan tvivel angelägnaste åtgärden på ifrågavarande område vara att få till stånd ändrade ackordsättningsregler, som bättre än de hittillsvarande möjliggöra utnyttjande av maskiner vid bostadsbyggandet. Kan detta realiseras, anför statskontoret, lärer ifrågasatt låneverksamhet knappast vara erforderlig. Kommer däremot någon ändring i nyssnämnt hänseende icke till stånd, föreläge uppenbarligen risk för att byggnadsföretagarna funne även ett förhårande av maskiner oekonomiskt. Beträffande ordnandet av en eventuell långivning framhåller statskontoret följande.

För den händelse åtgärder ändock skulle anses böra vidtagas för att stimulera användning av maskinella hjälpmedel vid bostadsbyggandet efter de

i promemorian angivna riktlinjerna, vill statskontoret för sin del framhålla, att låneverksamheten skulle kunna bedrivas från den av ämbetsverket förvaltade industrilånefonden, som för närvarande äger ett odisponerat kapital på över 4 000 000 kronor. Bestämmelserna om den nya lånerörelsen torde i så fall kunna inarbetas i kungörelsen 402/1927 angående allmänna villkor och bestämmelser för lån från industrilånefonden såsom en särskild avdelning, i likhet med vad skett beträffande specialföreskrifterna för torvlån respektive industrilån.

Statskontoret anser, att i stort sett samma villkor torde kunna uppställas för de nya lånen, som nu gälla för industrilånen. Räntan borde således utgå efter fyra procent. Återbetalningstiden borde bestämmas till högst 8 år. Lånen borde beviljas av Kungl. Maj:t, som jämväl borde bestämma erforderlig säkerhet.

Riksräkenskapsverket, som tagit del av statskontorets yttrande, anför beträffande långivningens ordnande att beslut om utlämnande av lån av det slag, varom här är fråga, bör meddelas av Kungl. Maj:t. Beträffande långivningen i övrigt anför riksräkenskapsverket i huvudsak följande.

Bostadsstyrelsen och det tilltänkta produktionsrådet för byggnadsfrågor kunna såsom remissinstanser kopplas in på låneärendenas behandling. Att ett sådant organ som produktionsrådet skulle kunna anförtros beslutanderätten i dessa ärenden, synes uteslutet. Det förefaller även ligga närmast till hands att uppdraga åt statskontoret att utbetala och förvalta de nya lånen, och härför talar jämväl, att man vid en sådan lösning icke behöver inrätta en särskild utlåningsfond utan såsom statskontoret framhållit kan taga industrilånefonden i anspråk för den nya utlåningsverksamheten. Vad statskontoret uttalat rörande ränta, amorteringstid och övriga lånevillkor har riksräkenskapsverket ock funnit sig böra biträda. Vad särskilt beträffar räntan, synes, särskilt i nuvarande ränteläge, anledning saknas att för ifrågavarande lån fastställa en ränta, som understiger den räntefot å fyra procent, vid vilken full förräntning av statens kapital anses vara för handen, och sålunda påkalla förvisning å driftbudgeten av medel för avskrivning av de för utlåningsrörelsen avsedda medlen till den del de enligt vad nu sagts äro att betrakta såsom icke förräntade.

Kommerskollegium, som införskaffat yttranden från handelskamrarna i Stockholm, Malmö, Göteborg och Gävle, framhåller, att alla åtgärder, som kunna främja byggnadsindustriens fortsatta tekniska rationalisering, äro värda att understödjas. I fråga om de föreslagna lånevillkoren framhåller kollegium följande.

Kollegium vill till en början i fråga om lånevillkoren för den föreslagna statliga fonden framhålla, att förlagsinteckning icke torde gå att erhålla för avsedda maskiner, då det här icke är fråga om någon industriell verksamhet. Lösöreköpskontrakt eller eventuellt hyreskontrakt mellan staten och låntagarna torde knappast kunna anses tillfyllest med hänsyn till det mindre värde maskinerna i begagnat skick i allmänhet representera. Kollegium erinrar om att i fråga om t. ex. jordbrukets maskinlånefond — avseende statslån till hushållningssällskap för utlämnande av lån till enskild person eller sammanslutning för anskaffande av jordbruksmaskin, som skall användas av flera jordbrukare — skall för maskinlån ställas säkerhet som hushållningssällskapet prövar vara betryggande. I allmänhet torde — såvitt kollegium är

rätt underrättat — därvid borgenssäkerhet komma i fråga. Den av utredningen föreslagna räntesatsen $3\frac{1}{2}$ % torde även få anses väl låg.

Enligt vad kommerskollegium erfarit, torde man kunna räkna med att inom Skånes handelskammars område en maskinstation, utgörande en sammanslutning av byggnadsföretagare, skall kunna träda i verksamhet inom den närmaste tiden och att en liknande sammanslutning även torde vara att räkna med för Stockholms vidkommande. Kommerskollegium kan i nuvarande läge ej tillstyrka förslaget om en statlig lånefond utan finner skäl föreligga att i stället rekommendera en tills vidare på privat väg fortsatt organiserad verksamhet för byggnadstekniska maskinstationer.

Enligt *Samarbetskommittén för byggnadsfrågor*, vars arbetsutskott avgivit yttrande över promemorian, är förslaget närmast att betrakta som ett utkast och utgör icke tillräckligt underlag för ett bedömande av frågorna i hela deras vidd. Kommittén framhåller att den relativt ringa användningen av kranar i Sverige i förhållande till utlandet till stor del torde ha sin förklaring i det avlöningssystem, som i Sverige tillämpas inom byggnadsfacket. Rent principiellt har kommittén icke något att invända mot att billiga lån under lämpliga former ställas till förfogande för nödvändig maskinanskaffning. Innan en undersökning av behovet av maskiner verkställes borde medel i större utsträckning icke ställas till förfogande. I första hand borde lånefonden utnyttjas till anskaffande av några sådana maskiner, som ännu ej allmänt brukas i det vanliga husbyggandet, främst större krantyper. Till lån borde sådana företagare ifrågakomma, som kunde antagas ha nödvändiga förutsättningar för experimentverksamhet med dessa maskiner i syfte att utträna om insättandet av maskinerna kunde öka produktionen och nedbringa byggnadskostnaderna. I samråd med byggnadsfackförbunden böra, anser kommittén, arbetsstudier företagas med syfte att åstadkomma sådan omprövning av de av maskinernas insättande berörda arbetsmetodernas ackordspriser att maskinernas användbarhet ur ekonomisk synpunkt klarläggs.

Svenska byggnadsindustrieförbundet och *Svenska byggnadsentreprenörföreningen*, som avgivit ett yttrande i vilket *Svenska arbetsgivareföreningen* har instämt, framhålla, att investeringar i form av maskiner böra befrämjas. Som ett led i denna strävan hälsade byggnadsindustrien möjligheterna till statligt stöd åt byggmekaniseringen med tillfredsställelse. Organisationerna anse, att ett slopande av de nyligen införda bestämmelserna om investerings-skatt och investeringsavgift skulle innebära undanröjande av ett väsentligt hinder för fortsatt mekanisering.

Berörda organisationer framhålla vidare, att erfarenheterna från utnyttjandet av byggnadskranar vid bostadsbyggen hittills föreligga i tämligen begränsad omfattning. Dessa erfarenheter visade knappast något deciderat utslag till kranarnas förmån. Det ifrågasättes om besparingarna av arbetskraft kunna bli så stora som angives i bostadsstyrelsens promemoria. Den centrala frågan anse organisationerna vara relationen mellan de mekaniska hjälpmedlen och de tillämpade byggnadsmetoderna. Beträffande förslaget om en lånefond anföres bl. a. följande.

I bostadsstyrelsens promemoria synes man utgå från att den tänkta lånefonden i princip skall kunna användas för varje slags maskin eller utrustning. En så vidsträckt tolkning anse vi dock inte riktig. All enklare materiel såsom betongblandare etc. ingår redan nu i standardutrustningen hos varje byggnadsfirma med nämnvärd omsättning. Skulle utlåningen omfatta även dylik materiel blir den föreslagna summan på 10 milj. kronor årligen alldeles otillräcklig. Ett fullständigare utnyttjande av de statliga lånen skulle förutsätta en väsentligt större insats.

En statlig lånefond för inköp av alla slags byggnadsmaskiner innebär också att man animerar till inköp av maskiner som redan finns i marknaden, d. v. s. maskiner som på sitt sätt konserverar utvecklingen. Meningen med en eventuell insats måste anses vara att främja utvecklingen. Redan härav framgår att en eventuell utlåning måste begränsas till exklusiva maskiner.

Organisationerna anse, att en eventuell statlig långivning icke får begränsas till kooperativt inrättade maskinstationer. Även för enstaka företag måste möjlighet föreligga att anlita en eventuell lånefond. Sammanfattningsvis anföra organisationerna bl. a.

En statlig lånefond till inköp av alla slags byggnadsmaskiner är icke lämplig. Fonden kan lätt bli överbelastad och fördelningen måste då medföra svårigheter. Även om lånen avses endast för exklusiva maskiner kunna svåra fördelningsproblem uppstå.

Det framlagda förslaget fyller icke anspråken på omsorgsfull utredning. Mycket talar för att en eventuell statlig insats bör koncentreras på experiment- och forskningssidan.

Enligt byggnadsindustriens uppfattning bör förslaget om en statlig lånefond till inköp av byggnadsmaskiner tills vidare icke realiseras utan ytterligare utredas.

Sveriges allmännyttiga bostadsföretag (SABO) ansluter sig i princip till förslaget om inrättande av en statlig lånefond med uppgift att underlätta mekaniseringen av byggnadsverksamheten men tror att värdet härmed icke bör överskattas. Beträffande maskinstationer framhålles bl. a.

Därest maskinbolagets uthyrningskapacitet bleve för liten och alltså icke kunde infria de förväntningar, intressenterna ha rätt att ställa, torde detta allvarligt skada en ökad anslutning till idén. Blev å andra sidan kapaciteten för stor omöjliggjordes en sund ekonomisk utveckling av maskinbolaget. Detta bleve för dyrt i drift och dess verksamhet skulle utmynna i ett ekonomiskt fiasko. Bildandet av ett föreslaget maskinbolag torde alltså behöva föregås av noggranna kalkyler uppgjorda av en tekniker med synnerligen ingående kännedom om de lokala byggnadsförhållandena och på orten redan tillgänglig maskinpark.

Svenska riksbyggen (Riksbyggens produktionsaktiebolag) ställer sig tveksam till förslaget om inrättandet av maskinstationer. En förutsättning för att med fördel använda större och dyrbarare maskiner än de som hittills vanligen varit i bruk vore att projektering och byggande utfördes av samma företag för att därvid redan vid projekteringen kunna taga hänsyn till tillgängliga maskiners rationella användning. I fråga om större och dyrbarare maskiner torde den lämpligaste formen av stöd vara, att staten anordnade en långivning, som möjliggjorde för kommunala, kooperativa och enskilda

företagare, som hade möjlighet att på ett rationellt sätt använda dessa större maskiner, att för detta ändamål erhålla förmånliga lån.

Arbetsmarknadsstyrelsen och *statens kommitté för byggnadsforskning* ha icke ansett sig böra ta ställning till förslaget om en lånefond men ansett ökad användning av maskinella hjälpmedel medföra väsentliga fördelar.

Vad angår bostadsstyrelsens förslag om ett anslag å 200 000 kronor till bidrag till experiment och undersökningar betonas allmänt den stora betydelsen av ett sådant anslag. Det understrykes, att det föreslagna beloppet är otillräckligt. *Statskontoret* framhåller, att medel för byggnadsforskning redan anvisas å riksstaten och att bostadsstyrelsens förslag i denna del icke borde föranleda någon åtgärd.

Departementschefen.

Med hänsyn till de stora byggnadsbehov, som föreligga, är en utökning av byggnadsindustriens kapacitet angelägen. I betydande utsträckning torde byggnadsverksamhetens omfattning bli beroende av den allmänna ekonomiska utvecklingen, av vilken tillgången på material och arbetskraft är i hög grad avhängig. Åtskilligt torde dock stå att vinna med åtgärder av mera begränsad räckvidd. Rekryteringen av arbetskraft till byggnadsyrkena bör underlättas. Åtgärder i detta syfte har under den senaste tiden vidtagits. Den s. k. behörighetsprövningen, vilken verkstälts av arbetsmarknadsorganen och begränsat nyanställningarna inom byggnadsindustrien, har i huvudsak slopats. Utbildningsfrågorna ha tagits upp till behandling. Bland annat överväges ytterligare statligt stöd till lärlingsutbildningen inom muryrket.

Hur än tillgången på arbetskraft och material kommer att bli, framstår det som angeläget att olika möjligheter att begränsa material- och arbetskraftsåtgången inom byggnadsindustrien tillvaratagas. Ett särskilt skäl härför äro de nuvarande höga byggnadskostnaderna, som bl. a. ha nödvändiggjort avsevärda statliga subventioner till bostadsbyggandet.

Bostadsstyrelsens förslag beträffande statliga åtgärder i fråga om mekaniseringen inom byggnadsindustrien synas ta sikte på två särskilda problem: dels hur nya maskiner, kranar och andra mekaniska hjälpmedel inom byggnadsområdet skola snabbt bli praktiskt prövade, dels hur dylika hjälpmedel, som vid praktiskt prov visat sig värdefulla, skola komma till allmän användning inom byggnadsindustrien.

I åtskilliga yttranden över bostadsstyrelsens promemoria har man vänt sig mot att staten skulle lämna ett mera allmänt finansiellt stöd till maskinanskaffning inom byggnadsindustrien. Det är framför allt två synpunkter, som gjort sig gällande. Om såsom bostadsstyrelsen avsett lån främst skall lämnas till särskilda maskinbolag med uppgift att hyra ut maskiner, kranar och liknande, uppkommer frågan huruvida dessa maskinbolag kunna organiseras på ett lämpligt sätt. Det har framhållits, att risk föreligger att antingen bolagen utrustas med för få maskiner, varvid byggnadsföretagarna icke kunna

disponera de maskiner de behöva på de rätta tiderna, eller att utrustningen med maskiner blir så riklig, att maskinerna icke kunna utnyttjas mera kontinuerligt. Som en andra huvudsynpunkt har anförts, att det är synnerligen osäkert, vad som står att vinna med olika slag av maskiner. Särskilt byggnadsindustriförbundet och byggnadsentreprenörföreningen synas vara tveksamma beträffande de vinster, som kunna göras vid ökad mekanisering av byggnadsindustrien. Dessa remissorgan, liksom även andra — t. ex. byggnadsstyrelsen — anse därför, att en mera experimentbetonad verksamhet är motiverad. Intresset förefaller i betydande grad knutet till frågan, vad som står att vinna med olika slag av byggnadskranar.

Det torde kunna tagas för givet att något behov av en mera allmän statlig kreditgivning för främjande av byggnadsindustriens mekanisering icke föreligger. Bostadsstyrelsens förslag torde ej heller ha denna innebörd, även om den av styrelsen förordade kreditgivningen icke har klart avgränsats, vilket har givit åtskilliga remissorgan anledning till en kritisk eller avvaktande hållning till förslaget. Särskilda insatser från det allmänna kunna emellertid visa sig värdefulla. Det kan sålunda vara motiverat att lämna finansiellt stöd åt företag, som äro beredda att praktiskt pröva nya maskiner, vilka på goda grunder kunna antagas medföra besparingar i fråga om arbetskraft och material. Det torde här närmast vara fråga om vad byggnadsindustriförbundet och byggnadsentreprenörföreningen betecknat som exklusiva maskiner. Lämpligt synes vidare vara att staten lämnar bidrag till en upplysningsverksamhet rörande vunna framsteg i fråga om maskinella hjälpmedel, arbetsmetoder och material. Däremot är jag icke beredd att taga ställning till bostadsstyrelsens förslag om bidrag till experiment och undersökningar.

Med hänsyn till angelägenheten av att alla möjligheter att minska åtgången av material och arbetskraft inom byggnadsindustrien tillvaratagas, anser jag, att under nästa budgetår staten försöksvis bör stödja mekaniseringen inom byggnadsindustrien på nyss angivet sätt.

Jag förordar sålunda, att lån skola kunna lämnas till byggnadsföretag — enskilda, kooperativa och kommunala — samt till kooperativt organiserade maskinstationer för finansiering av maskiner och kranar, vilka ännu icke kommit till allmän användning inom byggnadsindustrien, men som på goda grunder kunna väntas ge påtagliga besparingar i fråga om material och arbetskraft. Lånen böra, som statskontoret föreslagit, löpa med 4 % ränta. Amorteringstiden bör i enlighet med bostadsstyrelsens förslag utgöra högst 10 år. Det torde dock av statskontorets och byggnadsstyrelsens yttranden att döma vara lämpligt att, om särskilda skäl ej kunna åberopas för en förhållandevis lång amorteringstid, begränsa densamma till 6 à 8 år. I enlighet med bostadsstyrelsens förslag bör lån kunna utgå med belopp motsvarande högst 80 % av anskaffningskostnaden. För lån skall ställas godtagbar säkerhet.

Bidrag böra beviljas till upplysningsverksamhet angående nya framsteg i fråga om maskinella hjälpmedel, arbetsmetoder och material. I första hand

bör bidrag lämnas till sådan verksamhet, som avser att sprida allmän kännedom om de erfarenheter, som vinnas i samband med den med statliga lån finansierade maskinanskaffningen.

Ifrågavarande lån och bidrag böra beviljas av Kungl. Maj:t. Det bör ankomma på bostadsstyrelsen att verkställa den förberedande granskningen av låneansökningarna samt att med eget yttrande överlämna desamma till Kungl. Maj:t. Vid styrelsens handläggning av ifrågavarande ärenden böra deltaga representanter för ekonomisk och teknisk sakkunskap och för det praktiska arbetet inom byggnadsverksamheten. Dessa torde få utses av Kungl. Maj:t. Det synes lämpligt att bostadsstyrelsen jämväl förvaltar lånen. Förslag till fördelning av anslaget till bidrag till upplysningsverksamhet bör uppgöras av bostadsstyrelsen i samråd med nämnda representanter samt statens kommitté för byggnadsforskning.

Vad angår anslag till lån för främjande av maskinanskaffning inom byggnadsindustrien har bostadsstyrelsen beräknat ett belopp av 10 000 000 kronor. Byggnadsstyrelsen har funnit ett belopp av 4 000 000 kronor tillfyllest. Med den begränsning av långivningen, som jag förordat, torde det av byggnadsstyrelsen beräknade beloppet vara tillräckligt. Jag föreslår alltså, att till lån för främjande av maskinanskaffning inom byggnadsindustrien för budgetåret 1952/53 anvisas ett belopp av 4 000 000 kronor. Anslaget synes böra anvisas till en nyinrättad fond under statens utlåningsfonder, förslagsvis benämnd Lånefonden för maskinanskaffning inom byggnadsindustrien.

Till bidrag till viss upplysningsverksamhet rörande byggnadstekniska frågor torde för nästa budgetår böra anvisas ett reservationsanslag å 100 000 kronor.

Administrationskostnaderna torde f. n. icke kunna exakt beräknas men de synas under alla förhållanden bli låga. Jag förutsätter att huvuddelen av de göromål, som uppkomma vid den förberedande granskningen av låneansökningar, skall bestridas av personal inom bostadsstyrelsens byrå för teknisk-ekonomiska utredningar. Till de representanter, vilka skola biträda vid bostadsstyrelsens handläggning av låne- och bidragsärenden, torde ersättning få utgå jämlikt kommittékungörelsen. Hinder synes icke böra möta att från anslaget till bidrag till upplysningsverksamhet bestrida vissa med låne- och bidragsverksamheten sammanhängande administrationskostnader.

II. RÄNTE- OCH AMORTERINGSVILLKOREN FÖR ÄLDRE TERTIÄRLÅN M. M.

Gällande bestämmelser.

Under budgetåret 1952/53 aktualiseras ränte- och amorteringsvillkoren för vissa tidigare utlämnade bostadslån. Beträffande vissa amorteringslån skall efter det lånet utestått under tio år annuiteten höjas. Lån, som varit ränte-

och amorteringsfria, skola efter tio år antingen avskrivras eller också förräntas och amorteras. Bestämmelserna om de lån, varom här är fråga, återfinnas i följande kungörelser:

1) om tertiärlån och tilläggsån till enfamiljs- och flerfamiljshus i kungörelserna nr 636/41 angående tertiärlån till viss bostadsbyggnadsverksamhet och nr 569/42 om tertiärlån och tilläggsån för vissa bostadsbyggnadsföretag,

2) om tilläggsån till hus för mindre bemedlade, barnrika familjer i kungörelsen nr 572/42 om tilläggsån för beredande av bostäder åt mindre bemedlade, barnrika familjer, samt

3) om tilläggsån beviljade av egnahemsstyrelsen i kungörelsen nr 578/42 om vissa ändringar i kungörelsen den 7 juni 1940 (nr 589) angående den statliga egnahemsverksamheten.

Beträffande nu aktuella lånebestämmelser torde jag i detta sammanhang få erinra om följande villkor.

Tertiärlån och därtill knutna tilläggsån. Tertiärlånet, vilket skall amorteras, löper med 4,5 % ränta för flerfamiljshus och 4,5 eller 3,6 % ränta för enfamiljshus. Annuiteten å amorteringslånet utgjorde beträffande nybyggda flerfamiljshus 5,25 % under de första fem åren av lånets löptid. Efter denna tid ägde byggnadslånebyrån förhöja annuiteten för resterande lånebelopp till 6 %. Efter ytterligare fem år skulle annuiteten ökas till det belopp, som erfordrades för att lånet skulle vara slutamorterat efter 30 år, räknat från den dag, då lånet börjat löpa som amorteringslån. I fråga om enfamiljshus utgjorde annuiteten 6,9 eller 6,0 % under de första tio åren. Därefter skulle annuiteten höjas till det belopp, som erfordrades för att lånet skulle vara slutamorterat efter 20 år.

Genom kungörelsen nr 636/41 infördes vissa bestämmelser om *hyreskontroll* och *räntegaranti*. I fråga om hyreskontroll stadgades beträffande flerfamiljshus, att lån principiellt icke finge beviljas med mindre de tillkomna lägenheterna kunde tillföras bostadsmarknaden mot hyror, icke överstigande den år 1939 gällande hyresnivån för lägenheter av jämförlig beskaffenhet och belägenhet. Vid uthyrning av sådan lägenhet medgaves icke rätt att under en tid av 10 år räknat från den dag, som byggnadslånebyrån bestämde, dock längst intill dess lånet blivit till fulla guld, utan byråns medgivande uttaga högre hyror än dem, som fastställdes i samband med lånets beviljande.

I fråga om såväl flerfamiljs- som enfamiljshus gäller att, därest låntagaren nödgas under de tio första åren efter lånets upptagande erlægga högre ränta på primärkrediten än 3,5 % och på sekundärkrediten en däremot svarande ränta (garanterad ränta), skall av statslånets ränte- och annuitetsbelopp årligen kunna eftergivas högst ett belopp motsvarande skillnaden mellan faktisk och garanterad ränta.

Genom kungörelsen nr 569/42 infördes beträffande tertiärlån för enfamiljshus begreppet *räntefri, stående del*. Enligt bestämmelserna härom kunde byggnadslånebyrån, då anskaffningskostnaden för ett nybyggnadsföretag översteg fastighetens eller i vissa fall endast byggnadens värde, medgiva, att viss

del av tertiärlånet under en tid av tio år skulle utgöra sådan del. Efter utgången av denna tioårsperiod äger bostadsstyrelsen, därest den allmänna bostadskostnadsnivån därtill giver anledning, besluta, att den del av tertiärlånet, som dittills utgjort räntefri, stående del, skall från viss av styrelsen bestämd dag i sin helhet eller delvis löpa med ränta och amorteras. Om och i den mån nyssnämnda del av lånet icke skall amorteras, skall densamma avskrivas.

Beträffande flerfamiljshus samt enfamiljshus, uppförda av kommun eller därmed jämställd företagare, infördes genom 1942 års kungörelse det s. k. *tillägglånet*. I fråga om detta låns förräntning och amortering stadgades i 16 § andra stycket:

Medgiver byggnadslånebyrån, att de av byrån vid tillägglånets beviljande fastställda hyrorna få höjas utöver vad som betingas av stegrade bränsle- och förvaltningskostnader, eller kan med hänsyn till det allmänna hyresläget på orten fastighetens avkastning antagas komma att stiga efter utgången av den i 4 § c) angivna tiden (= den för hyreskontroll bestämda perioden) äger byrån besluta, att tillägglånet, i den mån avkastningsökningen det medgiver, skall, i förstnämnda fall, från viss av byrån bestämd dag och, i sistnämnda fall, från utgången av nyssnämnda tid löpa med ränta och amorteras, allt enligt de närmare bestämmelser, som Kungl. Maj:t framdeles må meddela.

I fråga om avskrivning av lånet stadgades i tredje stycket följande.

Om och i den mån tillägglånet vid utgången av den i 4 § c) angivna tiden (= den för hyreskontroll bestämda perioden) återstår oguldet och ej enligt dessförinnan meddelat beslut skall amorteras i enlighet med vad i andra stycket stadgas, skall detsamma avskrivas.

Tillägglån till hus för mindre bemedlade, barnrika familjer. Beträffande dessa tillägglån gäller likaledes, att de i vissa fall från en av bostadsstyrelsen fastställd dag kunna uppsägas att löpa med ränta och amortering. Tillägglån till flerfamiljshus kunna sålunda uppsägas i fall, där bostadsstyrelsen medgivit höjning av hyrorna utöver vad som betingas av stegrade bränsle- och förvaltningskostnader. Beträffande tillägglån till egnahem kan uppsägning ske, där egnahemmet undergått sådan mera betydande värdestegring, som icke är att hänföra till av låntagaren själv vidtagna åtgärder.

Tillägglånet skall avskrivas i den mån det återstår oguldet, då 10 år förflutit från dess utbetalande till låntagaren och ej enligt dessförinnan meddelat beslut skall amorteras.

Beträffande *tillägglån beviljade av egnahemsstyrelsen* gälla i fråga om uppsägning till förräntning och amortering samt om avskrivning samma villkor som föreskrivits beträffande tillägglån för egnahem åt mindre bemedlade, barnrika familjer.

Frågans behandling vid 1951 års riksdag.

Frågan om ränte- och amorteringsvillkoren för äldre tertiärlån och tillägglån upptogs i propositionen nr 124 till 1951 års riksdag. Med utgångspunkt från ett av bostadsstyrelsen framlagt förslag förordades följande.

Beträffande lån enligt 1941 års kungörelse skulle vid tioårsperiodens utgång nu gällande annuitet bibehållas genom sänkning av räntan från 4,5 till 4,0 % och förlängning av amorteringstiden, beträffande flerfamiljshus för nybyggnad till 40 och för ombyggnad till 30 samt beträffande enfamiljshus till 23 resp. 25 och 26 år. Vidare skulle varken räntegaranti eller hyreskontroll förlängas utöver vad från början avtalats.

I motsats till bostadsstyrelsen ansåg föredragande departementschefen, att ett principbeslut om förräntning och återbetalning av tillägglån till flerfamiljshus borde anstå tills frågan om sådana hyresökningar, som påverkade fastigheternas avkastning, blivit närmare klarlagd. I fråga om egnahem framhöll departementschefen, att, först sedan frågan om hyrorna i de berörda flerfamiljshusen bättre kunde överblickas, torde standpunkt böra tagas till förslaget att i princip krav skulle resas på återbetalning av till egnahem beviljade tillägglån och räntefria, stående delar av tertiärlån.

Statsutskottet anförde i utlåtande nr 155/1951, att slutlig ställning till såväl frågan om ränte- och amorteringsvillkoren för tertiärlån, som utestått under tio år, som frågan huruvida utlämnade tillägglån och räntefria, stående delar av tertiärlån skola förräntas och amorteras skulle tagas först sedan principerna för hyressättningen blivit närmare klarlagda.

Riksdagen biföll statsutskottets förslag.

Bostadsutredningens förslag.

Bostadsutredningen framhåller i sin förutnämnda promemoria den 13 december 1951, att för ett antal tillägglån och räntefria, stående delar av tertiärlån den tioårsperiod inom vilken beslut skulle ha fattats angående dessa låns vidare behandling utgår under budgetåret 1952/53. Åtminstone beträffande dessa lån måste, anför utredningen, avgörande träffas i så god tid, att låntagarna kunna få besked därom före tioårsperiodens utgång. Sammanlagt skulle aktualiseras tillägglån till ett beviljat belopp av ca 750 000 kronor och räntefria, stående delar av tertiärlån till ett belopp av ca 420 000 kronor.

Beträffande förutsättningarna för förräntning och amortering av beviljade tillägglån till flerfamiljshus framhåller utredningen i huvudsak följande.

Ett villkor för att tillägglånen skola kunna uppsägas till förräntning och amortering torde med nuvarande förhållanden på hyresmarknaden få anses vara, att hyrorna åtminstone i berörda fastigheter tillåtas stiga så mycket, att utrymme skapas för de nya kostnaderna för tillägglånet. En granskning av de grunder, efter vilka de äldre tillägglånen beviljades, ger vid handen, att krav på förräntning och amortering av dessa lån skulle medföra vissa komplikationer.

Storleken av tillägglånet jämte det kommunala bidraget beräknades fram till den 1 juli 1946 som skillnaden mellan produktionskostnaden och ett avkastningsvärde, baserat på 1939 års hyresnivå. I hus med olika utrustning och standard tillämpades en marknadsmässig hyresskillnad, innebärande att förhållandet mellan produktionskostnad och avkastningsvärde kom att variera med

husets beskaffenhet. Sålunda innebar en höjning av standarden, att avkastningsvärdet ökades mera än däremot svarande kostnader.

För en fastighet av hög standard inrymmande också butikslokaler och garage kunde produktionskostnad och avkastningsvärde t. o. m. sammanfalla. För en sådan fastighet har alltså icke erfordrats vare sig tilläggs lån eller kommunalt bidrag. Vid krav på förräntning och amortering av tilläggs lånen skulle hyrorna i fastigheter med låg standard sålunda behöva höjas mer än i fastigheter med högre standard. I fastigheter med butiker eller andra uthyrningsbara lokaler i källaren skulle eventuellt ingen hyreshöjning alls behöva ske. Om en kommun erhållit befrielse från att lämna bidrag till viss fastighet, skulle krävas en större hyreshöjning än i sådana fall, där kommun lämnat bidrag. Av det anförda framgår att vid nu bestående hyresreglering det skulle uppstå hyresskillnader, vilka skulle komma att framstå som omotiverade och stötande.

Utredningen framhåller, att uppsägning av tilläggs lånen till förräntning och amortering innebär, att ståndpunkt tagits till att hyrorna skola höjas åtminstone i hus med tilläggs lån. Dessutom borde även ståndpunkt till hyreshöjningens storlek ha tagits. Då utredningen ännu icke tagit ställning till hela det hyrespolitiska frågekomplexet, anser den önskvärt, att, om så är möjligt, avgörandet rörande nu aktuella tilläggs lån uppskjutes viss tid. Överenskommelse syntes böra träffas med låntagarna, varigenom dessa under viss angiven tid avstode från rätten att få vederbörande lån avskrivna. Som kompensation skulle låntagarna kunna erbjudas att den höjning av annuiteten på *tertiärlånet*, som författningsenligt skall göras ungefär samtidigt med att tioårsperioden för hyreskontrollen utgår, kunde uppskjutas, tills frågan om tilläggs lånets behandling avgjorts.

Enligt utredningens uppfattning skulle en låntagare, som krävde avskrivning av tilläggs lånet, få vidkännas en väsentlig ökning av kapitalkostnaderna genom att annuiteten höjdes från 5,25 till 6,92 %. Kapitalkostnadsökningen kunde beräknas till ca 9,1 %. Då höjningen av kapitalkostnaden icke torde berättiga fastighetsägaren att utfå högre hyror och då han dessutom måste räkna med möjligheten av att, i samband med en revision av *tertiärlånets* villkor, räntan kunde komma att sänkas och amorteringstiden förlängas, syntes man kunna räkna med att låntagarna accepterade den föreslagna förlängningen av nu gällande lånevillkor. Utredningen anser vidare, att den tid, för vilken den föreslagna förlängningen skall gälla, torde böra ankomma på bostadsstyrelsen att bestämma.

För att belysa förutsättningarna för återbetalning av *räntefria, stående delar av terciärlån* har bostadsutredningen verkställt en utredning beträffande förhållandet mellan kapitalkostnaderna för enfamiljshus, byggda under olika år mellan 1939 och 1951. Denna utvisar, att en sådan höjning av kapitalkostnaderna inträtt, att det skulle vara möjligt att kräva förräntning och amortering av äldre *räntefria, stående delar av terciärlån*.

Utredningen föreslår, att vederbörande låntagare erbjudes avtal om uppskjutande av det slutliga beslutet rörande behandlingen av ifrågakvarande lån

samt att, om detta erbjudande icke accepteras, lånet uppsäges till förräntning och amortering.

Utredningen anser, att ett dylikt förfarande bör tillämpas också beträffande *tillägglån för andra slag av egnahem*. Utredningen påpekar emellertid, att ifrågavarande egnahem obestridligen undergått en betydande värdestegring under de senaste åren, varför dessa tillägglån torde kunna uppsägas till förräntning och amortering.

Enligt av utredningen lämnade uppgifter uppgår antalet tillägglån till egnahem beviljade av förutvarande egnahemsstyrelsen under budgetåret 1942/43 till ca 700 med ett sammanlagt belopp av 850 000 kronor. Under budgetåret 1952/53 utgår dessutom tioårsperioden för ca 570 tillägglån till egnahem åt mindre bemedlade, barnrika familjer med ett sammanlagt belopp av 970 000 kronor.

Vad slutligen beträffar *tillägglån för hyresbostäder åt mindre bemedlade, barnrika familjer* — under budgetåret 1952/53 utgår tioårsperioden för 24 sådana lån med ett sammanlagt belopp av 120 000 kronor — framhåller bostadsutredningen, att sådana lån skola löpa med ränta och amorteras endast under förutsättning av att standardhyrorna höjas. Utredningen föreslår, att lånen avskrivnas.

I konsekvens med sin allmänna ståndpunkt att nu gällande lånevillkor böra i största möjliga utsträckning fortfara att gälla, tills ställning tagits till utredningens slutliga förslag, förordar utredningen, att nu gällande *räntegarantier* förlängas och att nu utgående *annuiteter å tertiärlån* bibehållas oförändrade tills vidare för samtliga låntagare utom för dem, med vilka överenskommelse om uppskjutande av det slutliga avgörandet beträffande tillägglån icke kunnat ingås.

Yttrandena.

Av de remissinstanser, som ha yttrat sig över bostadsutredningens ifrågavarande förslag, har flertalet givit till känna en mycket positiv inställning till detsamma. Sålunda ha *socialstyrelsen*, *Landsorganisationen i Sverige (LO)*, *Tjänstemännens centralorganisation (TCO)*, *Svenska stadsförbundet*, *Svenska landskommunernas förbund*, *Hyresgästernas riksförbund* samt *Sveriges allmännyttiga bostadsföretag (SABO)* helt anslutit sig till förslaget, och detsamma är fallet med övervägande antalet länsbostadsnämnder. *Statens hyresråd* tillstyrker likaledes utredningens förslag, men ifrågasätter om icke bostadsstyrelsen borde få bemyndigande att jämväl beträffande tillägglånen till flerfamiljshus uppsäga dessa till återbetalning, därest överenskommelse om uppskov icke kan träffas med vedenbörande låntagare. Beträffande tillägglånen till hyresbostäder åt mindre bemedlade, barnrika familjer föreslår hyresrådet, att möjligheten till anstånd med prövningen av frågan om huru dessa lån skola behandlas bör övervägas. *Sveriges fastighetsägareförbund*

anser sig icke böra avstyrka förslaget i vad det avser överenskommelse med vissa låntagare om anstånd med avgörandet av huru lånen böra behandlas. Ett i hast tillkommet beslut härom skulle kunna medföra komplikationer. Principiellt vidhåller dock förbundet sin tidigare i anledning av besparingsutredningens förslag deklarerade ståndpunkt, att de tidigare utlämnade tertiär- och tillägglånen — under förutsättning av en däremot svarande hyreshöjning — borde avvecklas genom förräntning och amortering. Beträffande tillägglånen för hyresbostäder åt mindre bemedlade, barnrika familjer kan förbundet icke finna skäl för att dessa behandlas på annat sätt än övriga lån. Avgörandet i fråga om dessa lån borde alltså uppskjutas till våren 1953. *Bostadsstyrelsen* tillstyrker utredningens förslag till provisoriska åtgärder utom vad beträffar tillägglån för hyresbostäder åt mindre bemedlade, barnrika familjer. Jämväl i dessa fall anser nämligen styrelsen, att förhandlingar böra upptagas med fastighetsägarna om uppskov med prövning av avskrivningsfrågan, till dess frågan om en allmän hyreshöjning prövats i samband med utredningens slutgiltiga förslag. Styrelsen anser, att uppskovet med avskrivningsfrågans avgörande bör få en varaktighet av minst ett år efter riksdagens beslut i frågan. Särskilt vad beträffar flerfamiljshusen torde förhandlingarna bli tidsödande. I fråga om egnahem för barnrika familjer torde — enligt styrelsens uppfattning — böra klarläggas att, om någon egnahemsägare ej går med på uppskov och denne som följd därav måste förränta och amortera tillägglånet, bör den härav följande kapitalkostnadsökningen icke medföra höjning av familjebidraget.

Beträffande behandlingen av tertiär- och tillägglånen i bostadsstyrelsen anför styrelsen i huvudsak följande.

Det skulle avsevärt underlätta ärendenas behandling i bostadsstyrelsen om tioårsperioden — avseende den räntefria, stående delen av tertiärlån till enfamiljs- och tvåfamiljshus — finge räknas från och med den dag, då amorteringsdelen av lånet blivit amorteringslån, vilken infallit vid första halvårsskiftet efter det lånet utbetalats. Då en sådan beräkning av tioårsperioden icke torde strida mot författningens bestämmelser, anser styrelsen, att densamma bör komma i tillämpning. Därigenom skulle antalet räntefria, stående delar av tertiärlån, för vilka tioårsperioden skulle komma att utgå före den 1 juli 1953, även minska från av utredningen beräknade 240 till cirka 60, och beloppet av dessa delar skulle minska från av utredningen beräknade 420 000 kronor till i runt tal 110 000 kronor. För tillägglån för beredande av bostäder åt mindre bemedlade, barnrika familjer borde tioårsperioden räknas från den tidpunkt, då lånebeloppet slutgiltigt fastställts. Med denna beräkning skulle antalet tillägglån för egnahem åt mindre bemedlade, barnrika familjer, beträffande vilka tioårsperioden utgår före den 1 juli 1953, minska från av utredningen beräknade 570 lån med ett sammanlagt belopp av cirka 970 000 kronor till endast ett tjugotal lån med ett sammanlagt belopp av cirka 30 000 kronor.

Bostadsstyrelsen framhåller, att riksdagens beslut våren 1951 angående tillägglån och räntefria stående delar av tertiärlån torde få anses innebära krav på att dessa lån och räntefria, stående delar skulle förräntas och amor-

teras, i den mån författningsbestämmelserna så medgäve, ävensom att riksdagen ej tog sådan ställning, att underlag för dylikt krav för närvarande förelåg. På grund härav — påpekar styrelsen vidare — torde styrelsen beträffande tre tillägglån på tillsammans 38 000 kronor, för vilka tioårsperioden utgår under budgetåret 1951/52 icke ha annat val än att avskryva lånen.

Av de länsbostadsnämnder, vilka anslutit sig till utredningens förslag, ha fyra uttalat tveksamhet i fråga om behandlingen av tillägglånen till hyresbostäder åt mindre bemedlade, barnrika familjer. *Länsbostadsnämnderna i Kronobergs och Värmlands län* ifrågasätta om det ej vore fördelaktigt att bedöma avskrivningsfrågan för tillägglån samtidigt för såväl egna hem som hyresbostäder åt mindre bemedlade, barnrika familjer. *Länsbostadsnämnden i Östergötlands län* ställer sig tveksam till varför de med bostadsanskaffningslån finansierade hyreshusen skola givas en undantagsställning. På längre sikt måste det nämligen anses angeläget att hyresklientelet i dessa hus blir mer normalt sammansatt, så att därigenom karaktären av kategorihus försvinner. *Länsbostadsnämnden i Västernorrlands län* ifrågasätter det berättigade uti att i ena fallet uppsäga tillägglånen för amortering men i det andra fallet avskryva lånen. En uppsägning av de tillägglån, som beviljats för egna hem, finge samma verkan som en uppsägning av tillägglånen för hyreshus åt mindre bemedlade, barnrika familjer, nämligen en höjning av hyran jämväl för de familjer, som bodde i egna hem, för så vitt icke annuiteterna för tillägglånen finge inräknas i den s. k. normalkostnaden och familjebidraget bestämmas därefter.

Bland de remissinstanser, som helt eller delvis ställt sig avvisande till utredningens förslag, märks i första hand *statskontoret*. Detta anser sig endast kunna biträda förslaget vad beträffar tillägglånen till hyresbostäder åt mindre bemedlade, barnrika familjer. I övrigt finner statskontoret det angeläget att till räntebelagda amorteringslån överföras de tillägglån och räntefria, stående delar av egna hemslån, som av låntagarna innehafts under tio år. Beträffande förutsättningarna för en sådan åtgärd anför statskontoret följande.

Den kraftiga löne- och prisstegringen under 1951 har i än högre grad än den tidigare utvecklingen accentuerat angelägenheten av ett beslut i förenämnt hänseende. Det fallande penningvärdet har medfört en påtaglig och bestående realvärdestegring av ifrågavarande fastigheter. Det ökade värdet kan omedelbart utvinnas i fråga om egna hemmen, medan det beträffande flerfamiljshusen i regel kan tillgodogöras först efter en hyreshöjning. Som statskontoret vid olika tillfällen framhållit, är det enligt ämbetsverkets mening icke opåkallat att genom en sådan höjning skapa förutsättning för tillägglånens förräntning och amortering. Det bör i detta sammanhang understrykas, att den förskjutning, som skett i förhållande mellan hyror och inkomster, nu blivit så stor, att hyresprocenten kommit att väsentligt understiga den gräns — 20 % — som tidigare angivits som norm för den bostadspolitiska målsättningen. Ytterligare löneökning som följd av pågående avtalsförhandlingar kommer att medföra ännu lägre hyresprocent. I detta förhållande ligger enligt statskontorets mening en av anledningarna till de svårigheter i olika avseenden, som känneteckna rådande läge. Det lär således icke kunna åberopas några sakliga skäl för anstånd med ställningstagandet till förevarande spörsmål. Mot ett

uppskov talar även, att läntagarna torde ha berättigad anledning kräva, att de i överensstämmelse med de föreskrifter som gälla för lånen erhålla besked om, huruvida lånen skola avskrivas eller uppsägas till förräntning och amortering. Utsikterna att med positivt resultat förmå läntagarna att frivilligt godtaga en förlängning av 10-årsperioden lära icke heller — såvitt statskontoret kan finna — få anses särskilt gynnsamma. Det kan med fog sättas i fråga, om de fördelar, som eventuellt kunna erbjudas läntagarna, uppväga de påtagliga riskerna för en uppsägning. Vad utredningen anfört därom, att omotive-rade och stötande hyresskillnader skulle uppstå, giver statskontoret anledning framhålla, att detta förhållande uteslutande är en följd av gällande hyresreglering, som även i andra avseenden torde medföra liknande ojämnheter.

Riksräkenskapsverket finner beträffande tillägglån för flerfamiljshus icke tillräckliga skäl föreligga för att läntagarna som kompen-sation för att de avstå från rätten att få frågan om avskrivning omedelbart prövad erbjudas anstånd med höjning av annuiteterna. Vad beträffar tillägglånen till hyresbostäder åt mindre bemedlade, barnrika familjer anser riksräkenskapsverket, att frågan om dessa låns avskrivning tills vidare borde lämnas öppen. Mot utredningens förslag i övrigt har verket dock icke haft något att erinra.

Svenska arbetsgivareföreningen finner det beklagligt, att tidigare underlä-tenhet att taga ställning till berörda lånefrågor nödgat utredningen att för-orda en lösning, som föranleder ytterligare uppskov och ovisshet. Arbetsgi-vareföreningen anser det icke osannolikt, att vad beträffar tillägglån till fler-familjshus vissa fastighetsägare i detta läge komma att föredraga att bli de-finitivt befriade från den tioprocentiga belastning, som tillägglånen innebär, och även amortera sina tertiärlån snabbare samt avbörjas bostadsstyrelsens kontroll. I fråga om motiven för sitt beslut om anstånd synes utredningen en-ligt föreningens uppfattning icke vara fullt övertygande. Utredningen synes sålunda själv anse det ostridigt, att en höjning av bostadskostnaden inträtt men har likväl avstått från att draga konsekvenserna därav. Icke heller anser föreningen, att utredningen varit fullt konsekvent i sitt uppskovsyrkande, därigenom att utredningen medgivit omedelbar avskrivning av tillägglånen för hyresbostäder åt mindre bemedlade, barnrika familjer. Enligt föreningens uppfattning bör man — innan ställning toges till den hyrespolitiska mål-sättningen — över huvud taget undvika avskrivning av tillägglån. Om över-enskommelse med läntagarna ej kan träffas, bör amorterings- och förräntnings-skyldighet införas. För att den därmed åtföljande hyresjusteringen skall bli så litet kännbar som möjligt, bör annuiteten ej sättas högre än att lånen skola bibehållas, d. v. s. närmast bli belopp av rent formell karaktär. Liknande för-faringssätt borde tillämpas även för de andra tillägglånen och räntefria, stående delarna av tertiärlånen för de fall, när överenskommelse ej kan träffas med fastighetsägarna om prolongation.

Av länsbostadsnämnderna är det endast nämnderna i Gotlands, Skaraborgs och Norrbottens län, som haft en mer avvikande mening i fråga om behand-lingen av de lån, varom här är fråga. Sålunda ifrågasätter *länsbostadsnämnden i Gotlands län* om icke tillägglånen till egnahem och räntefria, stående

delar av tertiärlån för enfamiljshus borde antingen helt avskrivas eller fortfarande knytas till fastigheter ytterligare fem eller tio år utan förräntning och amortering och återkrävas endast om fastigheten under denna tid blev försåld med »oskäligen» vinst. Skulle så icke vara fallet borde avskrivning ske efter fastställd tidsfrist. *Länsbostadsnämnden i Skaraborgs län* hyser betänkligheter mot ett uppskov med avgörandet och tillstyrker bostadsstyrelsens i propositionen nr 124 till 1951 års riksdag upptagna förslag i ämnet. *Länsbostadsnämnden i Norrbottens län* anser, att tillägglånen till flerfamiljshus samt till egnahem åt mindre bemedlade, barnrika familjer ävensom tillägglån för egnahem, beviljade av förutvarande egnahemsnämnden, böra avskrivas. Nämnden framhåller beträffande tillägglånen till flerfamiljshus, att hyrorna vid krav på förräntning av dessa lån icke blott komma att stiga mer i hus med lägre standard än i hus med högre utan komma att i huvudsak drabba landsbygden och då främst Norrland. I fråga om tillägglånen till egnahem åt mindre bemedlade, barnrika familjer finner nämnden det orimligt, att dessa skola behandlas ogynnsammare än de barnrika familjerna i hyreshus. Vad slutligen beträffar tillägglånen för egnahem beviljade av egnahemsnämnderna framhåller länsbostadsnämnden, att, då familjebostadsbidrag och bränslebidrag icke kunna utgå till familjer boende i dessa fastigheter och då fastigheterna i övrigt icke uppfylla nu gällande standardkrav, fastigheterna äro synnerligen svårsålda. Nämnden kan därför icke för sin del anse, att fastigheterna i fråga undergått en sådan betydande värdestegring, att författningens bestämmelser i detta avseende kunna anses uppfyllda.

Departementschefen.

De bestämmelser angående äldre tertiärlån och tillägglån, som nu äro aktuella, gälla såväl egnahem som flerfamiljshus. De avse dels ränte- och amorteringsvillkoren för räntebärande tertiärlån, dels skyldighet för låntagare att under vissa förutsättningar återbetala beviljad kapitalsubvention i form av tillägglån eller räntefri, stående del av tertiärlån på de villkor Kungl. Maj:t bestämmer.

Bostadsutredningen har i huvudsak föreslagit, att beträffande de tertiärlån och tillägglån som under budgetåret 1952/53 ha utestått i tio år ställning icke nu skall tagas till ränte- och amorteringsvillkoren. Överenskommelser borde om möjligt träffas med vederbörande låntagare om att uppskjuta prövningen av frågan huruvida tillägglån och räntefria, stående delar av tertiärlån skola förräntas och amorteras eller avskrivas. Som ett slags kompensation åt låntagarna borde i förekommande fall medgivas att annuiteten å tertiärlån tills vidare skulle förbli oförändrad.

Flerparten remissorgan ha tillstyrkt bostadsutredningens förslag eller endast haft smärre invändningar att göra. Tveksamhet till förslaget har dock yppats i några yttranden. Statskontoret har ansett att de lån som ha subventions-

karaktär böra — med undantag för tillägglån till hyreshus för barnrika familjer — förräntas och amorteras efter den första tioårsperiodens utgång.

Vad först angår *tillägglån till flerfamiljshus* må erinras om att det vid behandlingen av frågan vid förra årets riksdag förutsattes, att bostadsutredningen skulle framlägga förslag i ämnet i sådan tid, att ett principbeslut kunde fattas av innevarande års riksdag. Det framhölls, att endast tre lån till ett sammanlagt belopp av 38 000 kronor krävde beslut i förevarande hänseende under budgetåret 1951/52.

Då bostadsutredningen ännu icke framlagt förslag beträffande den framtida hyrespolitiken och grunderna för kapitalsubventionerna till nybyggda hus torde det slutliga ståndpunktstagandet till frågan få uppskjutas ännu ett år. Ett beslut beträffande de lån, som under nästa budgetår ha utestått i tio år, måste dock fattas. Härvid bör beaktas möjligheten av att sådan ställning till hyrespolitiken kan komma att tagas, att beviljade tillägglån böra förräntas och amorteras. För att inte föregripa utvecklingen anser jag därför att de tillägglån, som aktualiseras under nästa budgetår, icke böra avskrivas. Det synes lämpligt att räntan fastställs till 3,5 % och att lånen amorteras på 20 år. Intill dess för berörda fastigheter sådana hyreshöjningar medgivnas, som medföra att fastigheternas nettoavkastning ökar, böra emellertid förfallande räntor och amorteringar efterskänkas.

Beträffande *kapitalsubventionen till egnahem och tvåfamiljshus* i form av räntefri, stående del av tertiärlån samt tillägglån synas de av bostadsutredningen lämnade uppgifterna rörande de årliga kapitalkostnaderna för dylika vid olika tidpunkter uppförda hus ge stöd för uppfattningen att krav kan ställas på återbetalning av lämnad subvention. Den allmänna bostadskostnadsnivån har otvivelaktigt stigit så mycket att utrymme finns för förräntning och amortering av ifrågavarande lån till hus som uppfördes för tio år sedan. Ett uttryck för kostnadsstegringen äro de stigande försäljningspriserna för egnahem. Förhållandena torde dock icke vara likartade på alla orter. På de flesta större och medelstora orter torde en markerad tendens till stegring av kostnadsnivån ha gjort sig gällande, medan så antagligen inte har varit fallet på flertalet mindre orter och på landsbygden. Det är osäkert, hur bostadskostnader och försäljningspriser komma att utveckla sig under den närmaste tiden. Vidare torde avseende böra fästas därvid att olika slag av fastighetsutgifter — framför allt för bränsle — ha ökat under den senaste tiden. Jag anser därför, att egnahemsägarna icke f. n. skola avkrävas ränta och amortering å tillägglån och räntefria, stående delar av tertiärlån, som utestått under tio år. Å andra sidan förefaller det knappast välbetänkt att nu avskriva dessa lån. Med hänsyn till att frågan om kapitalsubventioner till bostadsbyggandet är föremål för prövning av bostadsutredningen föreslår jag, att de lån, som under nästa budgetår komma att ha utestått under tio år, under ytterligare ett år skola vara räntefria och stående.

Vad härefter angår *räntebärande tertiärlån* anser jag, att några särskilda skäl för att ompröva givna bestämmelser i fråga om förräntning och amorte-

ring knappast kunna anföras. I fråga om flerfamiljshus kan visserligen åberopas, att driftkostnaderna ha tenderat att stiga under senare år, varför utrymmet för amortering av lånen är knappt tilltaget. Det bör emellertid beaktas, att en ökning av fastighetsutgifterna, som sammanhänger med den allmänna pris- och kostnadsfördyringen, kan berättiga fastighetsägaren till hyreshöjning. Frågan om s. k. generell hyreshöjning jämlikt 5 § hyresregleringslagen prövas varje år på grundval av särskilda av hyresrådet utförda fastighetsomkostnadsundersökningar.

I anledning av vad bostadsutredningen anfört därom att den höjning av annuiteten å tertiärlån, som inträder efter de tio första åren, kan betyda en ökning av kapitalkostnaderna för flerfamiljshus med drygt 9 %, anser jag, att det kan ifrågasättas om icke amorteringsbestämmelserna äro mindre lämpligt utformade. Önskvärt vore om ökningen av kapitalkostnaderna kunde begränsas. Om statens berättigade anspråk på säkerhet för beviljade lån kunna tillgodoses, även om amorteringstiden något förlänges, varigenom annuiteten å statslånet inte behöver höjas så mycket som tidigare bestämts, torde intet vara att erinra mot en viss jämkning i gällande bestämmelser. Med undantag för flerfamiljshus av trä äro amorteringstiderna för äldre tertiärlån kortare än de amorteringstider, som nu gälla för nya tertiärlån och egnahemslån. I propositionen nr 124 till 1951 års riksdag föreslogs, att amorteringstiden för äldre tertiärlån skulle förlängas så mycket, att vid en samtidig sänkning i förekommande fall av räntan från 4,5 till 4 % annuiteten å tertiärlånet skulle kunna hållas oförändrad. Förslaget godtogs icke av riksdagen, som ansåg att frågan borde prövas i samband med att ställning togs till kapitalsubventionerna.

Om mitt förslag i det föregående beträffande tilläggsån och räntefria, stående delar av tertiärlån godtages, torde jämväl ståndpunkt nu böra tagas till annuiteten å tertiärlån. På grund av vad förut anförts föreslår jag, att för tertiärlån som utestått under tio år amorteringstiden förlänges så, att den kommer att i huvudsak överensstämma med de amorteringstider som numera gälla för nya lån. För nybyggnad av flerfamiljshus bör alltså amorteringstiden fastställas till i fråga om hus av sten 40 år och beträffande hus av trä oförändrat 30 år. För nybyggnad av egnahem och tvåfamiljshus bör amorteringstiden förlängas så mycket att annuiteten kan hållas oförändrad. Amorteringstiden blir härvid omkring 25 år, vilket ansluter till gällande bestämmelser för egnahemslån till nybyggnad. För ombyggt flerfamiljshus bör amorteringstiden kunna fastställas till 30 år och för ombyggt eget hem eller tvåfamiljshus till 25 år.

I fråga om de tertiärlån som här avses har för tio år lämnats en *garanti* beträffande räntorna på underliggande krediter. Den garanterade räntan är 3,5 % för primärlån och däremot svarande ränta för sekundärlån. För närvarande överensstämmer ränteläget i huvudsak med de garanterade räntorna. I avvaktan på bostadsutredningens slutliga ställningstagande till låne- och bidragsfrågorna anser jag, att i förekommande fall räntegarantien bör förlängas att gälla till utgången av nästa budgetår.

III. FÖRBÄTTRINGSLÅN.

I bostadsutredningens promemoria med förslag till provisoriska åtgärder för bostadsbyggandet (^{31/3} 1951) uttalade utredningen i samband med framläggandet av förslag om höjning av den räntefria, stående delen av egnahemslån, att utredningen i kommande förslag till revision av bidragsformer och villkor skulle återkomma till frågorna rörande bl. a. förbättringslån. I sin förutnämnda promemoria den 13 december 1951 har utredningen framlagt förslag beträffande denna långivning.

Gällande bestämmelser.

Bestämmelserna om förbättringslån återfinnas i kungörelsen nr 546/1948 om egnahemslån och förbättringslån, i vilken med avseende å förbättringslån ändringar gjorts genom kungörelserna nr 390/1949 och nr 332/1950.

Förbättringslån kan utgöra enbart amorteringslån och får då icke överstiga 75 % av den godkända kostnaden för förbättringen. Lånet kan också utgöra såväl amorteringslån som stående lån. Lån kan i detta fall beviljas intill 90 % av kostnaden. Om hela lånet är räntefritt och stående, får det som regel icke överstiga 80 % av kostnaden. Dyligt lån får ej heller överstiga följande belopp i kronor:

Företaget avser	Enfamiljs- hus	Tvåfamiljshus vars båda lägenheter skola för- bättras
a) enbart anordnande av ledningar för vatten och avlopp eller förbättring av vattentäkt	1 200	1 800
b) enbart annat förbättringsarbete	2 800	4 200
c) såväl förbättringsarbete under		
a) som annat förbättringsarbete	4 000 ¹	6 000 ¹

¹ Å varje del av arbetet må belöpa högst de under a) och b) angivna beloppen.

Till annat förbättringsarbete kunna hänföras elektriska installationer, enkla centralvärmeinstallationer samt därutöver annan mindre genomgripande förbättring av bostaden och dess utrustning.

Storleken av det räntefria, stående lånet eller den räntefria, stående delen av lånet, som alltså i regel icke får överstiga 80 % av kostnaden, fastställs efter en individuell behovsprövning. Den del av lånet, som icke utgöres av räntefri, stående del, löper med 3 % ränta. Annuiteten för denna del av lånet skall så bestämmas, att lånet blir slutamorterat inom det antal år,

som det lånebeviljande organet bestämmer, dock högst 25 år. I regel fastställs en amorteringstid av 5 eller 10 år.

Förbättringslångivningen under budgetåren 1949/50 och 1950/51.

Bostadsutredningen har i sin promemoria redovisat uppgifter om förbättringslångivningen under budgetåren 1949/50 och 1950/51. I detta sammanhang torde de viktigaste av dessa uppgifter få återgivas.

De under budgetåret 1949/50 beviljade lånen utgjorde till 85 % räntefria, stående lån. Lån bestående av såväl amorteringsdel som räntefri, stående del utgjorde 14 % av samtliga och lån, som i sin helhet voro amorteringslån, knappt 1 % av samtliga. För lån beviljade under budgetåret 1950/51 voro motsvarande procenttal respektive 79, 20 och 1. Sammanlagt beviljades under budgetåret 1949/50 5 712 lån och under budgetåret 1950/51 7 259 lån.

I följande tablå redovisas dels för vilka ändamål lånen beviljats, dels den genomsnittliga, godkända kostnaden för de olika slagen av förbättringsarbeten. Ett och samma lån kan avse två eller flera förbättringsarbeten av olika slag.

	Samtliga	Förbättringsarbetets art						
		byggnadsarbeten	målning, tapetsering	förbättring av vattentäkt	utvändiga anordningar f. vatten o. avlopp	sanitär installation	centralvärm	elektrisk installation
<i>Antal lån</i>								
1949/50	5 712	362	201	1 186	1 854	426	233	3 648
1950/51	7 259	867	584	2 363	3 799	1 296	529	3 371
<i>Genomsnittlig, kostnad kr.</i>								
1949/50	1 200	1 650	500	700	1 350	550	1 700	600
1950/51	1 750	1 950	550	650	1 400	550	1 850	650

Under budgetåret 1949/50 avsågo närmare två tredjedelar av samtliga lån elektriska installationer, en tredjedel avsåg utvändiga anordningar för vatten och avlopp och en femtedel förbättring av vattentäkt. Lån för övriga ändamål förekommo endast i relativt ringa omfattning. Under budgetåret 1950/51 har förbättringslångivningen i större utsträckning varit inriktad på vatten- och avloppsanordningar och förbättringsåtgärder avseende byggnaden. Sålunda avsåg icke fullt hälften av samtliga lån elektriska installationer, drygt hälften utvändiga anordningar för vatten och avlopp och en tredjedel förbättring av vattentäkt. Lån avseende byggnadsarbeten hade något mer än fördubblats i förhållande till budgetåret 1949/50, medan samtidigt totala antalet lån endast ökat med drygt en fjärdedel.

Bostadsutredningen har lämnat följande uppgifter om hur många lån som avse ett eller flera särskilt angivna förbättringsarbeten.

	1949/50		1950/51	
	Antal lån	%	Antal lån	%
1. Enbart elektrisk installation	3 307	57.9	2 571	35.4
2. Enbart utvändiga anordningar för vatten och avlopp och/eller förbättring av vattentäkt ..	1 453	25.4	2 428	33.5
3. = 2, samt därutöver sanitär installation	254	4.4	721	9.9
4. Övriga	698	12.3	1 539	21.2
	<u>5 712</u>	<u>100.0</u>	<u>7 259</u>	<u>100.0</u>

De högsta genomsnittskostnaderna redovisas för centralvärmeanläggningar och byggnadsarbeten. Då utvändiga anordningar för vatten och avlopp samt förbättring av vattentäkt i regel förekomma samtidigt, komma de genomsnittliga kostnaderna för en sådan kombination av förbättringsåtgärder att uppgå till i runt tal 2 000 kronor. Stora variationer föreligga mellan de olika länen beträffande genomsnittskostnaderna för ett och samma förbättringsarbete. Sålunda varierar genomsnittskostnaden beträffande utvändiga anordningar för vatten och avlopp från 700 kronor till 2 700 kronor och beträffande förbättring av vattentäkt från 300 kronor till 1 500 kronor. Mellan de olika länen finnas ännu större variationer i kostnaderna.

Det räntefria, stående lånets respektive den räntefria, stående delens storlek i procent av de godkända kostnaderna för förbättringsföretaget framgår av följande tablå.

% av kostnad	1949/50		1950/51	
	Antal lån	%	Antal lån	%
1—9	15	0.3	11	0.2
10—19	150	2.6	159	2.2
20—29	498	8.8	639	8.9
30—39	617	10.9	896	12.4
40—49	668	11.8	998	13.8
50—59	899	15.8	1 194	16.5
60—69	782	13.8	1 003	13.9
70—79	1 017	17.9	1 145	15.8
80	872	15.4	1 026	14.2
81—	154	2.7	153	2.1
	<u>5 672</u>	<u>100.0</u>	<u>7 224</u>	<u>100.0</u>

Bostadsutredningen framhåller, att fördelningen av länen i förhållande till kostnaden icke enbart är ett resultat av behovsprövningen. I den mån man vid tillämpningen av de riktlinjer, som gälla för behovsprövningen, kommit till ett större lån eller del av lån i kronor räknat än vad som kan beviljas enligt författningen, har sålunda redovisats den procentsats, som motsvarar maximibidraget i förhållande till kostnaden, och ej den, som blev ett resultat av behovsprövningen.

För att närmare klarlägga, i vilken utsträckning bestämmelserna om maximibidrag ha inneburit en begränsning av det räntefria lånet respektive delen

av lånet i förhållande till vad som eljest kunde ha beviljats med hänsyn till behovsprövning och godkänd kostnad, har utredningen gjort vissa sammanställningar. Uppgifterna avse lån till enfamiljshus, beviljade under såväl budgetåret 1949/50 som budgetåret 1950/51. Lånen ha uppdelats i tre grupper:

a) enbart anordnande av ledningar för vatten och avlopp eller förbättring av vattentäkt (i vissa fall även sanitär installation); maximibidrag 1 200 kronor;

b) enbart annat förbättringsarbete; maximibidrag 2 800 kronor;

c) såväl förbättringsarbete under a) som annat förbättringsarbete; maximibidrag 4 000 kronor.

Beträffande dessa sammanställningar anför utredningen i huvudsak följande.

Av sammanställningarna framgår, att det till övervägande del är lån avseende vatten och avlopp samt förbättring av vattentäkt (grupp a), beträffande vilka det räntefria beloppet begränsats genom maximibidraget. Av dylika lån beviljade under budgetåret 1949/50 hade inemot 20 % och av lån beviljade under budgetåret 1950/51 drygt 30 % maximibidrag. Av lån avseende annat förbättringsarbete än vatten och avlopp eller förbättring av vattentäkt (grupp b) ha knappt 1 % respektive 3 % maximibidrag. Bland dessa lån dominera sådana, vilka avse elektrisk installation och för vilka kostnaderna således icke äro så höga, att det räntefria beloppet kan begränsas av maximibidraget på 2 800 kronor. De lån i grupp c — 3 % respektive 7 % av samtliga —, vilka ha maximibidrag, ha såväl maximibidrag på 1 200 kronor för vatten och avlopp eller förbättring av vattentäkt som maximibidrag på 2 800 kronor för annat förbättringsarbete. Utöver detta antal kunna sådana lån finnas, vilka visserligen icke ha ett sammanlagt maximibidrag på 4 000 kronor men som ha maximibidrag för antingen vatten och avlopp samt förbättring av vattentäkt eller annat förbättringsarbete.

För samtliga tre grupper har andelen lån med maximibidrag ökat från budgetåret 1949/50 till budgetåret 1950/51, vilket torde vara en följd av byggnadskostnadsstegringen.

Av motsvarande uppgifter för lån avseende tvåfamiljshus framgår, att maximibidragen för dessa hus i betydligt mindre utsträckning än för enfamiljshusen inneburit en begränsning av det räntefria lånet respektive delen av lånet. Sålunda ha endast lån i grupp a begränsats av det för denna grupp gällande maximibidraget på 1 800 kronor. Under budgetåret 1949/50 hade 4 % och under budgetåret 1950/51 7 % maximibidrag.

Bostadsutredningens förslag.

Bostadsutredningen framhåller till en början, att dess förslag beträffande förbättringslångivningen har provisorisk karaktär. Utredningen anser, att bestämmelserna om förbättringslån sedermera måste överses i anledning av 1946 års vatten- och avloppssakkunnigas nyligen avlämnade betänkande (SOU 1951: 26). I detta betänkande föreslås, att bestämmelserna om statens stöd till vatten- och avloppsanläggningar samlas i en och samma författning. Förbättringslån skulle således icke längre kunna beviljas till anordnande av vatten- och avloppsledningar eller förbättring av vattentäkt. De sakkunniga

hade beträffande de s. k. individuella bidragen till vatten- och avloppsanläggningar föreslagit, att de skulle utgå efter behovsprövning, att de normalt ej skulle överstiga 75 % av anläggningskostnaden och att bidrag ej skulle uppgå till mer än 2 500 kronor för varje hushåll, som betjänades av anläggningen.

Utredningen framhåller, att vid avvägningen av maximibidraget i samband med förbättringslån gränsdragningen mellan förbättringslån och egnahems-lån till ombyggnad måste beaktas. Höjdes icke maximibidragen, komme stödet till förbättringsarbeten att bli avsevärt mindre än det från den 1 januari 1952 gällande stödet i form av egnahemslån till mera genomgripande ombyggnad. Därigenom skulle således mera genomgripande ombyggnad med stöd av egnahemslån befrämjas.

I denna fråga framhåller utredningen ytterligare följande.

Syftet med det statliga stödet till förbättring av bostadsförhållandena på landsbygden är i första hand att höja standarden upp till den nivå, som ansetts böra gälla för stadssamhällena. En väsentlig och varaktig förbättring av bostadsförhållandena skall befordras. Stödet till nybyggnad och genomgripande ombyggnad i form av egnahemslån och familjebostadsbidrag kommer därvid i första hand. Det är emellertid ofrånkomligt, att alla de som bebo undermåliga bostäder på landsbygden icke inom en nära framtid kunna förhjälpas till en fullt tillfredsställande bostad. Vid 1950 års riksdag förordade därför departementschefen en viss utvidgning av tillämpningsområdet för förbättringslån. Önskvärdheten av en sådan utvidgning underströks ånyo av statsutskottet vid 1951 års riksdag. Denna utvidgning innebär bl. a., att förbättringslån skall kunna beviljas till bostäder av låg klass, i den mån ägarens ekonomiska resurser äro så begränsade, att han icke har möjlighet att bära kostnaderna för en annars fullt motiverad, mera genomgripande ombyggnad med stöd av egnahemslån. Trots den utvidgade subventionen i samband med egnahemslån till ombyggnad torde de höjda byggnadskostnaderna medföra, att i åtskilliga fall kostnaderna för genomgripande ombyggnad bli alltför höga i förhållande till egnahemsägarnas ekonomiska resurser. För att icke lägga hinder i vägen för denna utvidgning av förbättringslångivningen är en höjning av maximibeloppen motiverad.

Det bör emellertid understrykas, att en sådan utvidgning av tillämpningsområdet för förbättringslån innebär ett avsteg från den av statsmakterna fastslagna huvudregeln för statens stöd åt förbättringen av bostadsförhållandena på landsbygden. Ett sådant avsteg kan vara motiverat i nuvarande läge med starkt stegrade byggnadskostnader och en begränsad ram för investeringar i nybyggnad och mera genomgripande ombyggnad. I samband med den allmänna översynen av statens stöd till ombyggnad och förbättring ämnar utredningen taga upp frågan om avgränsningen av de områden, där egnahemslån respektive förbättringslån skola komma till användning, till omprövning.

Utredningen anser det önskvärt, att gällande bestämmelser beträffande tillämpningsområdet för egnahemslån till mera genomgripande ombyggnad och för förbättringslån tillämpas relativt fritt. Länsbostadsnämnderna torde, sedan de numera hade erhållit en ganska omfattande erfarenhet, ha utbildat en praxis, i vilken all rimlig hänsyn togs till de olika omständigheter, som kunde föreligga i de enskilda fallen. Det nuvarande läget syntes ge fog för en ökad smidighet i den praktiska tillämpningen.

I fråga om byggnadskostnadsstegringsens storlek framhåller utredningen.

Byggnadskostnadsstegringen mellan den 1 januari 1950 och den 1 juli 1951 togs som utgångspunkt för bostadsutredningens förslag om höjning av den räntefria, stående delen av egnahemslånet. Byggnadskostnadsstegringen under denna period synes även böra beaktas vid höjningen av maximibidragen. I bostadsutredningens promemoria med förslag till provisoriska åtgärder för bostadsbyggandet redovisades en kostnadsstegring under denna period för ett enfamiljs trähus på ca 40 %, för ett enfamiljs stenhus på ca 35 % och för »gårdar på landsbygden» på ca 50 %. Variationerna i dessa procenttal be-tingades i huvudsak av variationer i vikten för trä. Då skäl syntes föreligga för en relativt stor möjlighet till anpassning, räknades i kalkylerna beträffande subventionsbehovet med en kostnadsstegring på 30 %. För olika slag av förbättringsarbeten varierar helt naturligt kostnadsstegringen med hänsyn till i vilken omfattning olika material komma till användning och med hänsyn till relationen mellan materialkostnader och arbetslöner. För förbättrings-arbeten liksom för ombyggnadsarbeten synes man böra räkna med en kostnadsstegring av minst samma storleksordning som den, vilken antagits för egnahem, d. v. s. ca 30 %. Att i samma utsträckning som vid nybyggnad räkna med en anpassning genom mera omsorgsfull planering och teknisk rationalisering torde icke vara möjligt vid förbättrings- och ombyggnads-arbeten. En kostnadsstegring på inemot 50 % för dylika arbeten torde icke bli ovanlig.

Utredningen anser, att den minsta höjningen av maximibeloppen för förbättringsbidragen till egnahem skulle vara en rent indexmässig höjning av beloppen med 30 % och med avrundning uppåt till närmaste 100-tal kronor från 1 200 kronor till 1 600 kronor respektive från 2 800 kronor till 3 700 kronor eller sammanlagt från 4 000 kronor till 5 300 kronor. En sådan höjning skulle innebära, att relativt lika stora bidrag kunde beviljas vid en kostnadsstegring på 30 % som före byggnadskostnadsstegringen. I de fall, där maximalt bidrag utginge och lånet i övrigt utgjordes av amorteringslån, ökade således kapital-kostnaderna lika mycket som den antagna byggnadskostnadsstegringen.

Utredningen konstaterar, att en höjning av maximibidragen till sammanlagt 5 300 kronor skulle innebära ett avsteg från den hittills gällande överensstämelsen mellan maximibidragets storlek och storleken av kapitalsubventionen i samband med egnahemslån till ombyggnad. Man borde icke lägga hinder i vägen för den av statsmakterna förordade utvidgningen av tillämpningsområdet för förbättringslån, i syfte att ett förbättringslån skulle kunna beviljas till en mindre förbättring i stället för ett egnahemslån till en mera genomgripande ombyggnad. Det funnes därför anledning att ur denna synpunkt närmare jämföra gällande bestämmelser och föreslagna bestämmelser beträffande förbättringslån och egnahemslån.

För en sådan jämförelse har utredningen antagit vissa kostnader för ett ombyggnadsarbete och vissa kostnader för ett sådant förbättringsarbete, vilket kan tänkas som ett alternativ till den mera genomgripande ombyggnaden. I förbättringslånefallet har antagits, att den räntefria, stående delen efter behovsprövning skall kunna utgå med 80 % av kostnaden. Byggnadskostnadsstegringen har antagits uppgå till 30 %. Resultatet av jämförelserna återgives i följande tablå.

Jämförelser mellan kostnader för ombyggnad och förbättring av enfamiljshus.

<i>Egnahemslån till ombyggnad</i>	Före byggnads- kostnadsstegringen		Vid en byggnadskost- nadsstegring på 80 %			
Ombyggnadskostnad	20 000		26 000			
Egnahemslån (40 % av kostnaden)	8 000		10 400			
Därav räntefri, stående del	4 000 ¹		7 800 ²			
amorteringsdel	4 000		2 600			
Bottenlån (50 % av kostnaden)	10 000		13 000			
Kapitalkostnad för egnahemslån (amorterings- tid 20 år; annuitet 6.69 %)	268		174			
bottenlån (3 % ränta)	300		390			
Summa kapitalkostnad	568		564			
Index för kapitalkostnad	100		99			
<i>Förbättringslån</i>						
	I	II	I: A	I: B	II: A	II: B
Förbättringskostnad	10 000	5 000	13 000	13 000	6 500	6 500
Förbättringslån (90 % av kostnaden).....	9 000	4 500	11 700	11 700	5 850	5 850
Därav räntefri, stående del.....	4 000	4 000	5 300	6 700	5 200	5 350 ³
amorteringsdel..	5 000	500	6 400	5 000	650	500
Kapitalkostnad (För alt. I 15 års amorteringstid, annuitet 8.33 %, och för alt. II 10 års amorteringstid, annui- tet 11,65 %)	417	58	533	417	76	58
Index för kapitalkostnad	100	100	128	100	131	100

Som framgår av tablån komma icke kapitalkostnaderna för ombyggnadsföretaget att bli högre vid den högre kostnadsnivån. De från och med den 1 januari 1952 gällande nya reglerna för egnahemslån till ombyggnad innebära således vid den antagna byggnadskostnadsstegringen på 30 %, att hela kapitalkostnadsstegringen elimineras.

Beträffande kostnaden för förbättringsarbeten framhåller utredningen.

Före byggnadskostnadsstegringen uppgingo kapitalkostnaderna — under förutsättning av de gjorda antagandena om amorteringstiderna — för ett alternativt förbättringsarbete med en kostnad på 10 000 kronor (alt. I) till ca tre fjärdedelar av kapitalkostnaderna för ett dubbelt så dyrt ombyggnads-

¹ 20 % av kostnaden dock högst 4 000 kronor.

² 30 % av kostnaden dock högst 8 000 kronor.

³ Vid denna kostnad på 6 500 kronor kommer den räntefria, stående delen på 5 350 kronor att uppgå till 82 % av kostnaden.

arbete. Emellertid kan vid ombyggnadsfallet familjebostadsbidrag utgå, vilket gör, att ett så dyrbart förbättringsarbete icke är något realistiskt alternativ till ett ombyggnadsarbete, då syftet med att alternativt kunna bevilja förbättringslån skulle vara att möjliggöra för egnahemsägare med begränsade ekonomiska resurser att få en mera tillfällig förbättring. För ett förbättringsarbete på 5 000 kronor (alt. II) — d. v. s. en fjärdedel av ombyggnadsarbetets kostnad — uppgå däremot kapitalkostnaderna endast till en tiondel av ombyggnadsarbetets kostnader.

Vid en höjning av maximibidraget till 5 300 kronor skulle kapitalkostnaderna i båda alternativen öka med ca 30 % och sålunda motsvara byggnads-kostnadsstegringen (alt. I: A och II: A). Utgår man från förändringarna i kapitalkostnaderna, skulle således vid den antagna höjningen av maximibi-draget möjligheterna att utföra ett förbättringsarbete bli relativt mindre än möjligheterna att utföra ett ombyggnadsarbete. Skola kapitalkostnaderna kunna hållas oförändrade, bör således maximibidraget höjas. Enligt alter-nativ I: B bör maximibidraget höjas till 6 700 kronor. Enligt alternativ II: B kommer den erforderliga höjningen att vid den antagna kostnaden innebära, att bidraget något överstiger 80 % av kostnaden.

Utredningen vill med denna jämförelse mellan kapitalkostnaderna för en ombyggnad och en förbättring visa, att en höjning av räntefritt, stående för-bättringslån från 4 000 kronor till 5 300 kronor är för liten. Den anser, att en höjning till minst 6 000 kronor torde mera motsvara en sådan normal för-bättringskostnad, som är ett realistiskt alternativ till en ombyggnadskostnad. En sådan höjning motsvarade även en indexmässig höjning av bidraget med 50 %, vilken höjning icke torde vara så ovanlig beträffande kostnaderna för förbättringsarbeten.

Beträffande de olika delposterna framhåller utredningen, att nu gällande maximibidrag i betydligt större utsträckning inneburit en begränsning av de annars möjliga bidragen till anordnande av ledningar för vatten och avlopp och/eller förbättring av vattentäkt än av bidragen till andra slag av förbättringsarbeten. Beloppet på 1 200 kronor torde sålunda vara fel avvägt i för-hållande till kostnaderna för ifrågavarande arbeten. Detta bestyrktes även av vatten- och avloppssakkunnigas förslag, vilket innebure, att bidrag skulle kunna beviljas med maximalt 2 500 kronor och samtidigt högst 75 % av kost-naden. Skäl syntes sålunda kunna anföras för en relativt större höjning av detta belopp än av det andra delbeloppet på 2 800 kronor.

Utredningen föreslår, att maximibidraget till *enfamiljshus* höjes från totalt 4 000 kronor till totalt 6 000 kronor. Delbeloppet för anordnande av ledningar för vatten och avlopp eller förbättring av vattentäkt föreslås höjt från 1 200 kronor till 2 000 kronor och delbeloppet för annat förbättringsarbete från 2 800 kronor till 4 000 kronor. Utredningen förordar vidare, att det i särskilda fall skall finnas en möjlighet att bevilja ett högre bidrag för vatten- och avloppsledningar och förbättring av vattentäkt än på 2 000 kronor. Bidra-get borde dock icke i något fall överstiga 2 500 kronor. Bland de omständig-heter, som kunde motivera ett högre bidrag än 2 000 kronor, nämner utred-ningen särskilt kostsam brunnsborrning. Utredningen förutsätter emellertid,

att denna höjning av maximibidraget för vatten- och avloppsanläggningar icke skall få den effekten, att bidrag till separata anläggningar komma att beviljas i större utsträckning än för närvarande, så att därigenom möjligheterna för anordnande av gemensamhetsanläggningar minskas.

Beträffande *tvåfamiljshus* föreslår utredningen som allmän regel, att maximibidragen skola vara desamma som förordats för enfamiljshusen. Utredningen erinrar om att den högre kapitalsubventionen till ny- och ombyggnad av tvåfamiljshus slopats fr. o. m. budgetåret 1951/52. Utredningen anför ytterligare härom.

Den allmänna motiveringen för slopandet av den högre kapitalsubventionen för tvåfamiljshusen, nämligen den att tvåfamiljshusens bättre ekonomi torde medgiva rimliga bostadskostnader även vid en subvention, som relativt sett är lägre än den som utgår till enfamiljshus, torde i princip även gälla sådana tvåfamiljshus, vilka beviljas förbättringslån. Vidare hade förbättringsbidrag, som uppgått till belopp motsvarande maximibeloppen, utgått i betydligt mindre omfattning för tvåfamiljshusen än för enfamiljshusen.

Utredningen framhåller vidare, att det bör finnas en möjlighet att bevilja något högre maximibidrag än enligt den allmänna regeln. Sålunda borde, om vid behovsprövningen konstaterades, att ägaren icke hade något mera avsevärt ekonomiskt utbyte av den andra lägenheten, bidrag kunna beviljas med belopp upp till sammanlagt 8 000 kronor respektive 2 700 kronor för ledningar för vatten och avlopp eller förbättring av vattentäkt och 5 300 kronor för annat förbättringsarbete.

De föreslagna ändringarna i bestämmelserna om förbättringslån böra enligt utredningen träda i kraft den 1 juli 1952. Beträffande före denna tidpunkt meddelade beslut borde omprövning av låneärendet kunna ske, såvitt lånet ej utbetalats.

Yttrandena.

Det av bostadsutredningen framlagda förslaget om höjning av maximibeloppen för räntefri, stående del av förbättringslån samt räntefritt, stående förbättringslån har i alla väsentliga delar så gott som enhälligt tillstyrkts av remissinstanserna. Sålunda ha *socialstyrelsen*, *bostadsstyrelsen*, *hyresrådet*, *Svenska arbetsgivareföreningen*, *Landsorganisationen (LO)*, *Svenska stadsförbundet* och *Svenska landskommunernas förbund* helt anslutit sig till förslaget. *Tjänstemännens centralorganisation (TCO)* vill heller icke motsätta sig förslaget men erinrar i sammanhanget om att organisationen vid avgivandet av yttrande över bostadsutredningens promemoria den 31 augusti 1951 med förslag till provisoriska åtgärder för bostadsbyggandet förutsatte, att utredningens arbete skulle så påskyndas, att definitiva åtgärder skulle kunna beslutas vid 1952 års riksdag. Numera har emellertid — fortsätter organisationen — utredningen reviderat sin plan för det fortsatta arbetet och dess slutliga förslag beräknas kunna behandlas först av 1953 års

riksdag. TCO understryker än en gång betydelsen av att bostadspolitikens hela problemkomplex snarast blir föremål för en mer definitiv prövning, senast under år 1953.

Statskontoret finner goda skäl för en jämkning av maximibeloppen för förbättringslån, avseende enbart anordnande av ledningar för vatten och avlopp eller förbättring av vattentäkt. I övrigt syntes behovet icke lika påkallat. Därest emellertid — som utredningen föreslagit — en förenkling skulle kunna ske genom slopande av särskilda bidragsmaxima för tvåfamiljshuset, vill statskontoret icke motsätta sig utredningens förslag. Bärande skäl för en utvidgning av låneverksamheten i särskilda fall utöver de angivna maximibeloppen kan statskontoret däremot icke finna föreligga. Detta skulle jämväl innebära en onödig komplicerad av förfarandet.

Länsbostadsnämnderna ha i huvudsak tillstyrkt utredningens förslag. *Länsbostadsnämnden i Älvsborgs län* förklarar, att en ändring i nu gällande bestämmelser är önskvärd icke endast vad beträffar storleken av förbättringsbidraget utan även med avseende å dettas fördelning på olika förbättringsdetaljer. Sålunda synes det nämnden motiverat, att vatten- och avloppsanläggningar, centralvärmeanläggningar och elektriska installationer jämföras, då det gäller bidragets storlek. Beträffande höjningen av maximibeloppen vill nämnden framhålla, att den av utredningen beräknade indexmässiga höjningen med 30 % torde motsvara kostnadsstegringen och att den för närvarande synes tillfyllest. En ytterligare höjning torde enligt nämndens mening icke vara motiverad av önskemålen om en utvidgning av tillämpningsområdet för förbättringslån och torde dessutom försvåra överförande av vissa projekt från förbättringslån till egnahemslån för ombyggnad. Nämnden vill icke motsätta sig en utvidgning av tillämpningsområdet för förbättringslån eller en mer fri tillämpning av gällande bestämmelser utan vill endast understryka, att en höjning av stödet till förbättringsarbeten upp i nivå med det som gäller för egnahemslån kan försvåra ett förverkligande av den bostadspolitiska målsättningen.

Länsbostadsnämnden i Gävleborgs län ställer sig tveksam till en höjning av maximibeloppet med mer än 30 %.

Beträffande förbättringslån till enfamiljshus ifrågasätta *länsbostadsnämnderna i Gotlands och Kalmar län* behovet av en höjning av »bidraget» till »andra förbättringsarbeten» till 4 000 kronor. Nämnden i Gotlands län befarar att en sådan höjning skulle medföra en konservering av ett sämre bostadsbestånd och även vara alltför konkurrenskraftig i förhållande till det mer effektiva och ändamålsenliga egnahemslånet för ombyggnad.

I fråga om tvåfamiljshus framhålla *länsbostadsnämnderna i Älvsborgs och Gävleborgs län*, att de ej finna motiverat med högre »bidrag» för sådana hus än för enfamiljshus. *Länsbostadsnämnden i Östergötlands län* ifrågasätter om speciella bestämmelser för tvåfamiljshus behöva tillskapas. Nämnden har icke i något fall hittills ansett sig böra utlämna större räntefri, stående del av förbättringslån eller större räntefritt, stående lån till ägare av tvåfamiljs-

hus än till ägare av enfamiljshus. *Länsbostadsnämnden i Kronobergs län* anser, att möjligheten att höja den räntefria, stående delen eller lånet till högst 8 000 kronor för tvåfamiljshus icke bör komma till förrän hela lånefrågan reviderats och det kan prövas om motsvarande bestämmelse kan få tillämpning även beträffande ombyggnad med stöd av egnahems-lån. *Länsbostadsnämnden i Örebro län* förordar, att räntefri, stående del av förbättringslån eller räntefritt, stående lån upp till 8 000 kronor endast beviljas för sådana tvåfamiljshus, vars sammanlagda bostadsyta överskrider i egnahemslånekungörelsen för enfamiljshus angiven maximiyta. Som motivering härför anför nämnden följande:

En ändring av lånebestämmelserna, som möjliggör beviljande av förbättringsbidrag med belopp upp till 80 % av produktionskostnaderna eller högst 8 000 kronor, skulle få till följd, att förbättringslånealternativet framstode som betydligt mera gynnsamt än det statliga stödet i form av egnahemslån, vars räntefria, stående del i allmänhet kan utgå med högst 30 % av ombyggnadskostnaden. Det är nämndens bestämda uppfattning, att ett alltför förmånligt förbättringsstöd till dylika mindre tvåfamiljshus lätt kan tendera till ett omotiverat fjärmande från den av statsmakterna fastslagna huvudregeln för det statliga stödet åt förbättringen av främst landsbygdens bostadsförhållanden.

Nämnden framhåller slutligen, att det inom Örebro län i intet fall förekommit, att »förbättringsbidrag» för tvåfamiljshus beviljats med nu högsta möjliga belopp av 6 000 kronor.

Länsbostadsnämnden i Göteborgs och Bohus län föreslår, att det, då synnerliga skäl föreligga, göres möjligt att kunna bevilja subventionens maximi-belopp till förbättringsföretag, som på grund av ömmande sociala omständigheter äro särskilt angelägna. Nämnden avser i detta sammanhang närmast åldringar, som äro medellösa och som bebo usla bostäder. Ur det allmännas synpunkter måste det i dylika fall i regel vara billigare att lämna 6 000 kronor till en begränsad upprustning med »andra förbättringsarbeten» av ett litet bostadshus än att vederbörande helt skall tagas om hand av det allmänna på ålderdomshem eller motsvarande, vilket på landsbygden är det vanligtvis enda förekommande alternativet. Att i exceptionella fall få tillämpa en dylik bidrags-givning är för nämnden mera angeläget än att till tvåfamiljshus få lämna subventionsbelopp på 8 000 kronor.

Bostadsstyrelsen och flera av länsbostadsnämnderna ha uppehållit sig vid den av utredningen berörda frågan om utvidgning av tillämpningsområdet för förbättringslån. Det stora flertalet yttranden gå här i positiv riktning, men det saknas heller icke representanter för den uppfattningen, att man bör iakttaga försiktighet.

Till de positivt inställda hör bostadsstyrelsen, som dock framhåller, att en utvidgning av förbättringslångivningen redan skett i viss utsträckning. Styrelsen har vid sina kontakter med länsbostadsnämnderna ofta kommit in på frågan såväl vid bedömningen av enskilda ärenden som vid mera principiella överläggningar, och det är uppenbart, att man genom en modifierad tillämp-

ning av gällande bestämmelser i åtskilliga fall kunnat tillgodose ett trängande behov. Med hänsyn till frågans natur har styrelsen hittills icke funnit möjligt att utfärda detaljerade anvisningar i ämnet. Styrelsen avser emellertid att i avvaktan på utredningens allmänna översyn av hithörande problem närmare följa utvecklingen hos de olika länsbostadsnämnderna och lämna anvisningar om så befinnes erforderligt.

Tillfredsställelse med utredningens uttalande om en friare tillämpning av gällande bestämmelser uttalas också av *länsbostadsnämnderna i Göteborgs och Bohus* samt *Värmlands län*. Båda nämnderna ge samtidigt uttryck för sitt missnöje med de nuvarande lånebestämmelserna. Nämnden i Göteborgs och Bohus län framhåller därvidlag följande:

I denna fråga vill nämnden inledningsvis understryka behovet av att *dels* den oklara § 15 i lånekungörelsen får en mera koncis och byggnadstekniskt klar formulering, *dels* allmänna (ej blott interna) tillämpningsföreskrifter utfärdas. En stor del av den irritation, som kunnat förmärkas kring denna låneform, kan nämligen återföras på det förhållandet, att förbättringsprogram, som icke kunnat godtagas för belåning, i verkligheten utarbetats i samråd med förmedlingsorgan, som i god tro givit felaktig vägledning. Att oklar författningstext och avsaknaden av anvisningar är en väsentligt bidragande orsak härtill torde icke kunna förnekas.

I fråga om utökningen av tillämpningsområdet finner länsbostadsnämnden i Göteborgs och Bohus län, att det bör vara angeläget, att utökningen så avpassas, att de utlånade medlen användas på ett sätt, som är försvarligt även med hänsyn till den bostadspolitiska verksamhetens huvudlinje i fråga om standardhöjning. Detta syntes kunna uppnås om den inriktades på s. k. etappbyggande, d. v. s. sådana företag där den aktuella förbättringen inginge som ett första led i en kvalificerad ombyggnad.

Nämnden framhåller slutligen, att den för att ha en mall för gränsdragningen mellan egnahemslån och förbättringslån under senare år tillämpat en praxis, som framgår av följande sammanställning.

Ärendena hänföras på grund av husens beskaffenhet till endera av följande två grupper:

1. Hus som det icke är försvarligt att bygga om.

a) Är skälet härför en på lång sikt felaktig eller tveksam lokalisering kan förbättringslån beviljas till ett *begränsat* förbättringsprogram omfattande jämväl byggnadsarbeten.

b) Är skälet byggnadens storlek eller dess byggnadstekniska beskaffenhet och är en nybyggnad med hänsyn till de personliga förutsättningarna icke genomförbar tillämpas förbättringslån som under a).

c) Är slutligen skälet det, att huset icke är särskilt bristfälligt, och ett ombyggnadsprogram därför icke uppnåeligt eller försvarligt, lämnas förbättringslån till installationsarbeten enligt 15 § st. a.

2. Övriga hus.

a) För dessa hus undersökas i första hand möjligheterna för en kvalificerad ombyggnad med tillhjälp av egnahemslån.

b) Skulle ett ombyggnadsprogram vara tveksamt eller oförsvarligt med hänsyn till ägarens resurser lämnas förbättringslån till en första etapp i en kvalificerad ombyggnad.

c) Skulle slutligen ägarens ekonomi vara mycket svag och samtidigt ett etappbygge relativt kostbart lämnas förbättringslån till ett försvarligt men begränsat förbättringsarbete, oberoende av om det kan infogas i ett program för kvalificerad ombyggnad eller ej.

Den utvidgning av förbättringslånets tillämpningsområde, som nämnden vill förorda, skulle hänfört till ovanstående schema innebära *dels* att förbättringslån i fall 1 c finge lämnas även till byggnadsarbeten i de fall det gäller att avhjälpa en eller annan allvarlig brist, *dels* en förskjutning från fall 2 a till fall 2 b. Det förutsättes härvid att förbättringslån icke skall kunna beviljas till sådana ombyggnader, som endast i mindre omfattning skilja sig från kvalificerade ombyggnader. Dylika fall böra givetvis förbehållas för egna-hemslån.

Länsbostadsnämnden i Värmlands län anser det icke som någon överdrift att göra gällande att nuvarande förbättringslånebestämmelser, under den tid de tillämpats, utgjort en källa till besvikelse för åtskilliga, som mera ingående lärt känna bestämmelsernas innebörd och kunnat jämföra dem med äldre stadganden av liknande karaktär. Nämnden anför vidare:

I skilda sammanhang har det sålunda från olika håll framhållits för nämnden, att gällande kungörelse medfört en beklaglig försämring av villkoren för den allmänhet, som ser sig hänvisad söka statligt stöd för att kunna genomföra angelägna bostadsförbättringsåtgärder. Det har vidare gjorts gällande att till äldre låneformer — bostadsanskaffningslån, förbättringsbidrag, nybyggnadslån etc. — knutna stadganden smidigare än de nuvarande anpassade sig till ett framför allt på landsbygden förekommande behov. Såvitt nämnden kan bedöma, är den främsta anledningen till missnöjet att söka i det svalg som nu är befast mellan egna-hemslånebestämmelserna beträffande ombyggnad å ena sidan och förbättringslånebestämmelserna å andra sidan.

Länsbostadsnämnden i Norrbottens län har den bestämda uppfattningen, att förbättringslånen böra ges större utrymme i det bostadspolitiska programmet. Nämnden redogör sålunda för sina önskemål:

Utan att ge avkall på bostadspolitikens målsättning är det och kommer det i praktiken alltid att bli så att det behövs bostäder av något varierande standard. På landsbygden förekommer dessutom fall, där man på grund av mindre god lokalisering för närvarande tvingas göra investeringar, som skulle kunna undvikas, om förbättringslånekungörelsen kunde ges en friare och mer gynnsam utformning. Nämnden vill framföra som ett önskemål, att egna-hemslånekungörelsen och förbättringslånekungörelsen vid den bebådade allmänna omprövningen utformas på sådant sätt att nämnden i sin verksamhet ges möjlighet att genomföra de aktuella företagen med minsta möjliga investering från det allmänna, samtidigt som de lånesökande erhålla den bästa och för dem förmånligaste hjälpen. För närvarande föreligger icke denna möjlighet om gällande bestämmelser skola följas.

Länsbostadsnämnden i Skaraborgs län, som anser att utvidgningen bör ske med största försiktighet och inom vissa gränser, strikt angivna beträffande arbetsomfattning, för att nämnderna skola ha möjlighet att avstyra olämplig användning av förbättringslånemöjligheterna, framlägger följande synpunkter på denna fråga.

Man kan dela upp det befintliga äldre bostadsbeståndet i 3 grupper, dels sådana bostadshus som beträffande storlek, beskaffenhet och framtida värde

äro lämpliga att bygga om med egnahemslån, dels sådana som på grund av sin storlek, brister i planlösning och våningshöjd m. m. icke kunna för rimlig kostnad byggas om så att de fylla fordringarna för egnahemslån men kunna ge en duglig bostad för avsevärd tid om de förses med vatten och avlopp, värme och diverse mindre kompletteringar exempelvis beträffande köket. Den tredje gruppen utgöres av bostadshus, som äro av sådan beskaffenhet att en investering icke är försvarbar annat än under särskilda omständigheter exempelvis då det är behov av och möjligt att med måttlig kostnad åstadkomma en »pensionärsbostad».

Den först nämnda gruppen bör som regel ombyggnas med egnahemslån. Det förekommer dock fall, exempelvis då ekonomien är svag och bostadsrabatter icke kunna utgå, där sökanden av ekonomiska skäl icke kan gå in för fullständig ombyggnad. I sådana fall kan förbättringslånet vara lämpligt som en etapp, så planerad, att det mesta möjliga av investeringen kan tillgodogöras vid fortsatt och fullständig ombyggnad enligt reglerna för egnahemslån, varvid de båda lånen sammanslås till ett egnahemslån. Företaget bör dock vara av sådan omfattning att bostadsproblemet löses för tid, som kan anses nödvändig för att sökanden skall kunna konsolidera sin ekonomi och slutföra företaget.

För andra gruppen skulle en utvidgning av förbättringslånets tillämpningsområde vara lämplig. Sälunda kan det ofta visa sig önskvärt att badrum får anordnas vilket icke bör hindras av bestämmelserna att värmeledningen skall vara en enklare sådan. Därest förbättringslånets tillämpningsområde skall utvidgas, vilket i många fall kan vara önskvärt, är det nödvändigt att som ovan redan antytts formerna begränsas och preciseras, helst genom att bostadsstyrelsen utarbetar vissa typexempel.

För den tredje gruppen synes förbättringslån till vatten och avlopp, värme, elektrisk installation samt övriga arbeten i begränsad omfattning liksom hittills böra förekomma endast i särskilda fall.

Förespråkare för en försiktig hållning vid utvidgning av tillämpningsområdet äro också *länsbostadsnämnderna i Malmöhus och Gävleborgs län*. Den förstnämnda av dessa framhåller, att en alltför generös tillämpning av bestämmelserna skulle kunna leda till stor skada. De psykologiska följderna av en vidgad tillämpning borde observeras. Nämnden anför härom vidare följande.

Allmänheten får icke bibringas den uppfattningen att statsmakterna anser att det räcker om landsbygdens bostäder få en »halydan» upprustning med stöd av förbättringslån. — Genom en enkel komplettering av länsbostadsnämndernas rapportskyldighet till bostadsstyrelsen bör åtminstone omfattningen av förbättringsföretag av mera betydande storleksordning (minst 10 000 kronor) lätt kunna följas innan sedvanlig statistisk redovisning efter slutligt beslut sker. Skulle en kraftig ökning av dylika ärenden registreras under det närmaste året bör detta uppfattas som ett uttryck för behov av skyndsam ändring av egnahemslånebestämmelserna.

Länsbostadsnämnden i Gävleborgs län ger följande uttryck för sin försiktighet.

Det hade enligt nämndens mening varit till fördel om resultatet av den allmänna översynen av statens stöd till ombyggnad och förbättring kunnat avvaktas innan tillämpningsområdet för förbättringslån utvidgas på sätt nu föreslagits. Bland annat hade det varit av intresse att få uttrönt lämpligheten av en begränsning av giltighetstiden av ränte- och amorteringsfriheten även

för förbättringslån av viss minimistorlek. Å andra sidan är det i dagens läge otvivelaktigt av stor betydelse att möjligheter skapas för en relativt fri tillämpning av hithörande bestämmelser. Nämnden fäster då avseende icke enbart vid den inträffade kostnadsstegringen utan även vid det förhållandet, att den pågående avfolkningen av landsbygden gör att större investeringar i ombyggnadsföretag emellanåt kunna framstå som mindre motiverade ur ekonomisk synpunkt än ett förbättringsföretag av tillräcklig storlek.

I fråga om de av utredningen föreslagna övergångsbestämmelserna ha erinringar anförts endast av ett par länsbostadsnämnder. *Länsbostadsnämnden i Gotlands län* anser, att en tid, som icke infaller i byggnads säsongen, är lämpligare för tillämpning av övergångsbestämmelserna och föreslår därför den 1 januari 1951 i stället för den 1 juli samma år. *Länsbostadsnämnden i Hallands län* föreslår däremot, att omprövning skall kunna verkställas av beslut som meddelats tidigast den 1 januari 1952. Dock borde det långivande organet givas möjlighet att i enstaka fall tillämpa de nya lånebestämmelserna retroaktivt från och med den av utredningen föreslagna tidpunkten. En ändring av förslaget i detta avseende torde underlätta en smidigare övergång från den ena låneformen till den andra genom att de irritationsmoment som vid dylika övergångar gjorde sig gällande kunde dämpas ner till ett minimum.

Länsbostadsnämnden i Västerbottens län föreslår, att den del av förbättringslånet, som kan utlämnas utan inteckningssäkerhet, höjes till 2 000 kronor. *Länsbostadsnämnden i Uppsala län* förmodar, att en sådan höjning kommer att ske.

Bostadsstyrelsen framhåller slutligen i sitt yttrande, att den utveckling på det ekonomiska området, som föranlett utredningens förslag om en höjning av den räntefria, stående delen av förbättringslånet, givetvis också inverkar på den behovsprövning, som är föreskriven för sådana lån. Styrelsen redogör för de nu gällande av styrelsen utfärdade anvisningarna rörande denna behovsprövning. Enligt dessa anvisningar ha länsbostadsnämnderna att ta hänsyn till olika faktorer, vilka kunna behandlas räknemässigt, såsom inkomst, hemmavarande barn med egen inkomst, minderåriga barn, förmögenhet samt vissa andra särskilda faktorer. För hemmavarande barn med inkomst antages en årlig inkomst av 200 kronor och för varje minderårigt barn en årlig kostnad av 250 kronor. I fråga om förmögenheten skiljes mellan likvida medel och låsta tillgångar. Relationen mellan dessa delar utgör 4 : 1, vilket innebär, att 1 000 kronor likvida medel jämföras med 4 000 kronor låsta tillgångar. Om sökandens tillgångar efter omräkning till likvida medel utgöra endast 3 000 kronor, bör helt bortses från dessa. För att uttrycka den vikt förmögenhetsfaktorn bör tillmätas är denna ställd i relation till inkomstfaktorn. Härvid tillämpas relationen 1 : 5, d. v. s. en förmögenhet å 5 000 kronor inverkar på bidragsprocenten lika mycket som 1 000 kronor i inkomst. Sammanfattningsvis kan nämnas att inkomstfaktorn (I) sättes lika med den beskattningsbara inkomsten, vartill läggas 200 kronor för varje hemmaboende barn med egen inkomst och avdragas 250 kronor för varje minderårigt barn. Förmögenhetsfaktorn (F) är lika med summan av likvida medel och en fjärdedel av låsta

tillgångar, varifrån dragas 3 000 kronor. Den sammanlagda faktorn, kallad S, blir alltså $I + \frac{F}{5}$.

Bostadsstyrelsen påpekar att, om den i anvisningarna nämnda S-faktorn uppnått ett värde överstigande 2 000 kronor, har enligt tidigare gällande praxis bidrag icke utgått, såvida ej de övriga faktorerna givit anledning till annat. Styrelsen har emellertid genom beslut den 22 oktober 1951 höjt detta gränsvärde till 3 000 kronor, varvid styrelsen syftat till att återställa det tidigare förhållandet mellan realinkomst och möjlighet att erhålla förbättringsstöd.

Länsbostadsnämnden i Kopparbergs län framhåller, att vid tillämpning av erhållna föreskrifter rörande behovsprövning för räntefritt, stående lån eller räntefri, stående del av förbättringslån förekomma åtskilliga ärenden, som måste avslås. Med hänsyn till gällande föreskrifter är det inte möjligt att lämna enbart amorteringslån. Genom omprojektering ha vissa företag överförts till ombyggnad, men i ett icke obetydligt antal fall gälla dock avslagsärendena sådana objekt, där övergång till egnahemslån varit utesluten, vilket inneburit, att sökanden blivit nödsakad att avstå ifrån en i och för sig nödvändig förbättringsåtgärd, enär länemöjlighet saknats. Enligt länsbostadsnämndens mening skulle åtskilliga av dessa svårigheter elimineras, därest antingen det för bidrag tillämpade lägsta procenttalet kunde utgå inom ett visst intervall, exempelvis vid S-faktor mellan 3 000—5 000 kronor, eller ock viss uppmjukning av bestämmelserna beträffande s. k. 75 %-igt förbättringslån genomfördes.

Departementschefen.

För förbättring av bostadsförhållandena på landsbygden lämnar staten stöd dels i form av egnahemslån till nybyggnad och genomgripande ombyggnad av egnahem och tvåfamiljshus, dels i form av förbättringslån för upprustning av sådana hus. Tyngdpunkten ligger på egnahemslånen. Tanken har varit att bostadsstandarden på landsbygden skulle höjas upp till den nivå, som redan gäller för nybyggnadsverksamheten i städerna. Därför har såsom villkor för egnahemslån uppställts höga krav på bostädernas storlek samt utrustning med olika bekvämligheter. Även om det har förutsatts att ny- och ombyggnadsverksamheten på landsbygden skulle få stor omfattning, har det från början stått klart, att en allmän, mera avsevärd förbättring av förhållandena på landsbygden kan åstadkommas först så småningom. Eftersom alltså icke alla de hus på landsbygden, som äro av låg klass, under överskådlig tid kunna ombyggas eller ersättas genom nybyggnad, har det befunnits önskvärt, att staten medverkar i fråga om mindre kostnadskrävande upprustning av dylika hus. Förbättringslånen fylla denna uppgift.

Under de senaste åren ha förutsättningarna för ny- och ombyggnadsverksamheten på landsbygden onekligen försämrats. Förhållandena på byggnadsmarknaden, främst knappheten på arbetskraft, ha framtvingat en minskning av bostadsbyggandet. De starkt höjda byggnadskostnaderna ha försvårat för hus-

håll med små inkomster att bestrida årskostnaderna för ett ny- eller ombyggt bostadshus.

Stegringarna av byggnadskostnaderna motverkas delvis av de höjningar av de statliga kapitalsubventionerna i form av räntefri, stående del av egnahemslån, vilka genomfördes den 1 januari 1952. Till ny- och ombyggnad kan beviljas en subvention av 8 000 kronor per hus mot tidigare 4 000 kronor per hus.

I anledning av det förslag om ifrågavarande höjning av kapitalsubventionerna, vilket framlades i propositionen nr 217 till 1951 års riksdag, uttalade jag, att stor försiktighet alltjämt bör iakttagas i fråga om egnahemsbyggande under nuvarande förhållanden.

I utlåtande nr 155 i anledning av propositionen nr 124 till 1951 års riksdag angående anslag för budgetåret 1951/52 till främjande av bostadsförsörjningen m. m. jämte i ämnet väckta motioner behandlade statsutskottet frågan om förbättringslångivningens omfattning. Utskottet ansåg bland annat, att det syntes önskvärt med en utvidgning av långivningen till sådan upprustning av bostäder av låg klass, som visserligen icke medförde att fullgoda bostäder erhöles men innebure att allvarliga brister kunde avhjälpas till en med hänsyn till användningstiden rimlig kostnad. Utskottet förutsatte, att Kungl. Maj:t följde utvecklingen och om anledning därtill föreläge vidtoge för jämkningar i stödets inriktning erforderliga åtgärder. Det borde vidare enligt statsutskottets mening tagas under övervägande, huruvida icke på grund av de begränsade möjligheterna att på kort sikt förbättra bostadsförhållandena, egnahemslån till kostnadskrävande ombyggnad borde undvikas och i stället den på mindre men synnerligen angelägen upprustning av bostäder av låg klass inriktade förbättringslångivningen utvidgas. Ett särskilt skäl härför i nuvarande läge ansåg utskottet vara, att de höjda byggnadsmaterialpriserna medförde, att i åtskilliga fall kostnaderna för genomgripande ombyggnad bleve alltför höga i förhållande till egnahemsägarnas ekonomiska resurser. Riksdagen godkände vad utskottet sålunda anfört.

Bostadsutredningen har funnit en relativt fri tillämpning av bestämmelserna beträffande förbättringslån önskvärd, men anser att länsbostadsnämnderna ha utbildat en praxis, i vilken all rimlig hänsyn tages till de olika omständigheter, som kunna föreligga i de enskilda fallen.

I yttranden över bostadsutredningens förevarande promemoria ha flera länsbostadsnämnder ansett angeläget att tillämpningsområdet för förbättringslån utvidgas samt att genom anvisningar större klarhet skapas beträffande i vilka fall förbättringslån skall kunna beviljas. Några nämnder ha dock ställt sig avvisande till en utvidgning av denna långivning.

Enligt min mening tala starka skäl för en utvidgning av stödet till upprustning och förbättring av bostäder, främst på landsbygden. Byggnadskostnaderna synas sålunda ha nått en sådan höjd att försiktighet bör iakttagas i fråga om såväl nybyggnad som ombyggnad av egnahem och tvåfamiljshus. I större och medelstora samhällen bör flerfamiljshusproduktionen givas före-

träde. Så torde för övrigt redan vara förhållandet i många orter. För landsbygdens och småorternas del är emellertid av naturliga skäl uppförandet av flerfamiljshus aktuellt endast i undantagsfall. Egnahemsbyggandet måste där fortgå, men det bör i ökad utsträckning kompletteras med en förbättringsverksamhet, i första hand inriktad på upprustning av äldre bostäder med allvarliga brister.

För att utvidga förbättringsverksamheten på landsbygden och småorter synas olika jämkningar i bestämmelserna rörande förbättringslån böra vidtagas i vad det gäller tillämpningsområdet för långivningen, maximibeloppen och behovsprövningen.

Tillämpningsområdet. I första hand bör bidrag (räntefritt, stående förbättringslån) liksom också räntebärande förbättringslån kunna beviljas för upprustning av hus, vilka äro av låg klass. Bidragen böra icke såsom hittills i huvudsak har varit fallet begränsas till hus, som icke skola bestå på längre sikt. Även i sådana fall, där en genomgripande ombyggnad kan framstå som lämplig, bör hinder icke möta att lämna förbättringslån till en mindre upprustning. Så långt möjligt bör dock, såsom understrukits av länsbostadsnämnden i Göteborgs och Bohus län, tillses att upprustningen genomföres på sådant sätt att en framtida mera genomgripande ombyggnad underlättas.

Maximibeloppen. För räntefritt, stående förbättringslån böra maximibeloppen höjas icke endast med hänsyn till byggnadskostnadsstegringen utan också för att underlätta genomförandet av mera kostnadskrävande upprustnings- och förbättringsarbeten. Den av bostadsutredningen föreslagna uppräknningen av maximibeloppen till 6 000 kronor per hus, vilken synes grundad enbart på stegringen av byggnadskostnaderna, torde i så fall vara otillräcklig. Jag anser, att ifrågavarande maximibidrag böra höjas till 8 000 kronor, d. v. s. för egnahem med 4 000 kronor och för tvåfamiljshus med 2 000 kronor, varigenom liksom tidigare varit fallet överensstämmelse kommer att råda mellan maximibeloppen för räntefri, stående del av egnahemslån och räntefritt, stående förbättringslån. I anslutning härtill torde för arbeten, som avse enbart anordnandet av vatten och avlopp eller förbättring av vattentäkt räntefritt, stående förbättringslån böra kunna beviljas med högst 2 400 kronor i stället för som för närvarande med högst 1 200 kronor för enfamiljshus och 1 800 kronor för tvåfamiljshus. För annat förbättringsarbete bör kunna beviljas högst 8 000 kronor oavsett om det omfattar anordnandet av vatten och avlopp eller ej. Mitt förslag innebär att samma maximibelopp skola gälla för såväl egnahem som tvåfamiljshus.

Statsutskottet har i utlåtande i anledning av propositionen nr 217 till 1951 års riksdag (utl. nr 192) ansett det önskvärt, att frågan om att i särskilda fall medgiva räntefri, stående del av egnahemslån med förhöjt belopp, t. ex. 9 000 kronor, snarast blir föremål för prövning. Om ändamålsenliga former kunde finnas för ett dylikt stöd, borde övervägas att öppna en möjlighet redan för nästa budgetår att lämna dylikt stöd. Statsutskottet har i detta sammanhang framhållit, att inom utskottet den tanken har

framförts, att skäl kunna föreligga att i särskilda fall lämna ett utvidgat stöd, t. ex. då fråga är om egnahem, som skola innehålla förutom en vanlig familjebostad en mindre lägenhet avsedd för äldre stigna föräldrar. Vad utskottet sålunda anförde godkändes av riksdagen.

Vissa skäl kunna onekligen anföras för att räntefri, stående del av såväl förbättringslån som egnahemslån till tvåfamiljshus i särskilda fall skall kunna utgå med högre belopp än 8 000 kronor. Bostadsutredningen har ansett att behov av utvidgat stöd kan föreligga, då fråga är om upprustning av tvåfamiljshus, vars ägare icke har något mera avsevärt ekonomiskt utbyte av den andra lägenheten. Jag har inte blivit övertygad om att de fall utredningen åsyftat böra givas en undantagsställning. Andra fall kunna tänkas, där motiven för ett utvidgat stöd äro minst lika starka. Jag är inte heller beredd att taga slutlig ställning till frågan i vilka former kapitalsubvention med belopp överstigande 8 000 kronor bör kunna utgå. Frågan torde få aktualiseras i samband med den prövning av grunderna för kapitalsubventionerna till ny- och ombyggnad av bostadshus, vilken är avsedd att verkställas nästa år. För budgetåret 1952/53 torde alltså något undantag icke böra göras från regeln, att räntefri, stående del av förbättringslån och egnahemslån kan beviljas med högst 8 000 kronor.

Behovsprövningen. Räntefritt, stående förbättringslån beviljas efter behovsprövning. Närmare bestämmelser rörande denna prövning ha icke fastställts av riksdagen. Det har förutsatts (statsutskottets utl. nr 212/1948 i anledning av propositionen nr 231 till 1948 års riksdag), att slutlig ställning till grunderna för behovsprövningen skall tagas först sedan viss erfarenhet har vunnits rörande förbättringsverksamheten. Bostadsstyrelsen har till länsbostadsnämndernas ledning utfärdat anvisningar rörande behovsprövningen, för vilka jag förut har redogjort.

Vissa enkla grunder för behovsprövningen torde nu böra fastställas. För att garantera stadga i behovsprövningen böra sålunda vissa inkomst- och förmögenhetsstreck bestämmas, vilka dock icke böra vara absolut bindande för länsbostadsnämnderna.

Bostadsstyrelsens anvisningar beträffande prövningen av behovet av förbättringslån innebära att ramen för långivningen ur inkomstsynpunkt är betydligt snävare än den som gäller för familjebostadsbidrag. Eftersom enligt styrelsens anvisningar behovsprövningen skall ha karaktär av en kombinerad inkomst- och förmögenhetsprövning finnes emellertid icke någon fast inkomstgräns angiven. I fall då enbart den taxerade inkomsten tages i betraktande vid behovsprövningen skulle gränsen ligga vid 3 000 kronor beskattningsbar inkomst.

Om förbättringsverksamheten såsom jag har förordat skall utvidgas och delvis ersätta ny- och ombyggnad, bör förbättringslån kunna beviljas även i fall då den beskattningsbara inkomsten betydligt överstiger 3 000 kronor. Jag föreslår, att gränsen sättes vid 5 000 kronor beskattningsbar inkomst. I det följande kommer jag att behandla frågan om höjning av inkomststrecken

för familjebostadsbidrag, varvid jag kommer att förorda att strecket för familjebostadsbidrag till tvåbarnsfamiljer sättes vid 6 000 kronor beskattningsbar inkomst. Streckens höjd i detta senare fall är delvis beroende av att det är fråga om familjer med behov av en relativt stor bostad, som också kan antagas betinga en relativt hög hyra. Det synes därför motiverat, att inkomststrecket för förbättringslån ligger något lägre än för familjebostadsbidrag till tvåbarnsfamiljer. I enskilda fall bör dock lån kunna beviljas, även om inkomsten något överstiger 5 000 kronor beskattningsbar inkomst.

Det synes tveksamt, huruvida förbättringslångivningen bör begränsas med hänsyn till förmögenhet. Innehavet av förmögenhet påverkar vederbörandes inkomstförhållanden endast i de fall förmögenheten är jämförelsevis betydande. Förmögenhetens storlek utgör inte någon tillförlitlig mätare av tillgången på likvida medel. Innehav av mera betydande förmögenhet torde dock som regel utesluta behov av statligt bidrag för förbättrings- och upprustningsarbeten, varom här är fråga. Det synes lämpligt föreskriva, att räntefritt, stående förbättringslån som regel skall kunna beviljas endast den som icke har skattepliktig förmögenhet. Liksom i fråga om inkomsten bör beträffande förmögenheten i särskilda fall undantag kunna medgivas.

En fråga, som hittills icke torde ha ägnats särskild uppmärksamhet, är i vad mån behovet av statligt stöd till förbättring och upprustning av bostäder bör utmätas med beaktande av förbättringskostnadens storlek. I fråga om arbeten, som draga en jämförelsevis låg kostnad, torde behovet av statligt stöd vara mindre i förhållande till kostnaden än då fråga är om mera kostnadskrävande arbeten. Huruvida en familj med en beskattningsbar inkomst av t. ex. 4 500 kronor, alltså nära det föreslagna inkomststrecket, är i behov av bidrag till ett förbättringsarbete, som kostar endast t. ex. 2 000 kronor, kan synas tveksamt. Ett räntebärande lån skulle medföra relativt små årliga kostnader, vilka måhända — särskilt om bostadskostnaden förut har varit låg — icke kunna betraktas som oöverkomliga för familjen. Behovet av statligt bidrag kan däremot vara påtagligt, om det för en familj i samma inkomstläge vore fråga om ett förbättringsarbete som drar en kostnad av t. ex. 10 000 kronor. Några generella regler för behandlingen av denna fråga torde svårligen kunna uppställas. Något absolut hinder bör alltså icke resas mot att bevilja räntefritt, stående lån i förstnämnda fall. Principen bör emellertid vara att i första hand förbättring och upprustning av bostäder av låg klass skall befordras, vilket innebär att långivningen bör ta sikte på mera kostnadskrävande upprustningsarbeten. Eftersom medelstillgången torde bli begränsad, kan det till och med visa sig olämpligt att stimulera till mindre förbättringar av hus, som i stort sett äro tillfredsställande. Jag förutsätter, att länsbostadsnämnderna komma att iaktta försiktighet vid prövningen av låneansökningar, som avse sådana smärre förbättringsarbeten.

Särskilda frågor. Mitt förslag beträffande tillämpningsområdet för förbättringslån innebär, att länsbostadsnämnderna i betydligt större utsträckning än hittills skulle kunna medverka till förbättring och upprustning av äldre

hus på landsbygden och i småorter. I fråga om flertalet hus av låg klass skulle kunna utgå förbättringslån för upprustningsarbeten. Verksamhetens omfattning kommer att bli bestämd av medelstillgången. Jag har förut framhållit, att långivningen bör ta sikte på mera omfattande upprustning av bostäder av låg klass och först i andra hand avse småförbättringar av hus, som i stort sett äro acceptabla. Det synes vidare angeläget, att åldringarnas bostadsproblem i detta sammanhang särskilt uppmärksammas. För ordnande av åldringarnas bostadsfråga torde för landsbygdens del men också på många småorter upprustning av äldre bostäder kunna utgöra ett värdefullt komplement till pensionärshemsverksamheten. Många åldringar torde föredra att kvarbo i sina gamla bostäder framför att flytta till pensionärshem, därest deras bostäder rustas upp och förses med moderna bekvämligheter, främst vatten och avlopp samt ändamålsenlig uppvärmningsanordning. Ur samhällets synpunkt är det också önskvärt att de gamla bostäderna utnyttjas, framför allt med hänsyn till den rådande bostadsbristen. För kommunerna, vilka som regel få bära en stor del av de årliga kostnaderna för pensionärshem, torde den föreslagna upprustningsverksamheten innebära ekonomiska fördelar.

I detta sammanhang anmäler sig emellertid en viktig fråga. För närvarande skall för förbättringslån lämnas godtagbar säkerhet, i första hand i form av inteckning, dock att räntefritt lån som icke överstiger 1 200 kronor kan utlämnas utan säkerhet. I många fall torde den lånesökande icke kunna prestera säkerhet i form av inteckning. Det hinder för förbättring av bostadsförhållandena — särskilt på landsbygden —, som betingas härav, kan för närvarande icke mera allmänt undanröjas. Det ankommer på 1948 års sakkunniga angående vissa bostadsförbättringsfrågor att framlägga förslag i denna fråga. Vissa provisoriska åtgärder torde emellertid redan nu böra vidtagas. Vid bestämmandet av det belopp — högst 1 200 kronor — som kan utlämnas utan säkerhet har särskilt avseende fästs vid att i fråga om enfamiljshus till anordnande av vatten och avlopp kan utgå räntefritt, stående förbättringslån med högst 1 200 kronor. Enligt mitt förut framförda förslag skall till anordnande av vatten och avlopp kunna lämnas ett belopp av högst 2 400 kronor. Länsbostadsnämnderna i Uppsala och Västerbottens län ha ansett en uppräknig av det belopp, som kan beviljas utan säkerhet, önskvärd, medan bostadsstyrelsen funnit det böra anstå med en ändring av ifrågavarande bestämmelse. Med hänsyn till att — såsom jag förut har utvecklat — en utvidgning av förbättringslångivningen i nuvarande läge är påkallad, anser jag, att räntefritt, stående lån skall kunna utlämnas utan säkerhet intill ett belopp av 2 400 kronor. Då fråga är om upprustning av bostäder åt åldringar, varmed bör avses icke endast folkpensionärer, torde ytterligare åtgärder vara nödvändiga i här förevarande hänseende. I de fall inteckning icke kan lämnas, bör beträffande den del av lån, som överstiger 2 400 kronor, gälla, att denna kan utlämnas utan säkerhet, därest vederbörande kommun åtager sig att svara för hälften av de förluster, som kunna uppkomma på ifrågavarande lånedel. Kommunerna ha, såsom jag förut

nämnt, ett intresse av att åldringarnas bostadsfråga — då så är lämpligt — löses genom upprustning av gamla bostäder. Jag förutsätter därför, att kommunerna skola visa sig villiga att medverka på här angivet sätt i de fall så befinnes nödvändigt. Alltfort bör för lån över 500 kronor föreskrivas ett personligt betalningsansvar för låntagaren.

Jag får i detta sammanhang erinra om att räntefritt, stående förbättringslån som regel kan utgå med belopp motsvarande högst 80 % av kostnaden för förbättringsarbetet. Därest ömmande omständigheter föreligga, kan lån utgå med högre procent, varvid dock återstående del av kostnaden, i den mån denna inte täcks genom sökandens eget arbete eller på annat sätt, skall bestridas av kommunen. För att stödet till åldringar skall bli effektivt, torde i vissa fall krävas ekonomiska insatser av kommunerna.

De krav på säkerhet för förbättringslån, som skola ställas, ha tillkommit enbart för att förhindra missbruk, närmast i samband med överlåtelse av fastighet. Om räntefritt förbättringslån i enlighet med mitt förslag skall kunna beviljas med ett så stort belopp som 8 000 kronor, kunna fall tänkas, där vid överlåtelse av fastighet det icke är rimligt vare sig att låta hela lånet förbli räntefritt eller att omedelbart återkräva detsamma. Länsbostadsnämnderna böra därför ha rätt att pröva, huruvida och i vad mån så avgörande förändringar inträtt i fråga om de förutsättningar för låns beviljande, vilka förelågo vid låneansökans ingivande, att räntefritt, stående lån skall löpa med ränta och amorteras. Räntan bör i förekommande fall utgöra 3 % och amorteringstiden bestämmas med hänsyn till omständigheterna i det enskilda fallet. Vidare bör som en huvudregel gälla, att viss del av lånet — förslagsvis motsvarande $\frac{1}{10}$ per år — skall betraktas som avskriven. Om efter det att ett räntefritt, stående lån utestått t. ex. under fem år, fastigheten överlättes till person som icke är i behov av statligt bidrag skall halva lånet anses avskrivet och återstoden förräntas och amorteras på förut angivna villkor. Efter tio år bör räntefritt, stående förbättringslån — på sätt nu gäller — avskrivas.

Såsom bostadsutredningen har föreslagit, böra de nya bestämmelserna om förbättringslån träda i kraft den 1 juli 1952, varvid i fråga om före denna tidpunkt meddelade beslut låneärendet bör kunna omprövas, såvitt lånet inte är utbetalt.

IV. FAMILJEBOSTADSBIDRAG OCH BRÄNSLE- BIDRAG M. M.

Bostadsutredningen har funnit det nödvändigt att i avvaktan på den allmänna omprövningen av bostadsrabattsystemet bryta ut vissa frågor rörande i första hand inkomststrecken och inkomstprövningen för familjebostadsbidragen, vilka frågor särskilt med hänsyn till inkomstutvecklingen påkalla uppmärksamhet redan nu. Utredningen har i sin förutnämnda promemoria den

13 december 1951 med förslag till vissa bostadspolitiska åtgärder förordat en höjning av inkomststrecken. Samtidigt har utredningen föreslagit vissa anordningar avsedda som en lösning av det s. k. tröskelproblemet. I sistnämnda fråga har även 1949 års skatteutredning uttalat sig i sitt betänkande angående den statliga direkta beskattningen (SOU 1951: 51).

Gällande bestämmelser.

Enligt kungörelsen om familjebostadsbidrag och bränslebidrag (SFS 1948: 547) må bidrag beviljas endast under förutsättning att familjeförsörjarens eller, i förekommande fall, mannens och hustruns sammanlagda beskattningsbara inkomst jämlikt 1947 års förordning om statlig inkomstskatt vid taxeringen under året före det, för vilket bidrag sökes, eller, därest uppgift där- om kan erhållas, under löpande år icke överstiger för familj med två barn 4 000 kronor och för familj med flera barn nämnda belopp ökat med 1 000 kronor för varje barn utöver två.

Den inkomstgräns, som tillämpas vid beviljandet av bidrag, är sålunda för en tvåbarnsfamilj 4 000 kronor beskattningsbar inkomst vid senaste taxering till statlig inkomstskatt, för en trebarnsfamilj 5 000 kronor, för en fyrbarns- familj 6 000 kronor o. s. v.

I fråga om avvecklingen av redan erhållet bidrag gäller med avseende på inkomsten följande.

Vart femte år skall förmedlingsorganet taga under omprövning, huruvida bidrag må utgå även i fortsättningen. Om den till statlig inkomstskatt beskattningsbara inkomsten i genomsnitt för de senaste fem åren överstiger gällande inkomststreck, skall bidraget upphöra att utgå från tidpunkt, som bestämmas av förmedlingsorganet.

Beslut av förmedlingsorganet på grund av dessa bestämmelser skola under- ställas det bidragsbeviljande organet för godkännande.

Här må även erinras om avvecklingsreglerna vid förändring av barnantalet.

Vid minskning av antalet barn under 16 år skall sänkningen av bidraget inträda från och med ingången av påföljande år. Då barnantalet nedgått till ett, må familjen under ytterligare högst två år åtnjuta familjebostadsbidrag och bränslebidrag.

Bostadsutredningens förslag.

Inkomstgränsens innebörd.

Undersökningar rörande *barnfamiljernas inkomster* ha utförts av 1949 års skatteutredning samt inom bostadsstyrelsen. Med ledning härav har bostads- utredningen beräknat, att ca 75 % av familjerna med två eller flera minder- åriga barn voro bidragsberättigade med hänsyn till inkomsten under bidrags- givningens första budgetår, d. v. s. 1948/49. Detta skulle motsvara drygt 300 000 familjer.

Utredningen anför härom bl. a.:

Barnfamiljerna ha i skatteutredningens undersökning fördelats efter den beskattningsbara inkomsten för år 1948. Uppgifter om 1948 års inkomster lågo i huvudsak till grund för bidragsgivningen under budgetåret 1949/50, d. v. s. det andra budgetåret efter bidragsbestämmelsernas ikraftträdande den 1 juli 1948. Under det första budgetåret — 1948/49 — lågo således uppgifter om inkomsterna under år 1947 till grund för bidragsgivningen.

I följande tablå redovisas det relativa antalet barnfamiljer under inkomststrecken samt medianinkomsterna.

	Familjer med följande antal barn				Samtliga
	2	3	4	5 eller flera	
<i>Inkomststreck, kr¹</i>	4 000	5 000	6 000	(7 000)	
<i>Medianinkomst, kr¹</i>					
Landsbygd	2 130	2 030	1 840	1 790	2 060
Städer	3 940	3 960	3 620	3 150	3 900
Hela riket	2 930	2 770	2 400	2 160	2 810
<i>Procentuella antalet familjer under resp. inkomststreck</i>					
Landsbygd	79.8	84.7	90.7	95.6	83.0
Städer	51.1	64.2	74.7	85.8	56.8
Hela riket	66.5	76.7	85.6	93.2	71.6

¹ Avser beskattningsbar inkomst.

I fråga om de i tablå meddelade uppgifterna anføres i huvudsak.

Medianinkomsten sjunker med ökande barnantal. Då inkomststrecken äro högre ju flera barn som finnas i familjen, medför detta, att det relativa antalet barnfamiljer, som med hänsyn till inkomsten äro berättigade till familjebostadsbidrag, ökar med stigande barnantal — från 67 % för tvåbarnsfamiljer till 93 % för familjer med fem eller flera barn.

En avsevärd skillnad föreligger mellan inkomstfördelningarna för barnfamiljerna i städer och på landsbygd. Barnfamiljerna i städerna ha inemot dubbelt så hög medianinkomst (beskattningsbar inkomst) som barnfamiljerna på landsbygden. Ändå större differenser föreligga mellan landets olika delar, t. ex. övre Norrlands landsbygd och Stockholm. Ojämnheterna i inkomstfördelningen för barnfamiljer i olika delar av landet innebära, att inkomststrecken komma att »skära av» mycket olika relativa delar av barnfamiljer i de olika delarna av landet. Av familjer med två barn uteslutas sålunda vid en inkomstgräns på 4 000 kronor 11,3 % på övre Norrlands landsbygd och 69 % i Stockholm enligt 1948 års inkomster.

Inom bostadsstyrelsen ha utförts vissa beräkningar avseende *förändringarna i inkomstfördelningen för gifta inkomsttagare under perioden 1947—1951*. De beräknade inkomstfördelningarna äro, uttalar bostadsutredningen, mycket approximativa med hänsyn till den starka inkomstökning som ägt rum, men de torde dock möjliggöra vissa allmänna slutsatser om de relativa förändringarna under denna period. Inkomstfördelningarna avse samtliga

gifta inkomsttagare, således oavsett förekomsten av minderåriga barn eller dessas antal.

Av dessa beräkningar drar utredningen slutsatsen, att inkomststreckets för tvåbarnsfamiljer 1947 för hela riket låg betydligt över medianinkomsten. Det skar igenom ett relativt tunt skikt av inkomstfördelningen, vilket innebar att antalet gränfall icke var så stort. År 1951 låg däremot enligt utredningens beräkningar inkomststreckets under medianinkomsten och närmare denna än 1947. Samtidigt kom inkomststreckets att skära genom den tjockaste delen av fördelningen; antalet gränfall blev maximalt.

För att få samma andel bidragsberättigade år 1951 som år 1947 erfordras enligt utredningens mening en höjning av inkomststrecken med ca 3 000 kronor. För att få samma andel år 1951 som år 1950 erfordras en höjning med ca 2 000 kronor.

Med utgångspunkt från inkomstfördelningen för barnfamiljer i städerna har bostadsutredningen vidare gjort vissa beräkningar av *det relativa antalet barnfamiljer med tillräcklig hyresbetalningsförmåga*, varmed utredningen förstår de familjer som kunna betala hyran för en med hänsyn till utrymmesstandardens tillfredsställande, modern bostad med högst 20 % av sin inkomst. Utredningen finner, att den totala andelen familjer med tillräcklig hyresbetalningsförmåga ökat under tiden 1947—1950 med anledning dels av inkomststegringen, dels av familjebostadsbidragens införande. Mellan 1950 och 1951 komme emellertid utvecklingen att gå i motsatt riktning. Orsakerna härtill vore, att antalet familjer, som genom inkomststegringen kommit över de för familjebostadsbidragen gällande inkomststrecken, hade ökat, samt att hyrorna i lägenheter byggda under 1951 hade stigit med anledning av de stegrade byggnadskostnaderna och bränslepriserna.

En höjning av inkomststrecken skulle innebära, att ett antal familjer genom familjebostadsbidragen finge tillräcklig hyresbetalningsförmåga enligt den norm utredningen använt. Utredningen finner, att inkomststrecken för familjer med två och tre barn måste höjas med ca 1 500 kronor för att man skall uppnå samma andel familjer med tillräcklig hyresbetalningsförmåga år 1951 som år 1950. För familjer med högre barnantal kunde samma andel icke uppnås ens vid en höjning av inkomststrecken.

För att belysa *den faktiska inkomstfördelningen bland bidragstagarna* redovisar bostadsutredningen inkomstuppgifter för de familjer, som erhållit slutligt besked om familjebostadsbidrag under budgetåren 1949/50 och 1950/51. Uppgifterna återfinnas i följande tablå. Utredningen anför härom bl. a.:

Familjer, som erhållit slutligt beslut om familjebostadsbidrag under budgetåren 1949/50 och 1950/51 fördelade efter inkomst.

Beskattningsbar inkomst, kronor	Antal bidragsberättigade barn							
	2		3		4		5	
	Tidpunkt för slutligt beslut, budgetåret							
	1949/50	1950/51	1949/50	1950/51	1949/50	1950/51	1949/50	1950/51
—1 000	12.7	11.6	14.7	12.8	18.8	17.7	25.1	23.5
1 000—2 000	18.4	16.3	17.4	15.6	18.8	16.7	17.4	17.7
2 000—3 000	35.6	36.2	28.2	29.3	26.7	27.8	22.5	28.4
3 000—4 000	31.1	34.9	25.2	26.4	19.8	20.7	18.9	15.9
4 000—5 000	2.2	0.9	13.6	15.3	10.9	11.2	9.8	7.4
5 000—6 000	—	0.1	0.9	0.6	4.6	5.6	3.6	5.2
6 000—7 000	—	—	—	—	0.4	0.2	2.6	1.8
7 000— ω	—	—	—	—	—	0.1	0.1	0.1
Summa	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Medianinkomst, kr	2 550	2 640	2 660	2 740	2 510	2 560	2 310	2 280
Antal familjer	7 525	8 794	5 343	4 628	2 038	1 690	725	617
	16 319		9 971		3 728		1 343	

Beskattningsbar inkomst, kronor	Antal bidragsberättigade barn					
	6		7 eller flera		Samtliga	
	Tidpunkt för slutligt beslut, budgetåret					
	1949/50	1950/51	1949/50	1950/51	1949/50	1950/51
—1 000	26.1	22.9	39.3	35.7	15.2	13.6
1 000—2 000	25.7	19.9	23.0	21.1	18.3	16.3
2 000—3 000	20.4	27.7	19.7	22.1	31.0	32.7
3 000—4 000	17.4	17.0	9.6	12.7	26.7	29.6
4 000—5 000	4.6	5.2	5.1	4.2	7.5	6.4
5 000—6 000	2.7	4.0	2.2	1.4	1.1	1.1
6 000—7 000	1.6	2.6	1.1	1.4	0.2	0.2
7 000— ω	1.5	0.7	—	1.4	.	0.1
Summa	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Medianinkomst, kr	1 940	2 240	1 450	1 670	2 550	2 630
Antal familjer	265	271	178	213	16 074	16 213
	536		391		32 287	

Antalet dylika familjer uppgår till drygt 32 000. Totala antalet familjer som vid utgången av budgetåret 1950/51 beviljats familjebostadsbidrag uppgick till ca 47 000. Antalet familjer som vid samma tid hade familjebidrag enligt de äldre bestämmelserna var ca 18 000.

För dem som erhållit slutligt beslut under budgetåret 1949/50 avse inkomstuppgifterna till större delen 1948 års inkomster och i övrigt 1947 års inkomster. För dem som erhållit beslut under budgetåret 1950/51 avse uppgifterna till större delen 1949 års inkomster och i övrigt 1948 års inkomster.

De högre medianinkomsterna för familjer, som erhållit bidrag under budgetåret 1950/51, äro en följd av den allmänna höjning av inkomstnivån, som ägt rum från år 1947 till år 1949. Denna genomsnittliga höjning av bidragstagarnas inkomster har inneburit en större koncentration av bidragstagare till inkomstklasserna närmast under inkomststrecket.

Jämföres familjer med olika antal barn, finner man, att medianinkomsten är högre för trebarnsfamiljer än för tvåbarnsfamiljer, vilket förefaller naturligt med hänsyn till att inkomststrecket är högre. Från och med familjer med tre barn sjunker emellertid medianinkomsten vid ökat barnantal, trots att de högre inkomststrecken möjliggöra för familjer med högre inkomster att få bidrag. Att medianinkomsten sjunker, sammanhänger med den i det föregående för samtliga barnfamiljer konstaterade minskningen av medianinkomsterna vid ökat barnantal.

Utredningen har även gjort ett försök till jämförelse mellan bidragstagarnas fördelning efter inkomst och samtliga bidragsberättigade barnfamiljers fördelning efter inkomst. Av denna jämförelse säges framgå, att barnfamiljer med upp till 2 000 kronor i beskattningsbar inkomst i relativt mindre grad än barnfamiljer med inkomster över 2 000 kronor erhållit familjebostadsbidrag. Fördelningen av bidragstagare med inkomster över 2 000 syntes i stort sett ansluta sig till fördelningen av samtliga barnfamiljer med inkomster över detta belopp.

Utredningen finner på grundval av sina undersökningar en höjning av inkomststrecken motiverad. Utredningen anför härom ytterligare följande.

Även om en höjning av inkomststrecken enligt utredningens mening är fullt motiverad, bör önskvärdheten av en sådan höjning avvägas mot angelägenheten av vissa utvidgningar av bostadsrabattsystemet. Detta med hänsyn bl. a. till den ur statsfinansiella synpunkter begränsade ramen för utgiftsökningar. De utvidgningar, som kunna ifrågakomma beträffande familjebostadsbidragen, äro dels bidrag till familjer boende i lägenheter färdigställda före den 1 januari 1948, dels bidrag till familjer med ett minderårigt barn. Den »klyfta», som består däri att dessa två grupper av familjer icke kunna få bidrag, har successivt något minskats till följd av att inkomststegringen minskat den andel av flerbarnsfamiljerna, som är bidragsberättigad. En höjning av inkomststrecken innebär, att denna klyfta åter vidgas. I synnerhet begränsningen av bidragsgivningen till lägenheter färdigställda efter den 1 januari 1948 har framstått som mycket irriterande och godtycklig. En utvidgning av bidragsgivningen till någon av dessa två grupper, som nu äro utestängda, är emellertid enligt utredningens mening av den arten att behandlingen därav bör hänskjutas till den allmänna omprövningen av bostadsrabattsystemet. En höjning av inkomststrecken redan från och med budgetåret 1952/53 innebär icke, att man binder sig före denna omprövning.

Storleken av den höjning av inkomststrecken, som anses böra ske, finner utredningen emellertid bero på konstruktionen av inkomstgränserna. Utredningen föreslår därvidlag vissa ändringar avsedda att lösa det s. k. tröskelproblemet.

Tröskelproblemet.

Bostadsutredningen anför inledningsvis vissa allmänna synpunkter på denna fråga.

Under senare år har det s. k. tröskelproblemet i samband med inkomstprövade sociala förmåner livligt diskuterats. Detta problem består däri att vid en viss mindre inkomstökning sociala förmåner kunna bortfalla, ofta till betydande belopp. Inkomstökningen kan därför i realiteten komma att innebära en minskning av den faktiskt disponibla inkomsten. Problemet har aktualiserats på grund av de generella inkomsthöjningarna och den av inkomsthöjningarna betingade förskjutningen av inkomstfördelningens tyngdpunkt mot de inkomstklasser, där olika sociala förmåner kunna bortfalla.

Utredningen erinrar om att i olika sammanhang under de senaste åren förslag framkommit om att reglerna för bidragsgivningen måtte så uppmjukas, att bidraget icke helt indrages vid de nu fixerade inkomstgränserna utan avpassas så, att det sker en successiv minskning av bidragsbeloppen vid stigande inkomst. Samtidigt påpekas, att Stockholms stad infört en ordning enligt vilken familjer med en inkomst något överstigande de för familjebostadsbidragen gällande inkomstgränserna kunna erhålla reducerade bidrag.

Vidare redogör utredningen för den praxis som tillämpas av bostadsstyrelsen i fråga om *den fortlöpande granskningen av inkomsterna för familjer, som erhållit bidrag*. Härom anföres i huvudsak följande.

Med anledning av en interpellation i riksdagen redovisade bostadsstyrelsen i november 1950 den praxis, som tillämpades av styrelsen i fråga om indragning av bidrag på grund av inkomstförbättring under löpande femårsperiod. Enligt styrelsens mening syntes bestämmelserna ge fog för den tolkningen, att beviljat bidrag kunde indragas även under löpande femårsperiod, om inom en familj, som erhållit bidrag, mannens eller i förekommande fall mannens och hustruns sammanlagda inkomst avsevärt överstigit inkomstgränsen, särskilt om inkomsthöjningen kunde anses bliva bestående. Om femårsprövningen strikt tillämpades, skulle en familj, vilken vid tiden för beviljande av bidraget haft en inkomst, som icke överstigit inkomstgränsen, men som sedan ökat inkomsten till det dubbla eller mera, få behålla bidraget under fem år. Däremot skulle en annan familj, vilken såväl vid det tillfälle, då ansökan om bidrag ingivits, som under de följande fem åren haft en inkomst, som endast obetydligt överstigit inkomstgränsen, icke komma i åtnjutande av bidrag. Enligt styrelsens uppfattning kunde en sådan tillämpning av bestämmelserna icke vara rimlig. Styrelsen meddelade vidare, att ett flertal förmedlingsorgan uttalat, att bidraget borde upphöra att utgå, så snart inkomsten överstigit den för familjen gällande inkomstgränsen med belopp varierande mellan 500 och 1500 kronor.

På grundval av de erfarenheter, som vunnits, hade styrelsen uppställt följande huvudregler för indragning av bidrag på grund av inkomstförbättring under löpande femårsperiod.

a. Bidraget upphör att utgå i de fall mannens eller, i förekommande fall,

mannens och hustruns sammanlagda beskattningsbara inkomst under två på varandra följande år överstigit den i författningen angivna inkomstgränsen med mera än 50 %, d. v. s. uppgått till mera än för familj med 2 barn 6 000 kronor, för familj med 3 barn 7 500 kronor, för familj med 4 barn 9 000 kronor o. s. v.

b. Om inkomsten under ett år överstiger inkomstgränsen med mera än 100 %, upphör bidraget att utgå, såvida inkomsthöjningen icke kan bedömas vara av tillfällig karaktär (t. ex. skogsförsäljning, realisationsvinst).

Bostadsutredningen ger vidare en kort sammanfattning av den redogörelse för det s. k. tröskelproblemet, som lämnats av 1949 års skatteutredning. Ur bostadsutredningens sammanfattning må här återgivas följande.

Skatteutredningen har funnit, att ett samtidigt bortfall av flera förmåner förorsakat av inkomstökning torde vara mycket sällan förekommande, men utredningen framhåller att förlusten av någon bidragsform och då framför allt av familjebostadsbidraget kan medföra svårigheter för den enskilde.

Utredningen framhåller, att »tröskelproblemet» kan ses även som ett problem om uteblivna förmåner för dem, som på grund av en något för hög inkomst äro uteslutna från bidrag. Även på denna punkt är enligt utredningen »tröskelproblemet» i stort sett koncentrerat till familjebostadsbidraget.

Utredningen framhåller, att den metod, som vanligen brukar ifrågakomma för att förhindra olämpliga verkningar av en inkomstgräns, är den s. k. trappstegsmetoden, vilken innebär, att förmånen sjunker med stigande inkomst. Olägenheterna med en sådan anordning ligga främst på det administrativa planet: en gradvis reducering av bidraget leder lätt till ett invecklat och svåröverskådligt system, som likväl, när det omsättes i praktiken, icke alltid tillgodoser en materiell rättvisa. Man har här att väga olika intressen mot varandra. Ett mera komplicerat system bör helt naturligt icke tillgripas utan tvingande skäl. Utredningen anser det böra övervägas, om icke denna metod bör införas för familjebostadsbidragen.

Utredningen anför, att det har ifrågasatts, att »tröskelproblemet» skulle kunna bringas i annat och bättre läge, om skatteplikt infördes för bidragen. Utredningen har emellertid funnit, att beskattningen av familjebostadsbidragen endast i mycket ringa mån kan utjämna inkomströskeln, och är av den uppfattningen, att vinsterna av en beskattning icke stå i proportion till de komplikationer, som skulle vållas därav.

Bostadsutredningen har prövat *olika möjligheter att lösa det s. k. tröskelproblemet* genom en sådan utformning av bidragsbestämmelserna att bidraget successivt sjunker, när inkomsten överstiger det för helt bidrag fastställda inkomststrecket. Den del av inkomstskalan, inom vilken reducerade bidrag kunde utgå, kallar utredningen totalintervall.

Storleken av totalintervallet borde enligt utredningens mening avvägas mot bakgrunden av marginals kattens storlek i olika inkomstlägen. Man borde sträva efter att den disponibla inkomsten, d. v. s. den inkomst som står till inkomsttagarens förfogande sedan direkta skatter frändragits men sociala förmåner tillagts, skulle stiga vid stigande bruttoinkomst. Utredningen nämner såsom ett exempel, att om för en tvåbarnsfamilj med lägsta bidrag totalintervallet sattes till 1 000 kronor skulle detta innebära, att av en inkomsthöjning inom detta intervall 27 % skulle belöpa på skatt, 39 % på bortfallande bidrag och 34 % på en höjning av den disponibla inkomsten.

Utredningen finner, att totalintervalllet måste göras större ju större bidraget är, enär eljest familjer med många barn skulle komma i ett sämre läge än övriga familjer. För att tillgodose önskemålet, att andelen disponibel inkomst av en viss inkomstökning inom intervallen icke varierar för mycket mellan familjer med olika antal barn, kunde man låta bidraget reduceras med en viss, för samtliga familjegrupper gällande bråkdel av den inkomst, som överskjuter det för helt bidrag fastställda inkomststrecket. Om en sådan reduktionsregel tillämpades tämligen exakt inom hela totalintervalllet, skulle emellertid enligt utredningens mening avsevärda administrativa olägenheter uppstå. För praktiskt taget samtliga bidragstagare varierade inkomsten mer eller mindre från ett år till ett annat. Detta medförde, att bidragsbeloppen varje år måste ändras för nästan samtliga bidragstagare.

Utredningen har därför funnit, att det totala intervallet borde uppdelas i delintervall. Administrativa skäl talade för att göra dessa delintervall relativt stora, men lösningen av tröskelproblemet försämrades, ju längre delintervallen gjordes. Utredningen anför ytterligare i denna fråga bl. a.

Delintervallen synes lämpligen böra bestämmas i jämna 100-tal kronor, och reduktionen av bidraget vid passerandet av en intervallgräns bör likaledes ske med ett jämnt belopp, t. ex. 200 kronor eller 100 kronor. Till reduktionstalet $\frac{1}{2}$ kan då svara ett delintervall på 400 kronor, vilket innebär, att bidraget reduceras med 200 kronor och att minimibidraget likaledes är 200 kronor. Då erhålles ingen lösning av tröskelproblemet för tvåbarnsfamiljer med lägsta bidraget (385 kronor), eftersom det icke skulle erhållas någon grupp med reducerat bidrag inom denna kategori. Sänkes minimibidraget till 185 kronor eller därunder, fås en, men endast en grupp med reducerat bidrag (185 kronor) för tvåbarnsfamiljer med lägsta bidraget. Om reduktionstalet $\frac{1}{2}$ väljes, synes alltså ett delintervall för inkomsten på 400 kronor (kombinerat med ett minimibidrag av högst 185 kronor) utgöra maximum, om man som minimikrav för lösning av tröskelproblemet uppställer det villkoret — vilket synes rimligt — att inom varje kategori bidragsberättigade skall kunna finnas åtminstone en grupp med reducerat bidrag. Till reduktionstalet $\frac{1}{3}$ kan svara ett delintervall på 300 kronor. Bidraget reduceras då med 100 kronor vid passerandet av en intervallgräns, och minimibidraget blir 100 kronor. För familjer med lägsta bidrag erhålles två delintervall, i vilka bidrag utgår med respektive 285 kronor och 185 kronor.

Även med intervall av den storleksordning, som här har nämnts, får man emellertid räkna med ett betydande administrativt merarbete, eftersom ett stort antal bidragstagare varje år får antagas passera gränserna. Det bör dock framhållas, att man här icke bör ta sikte på de generella inkomstförskjutningar, som sammanhånga med förändringar i penningvärdet. Dessa böra mötas med ändringar av inkomststrecken.

Förslag rörande inkomststreck och inkomstprövning.

Efter att ha diskuterat olika tänkbara lösningar och deras konsekvenser ur rättvisesynpunkt och administrativ synpunkt framlägger utredningen sitt förslag rörande inkomststreck och inkomstprövning.

Härvid erinrar utredningen till en början om att den funnit en höjning

av inkomststrecken med 3 000 kronor erforderlig för att återställa samma andel bidragsberättigade som under budgetåret 1948/49. Frågan måste emellertid enligt utredningens uppfattning bedömas något annorlunda, om ett system med reducerade bidrag införes. Vidare anför utredningen bl. a.

En lösning av tröskelproblemet framstår visserligen icke som lika angelägen som en höjning av inkomststrecken. Det kan därför ifrågasättas, om ett sådant system bör införas redan från och med budgetåret 1952/53 före den allmänna omprövningen av bostadsrabattsystemet, i vilken fråga utredningen räknar med att kunna framlägga förslag i sådan tid, att eventuella nya bestämmelser kunna införas från och med budgetåret 1953/54. Det är emellertid enligt utredningens mening uppenbart, att allvarliga missförhållanden äro förbundna med de nuvarande bestämmelserna om inkomststreck och inkomstprövning. De kommunala myndigheterna, som ha den närmaste erfarenheten härav, ha också funnit, att bestämmelserna böra omprövas. Därom vittnar de i det föregående nämnda framställningarna från rikets tre största städer. 1949 års skatteutredning, som funnit att tröskelproblemet i huvudsak kan lokaliseras till bestämmelserna för familjebostadsbidragen, har förutsatt, att bostadsutredningen tager upp detta problem till behandling. Ett system med reducerade bidrag, gällande från och med budgetåret 1952/53, kommer visserligen icke att omedelbart kunna tillämpas för familjer, som redan åtnjuta familjebostadsbidrag, med hänsyn till att reglerna för femårsprövning gälla för dessa och att de tidigast beviljade bidragen därför löpa oförändrade intill utgången av budgetåret 1952/53. Däremot kommer möjligheten att bevilja reducerade bidrag redan från och med budgetåret 1952/53 att innebära en lösning av den sidan av tröskelproblemet, som hittills framkallat den mesta irritationen och som består däri, att hushåll med en inkomst något över inkomststrecket icke kan få bidrag, medan hushåll, som har fått bidrag, behåller detta även sedan inkomsten betydligt överskridit detta streck. Med hänsyn till vad som här anförts har utredningen ansett sig böra föreslå, att ett system med reducerade bidrag införes redan från och med budgetåret 1952/53.

Utredningen framhåller, att det framstått som angeläget att utforma detta system så att den allmänna omprövningen av bostadsrabatterna icke föregripes. Utredningen har sökt avväga de olika synpunkter, främst sociala och administrativa, som kunna läggas på lösningen av tröskelproblemet. Förslaget kunde alltså betraktas som en kompromiss.

Rörande de principer, som tillämpats vid förslagets uppgörande, anför utredningen.

Vid passerandet av en intervallgräns reduceras bidraget med ett belopp motsvarande det utgående familjebostadsbidraget per barn, d. v. s. med 130 kronor för familjer i hyreslägenheter respektive med belopp mellan 130 kronor och 175 kronor för familjer i nybyggda enfamiljshus, finansierade med egna hemslån. Vid passerandet av totalintervalllets övre gräns bortfaller den sista delen av hela bidraget, vilket motsvarar det utgående bränslebidraget, d. v. s. ett belopp varierande mellan 125 och 225 kronor. Ett belopp motsvarande bränslebidraget utgår således i det sista delintervallet. Att bygga upp systemet på belopp motsvarande familjebostadsbidraget per barn och bränslebidraget är en fördel ur administrativa synpunkter, då de reducerade bidragsbeloppen i regel komma att överensstämma med de hela bidragsbelopp, som utgå för olika familjetyper. Enligt dessa regler för bidragets successiva reducering och bortfall kommer antalet delintervall för de olika familjetyperna

att vara lika många som antalet barn i familjen. Vid bestämmandet av delintervallens längd har valts den principen, att det bortfallande bidraget skall utgöra $\frac{1}{3}$ av delintervallet. Ett bidragsbelopp på 130 kronor motsvarar enligt denna princip ett delintervall på ca 400 kronor och ett bidragsbelopp på 175 kronor ett delintervall på ca 500 kronor.

Bidragsbeloppen enligt detta system redovisas av utredningen i följande tablå. Utredningen föreslår, att delintervall av 400 kronor skola gälla för familjer i hyreslägenheter med ett fast bidrag av 130 kronor per barn, medan delintervall av 500 kronor skola, oberoende av bidragets storlek i de enskilda fallen, gälla för familjer i egnahem. I anslutning till tablåan anför utredningen bl. a.

Utöver de i tabellen redovisade kombinationerna av familjebostadsbidrag och bränslebidrag finnas bidragsbelopp för egnahemsägare, vilka äro sammansatta av ett familjebostadsbidrag liggande mellan 130 kronor och 175 kronor i kombination med ett bränslebidrag på 175, 200 eller 225 kronor. — För familjer med fem eller flera barn förekomma icke i praktiken bidragsbelopp, där bränslebidraget uppgår till 125 kronor och 150 kronor. Dessa bränslebidrag avse tvårumslägenheter och familjer av denna storlek beviljas icke bidrag, om de bo i en tvårumslägenhet. — För familjer med två barn har en avvikelse gjorts från den grundläggande principen beträffande antalet delintervall. För att icke totalintervallet skall bli för kort, d. v. s. 800 kronor eller 1 000 kronor med två delintervall, har förutsatts att ett belopp motsvarande bränslebidraget skall utgå i två delintervall. Totalintervallet skulle då bli det samma för två- och trebarnsfamiljer, d. v. s. 1 200 kronor eller 1 500 kronor. — För att icke totalintervallet skall bli alltför långt för familjer med stort barnantal, vilket skulle innebära att bidrag skulle kunna utgå i relativt höga inkomstlägen, förutsattes att detta icke i något fall skall kunna vara längre än 2 400 kronor eller 3 000 kronor, d. v. s. samma som för familjer med sex barn. För familjer med sju eller flera barn kommer således allt det som återstår av bidraget att falla bort, när inkomsten passerar det sjätte delintervallets övre gräns. I tabellen har förutsatts en höjning av inkomststrecken med 2 000 kronor.

Rörande förslagets konsekvenser ur rättvisesynpunkt framhåller utredningen bl. a., att tvåbarnsfamiljerna skulle komma i ett bättre läge än familjer med tre eller flera barn, eftersom de skulle få samma totalintervall som trebarnsfamiljerna. Detta borde dock accepteras. Familjer med sju eller flera barn skulle alla genom den föreslagna konstruktionen med en maximigräns för totalintervallet komma i ett sämre läge än övriga. Detta kunde dock accepteras med hänsyn till att dessa familjer vore få och att bidragsbortfallet bleve aktuellt i ett inkomstläge av ca 17 000 kronor.

För att ytterligare belysa förslagets konsekvenser har utredningen beräknat hur stor del av en inkomstökning, som i olika fall skulle återstå såsom disponibel inkomst efter avdrag för skatt och bortfallande förmåner. Av en inkomstökning, som är lika med totalintervallet, skulle under vissa antaganden rörande marginals kattens storlek, för exempelvis en tvåbarnsfamilj med 130 kronor i bidrag per barn, återstå högst 42 och lägast 34 % i disponibel inkomst, för en trebarnsfamilj högst 30 och lägast 22 %. För en tvåbarnsfamilj med 175

kronor i bidrag per barn bleve motsvarande siffror 39 och 36 %, för en trebarnsfamilj 26 och 23 %. Variationerna inom varje grupp berodde på att bränslebidragen vore olika stora.

Bidragsbelopp enligt bostadsutredningens förslag.

Inkomstintervall/beskattningsbar inkomst		130 kr per barn					175 kr per barn		
Delintervall: 400 kr (hyreslägenheter)	Delintervall: 500 kr (egnahem)	Bränslebidrag							
		125	150	175	200	225	175	200	225
<i>2 barn</i>									
— 6 000	— 6 000	385	410	435	460	485	525	550	575
6 001— 6 400	6 001— 6 500	255	280	305	330	355	350	375	400
6 401— 6 800	6 501— 7 000	125	150	175	200	225	175	200	225
6 801— 7 200	7 001— 7 500								
<i>3 barn</i>									
— 7 000	— 7 000	515	540	565	590	615	700	725	750
7 001— 7 400	7 001— 7 500	385	410	435	460	485	525	550	575
7 401— 7 800	7 501— 8 000	255	280	305	330	355	350	375	400
7 801— 8 200	8 001— 8 500	125	150	175	200	225	175	200	225
<i>4 barn</i>									
— 8 000	— 8 000	645	670	695	720	745	875	900	925
8 001— 8 400	8 001— 8 500	515	540	565	590	615	700	725	750
8 401— 8 800	8 501— 9 000	385	410	435	460	485	525	550	575
8 801— 9 200	9 001— 9 500	255	280	305	330	355	350	375	400
9 201— 9 600	9 501— 10 000	125	150	175	200	225	175	200	225
<i>5 barn</i>									
— 9 000	— 9 000	(775)	(800)	825	850	875	1 050	1 075	1 100
9 001— 9 400	9 001— 9 500	645	670	695	720	745	875	900	925
9 401— 9 800	9 501— 10 000	515	540	565	590	615	700	725	750
9 801— 10 200	10 001— 10 500	385	410	435	460	485	525	550	575
10 201— 10 600	10 501— 11 000	255	280	305	330	355	350	375	400
10 601— 11 000	11 001— 11 500	125	150	175	200	225	175	200	225
<i>6 barn</i>									
— 10 000	— 10 000	(905)	(930)	955	980	1 005	1 225	1 250	1 275
10 001— 10 400	10 001— 10 500	775	800	825	850	875	1 050	1 075	1 100
10 401— 10 800	10 501— 11 000	645	670	695	720	745	875	900	925
10 801— 11 200	11 001— 11 500	515	540	565	590	615	700	725	750
11 201— 11 600	11 501— 12 000	385	410	435	460	485	525	550	575
11 601— 12 000	12 001— 12 500	255	280	305	330	355	350	375	400
12 001— 12 400	12 501— 13 000	125	150	175	200	225	175	200	225

Utredningens förslag innebär, att reducerat bidrag skall kunna utgå även till familj, som tidigare icke haft bidrag. Härigenom bleve ytterligare en andel av barnfamiljerna bidragsberättigad. Om detta system lades ovanför de nuvarande inkomststrecken höjda med 3 000 kronor, komme den totala andelen bidragsberättigade familjer enligt utredningens beräkningar att bli större än under bidragsgivningens första år. Utredningen föreslår en höjning med 2 000 kronor och anför härom i huvudsak följande.

Med hänsyn till det anförda och till att de förslag, som nu framläggas, äro provisorier, har utredningen icke ansett sig böra föreslå en höjning med 3 000 kronor av inkomststrecken för helt bidrag. Efter en avvägning av de olika möjligheter som finnas har utredningen stannat för att föreslå en höjning med 2 000 kronor. En höjning med detta belopp innebär, att i stort sett samma andel blir berättigad till helt bidrag som under innevarande budgetår och att således den inflatoriska höjningen av inkomstnivån mellan åren 1950 och 1951 kompenseras. Den totala andelen bidragsberättigade familjer kommer vidare i stort sett att bli densamma som under bidragsgivningens första budgetår.

I fråga om den fortlöpande inkomstprövningen har utredningen framhållit följande.

Ett system med inkomstintervall och reducerade bidrag torde vidare föresätta en årlig inkomstprövning. Göres icke en sådan, kvarstår fortfarande den del av tröskelproblemet, vilken skulle undanröjas, om även reducerade bidrag finge beviljas. För bidragstagarna torde en årlig inkomstprövning icke innebära någon avsevärd nackdel, då de vid en sådan icke kunna förlora hela bidraget utan endast en del av detsamma. En årlig inkomstprövning innebär icke något större administrativt merarbete, då inkomstuppgifter årligen insändas till bostadsstyrelsen och länsbostadsnämnderna och en dylik prövning redan nu sker i enlighet med den praxis som utbildats.

Med hänsyn till vad som anförts föreslår utredningen, att reglerna för den fortlöpande inkomstprövningen ändras därhän, att en årlig inkomstprövning införes beträffande de bidrag, som beviljas från och med budgetåret 1952/53.

I särskilt yttrande ha utredningens ledamöter herrar *Fredricsson* och *Hedén* anført, att de med stor tveksamhet anslutit sig till förslaget rörande inkomstgränsernas höjning. De hade ansett, att man redan nu bort föreslå en höjning av inkomststrecken med 3 000 kronor jämte ett system med reducerade bidrag härutöver.

Familjebidrag.

Utredningen har vidare övervägt, huruvida de föreslagna nya reglerna för familjebostadsbidrag borde bli tillämpliga även på de familjebidrag till mindre bemedlade, barnrika familjer, som beviljats i enlighet med 1935 och 1938 års kungörelser. Utredningen anför härom bl. a.

Efter den 1 juli 1948 beviljas icke familjebidrag annat än i vissa undantagsfall. För närvarande ha ca 18 000 familjer familjebidrag, varav ca 14 000 i egnahem och ca 4 000 i hyresbostäder. Familjebidragen i hyresbostäder överföras successivt till familjebostadsbidrag och under loppet av år 1952 komma förmodligen dessa 4 000 bidrag att minska avsevärt på grund härav. Familjebidrag i egnahem ha icke ansetts kunna överföras till familjebostadsbidrag, vilket sammanhänger med bostadsanskaffningslånets konstruktion. Dessa bidrag avvecklas endast i relativt långsam takt i den mån barnantalet minskar eller inkomsten blir för hög.

I de för familjebidragen gällande författningarna finnas icke några särskilda inkomststreck angivna. Vid bedömande av frågan, huruvida familj är att anse som mindre bemedlad, skall hänsyn främst tagas till familjens sammansättning och samlade inkomst. Hemmavarande barns inkomster skola alltså även beaktas. Efter den 1 juli 1948 har vid den fortlöpande inkomst-

prövningen, som sker årligen, anknutits till de för familjebostadsbidragen gällande inkomststrecken. Om inkomsten överskrider dessa inkomststreck med ett mindre belopp, indrages icke bidraget, om det kan antagas vara fråga om en tillfällig inkomsttegring. Vid denna anknytning till inkomststrecken för familjebostadsbidragen synes man i princip ha gått ifrån begreppet mindre bemedlad familj. Med hänsyn till den praxis, som sålunda utformats, vill utredningen föreslå, att bostadsstyrelsen efter den 1 juli 1952 anknyter till de inkomststreck, vilka utredningen föreslagit skola gälla för familjebostadsbidragen.

Däremot finner utredningen övervägande skäl tala emot att införa ett system med reducerade bidrag även för familjebidragen. Utredningen hänvisar i detta sammanhang till att familjebidragen äro under avveckling och till att utredningen, i enlighet med sitt uppdrag att undersöka möjligheterna till administrativa lättnader vid bidragsgivningen, eventuellt kunde finna det möjligt att föreslå ett överförande av dessa bidrag till familjebostadsbidrag. Införandet av ett system med reducerade familjebidrag skulle förutsätta författningsändring, då i motsats till vad som nu gäller vissa inkomststreck och intervallgränser måste angivas.

Familjebostadsbidrag för fosterbarn.

Enligt nu gällande bestämmelse räknas till barn, för vilka familjebostadsbidrag kan utgå, »även adoptivbarn, så ock fosterbarn, som på grund av släktskapsförhållande eller av annan anledning försörjes utan ersättning».

I praktiken har i synnerhet under senare år, anför bostadsutredningen, begränsningen till sådana fosterbarn, som försörjas utan ersättning, ofta visat sig svårtolkad och svårtillämpad. Utredningen finner det rimligt att jämställa familjebostadsbidraget med det allmänna barnbidraget, vilket utgår till den faktiska vårdnadshavaren av barnet oavsett om fosterlega utgår. Vidare erinrar utredningen om den utveckling, som fosterbarnsvården och fosterbarnskontrollen genomgått under senare år, framför allt genom barnavårdsförfattningarna av år 1945.

Utredningen föreslår, att till barn skall utan inskränkning räknas adoptivbarn och fosterbarn.

Bidrag till ensamstående moder med ett minderårigt barn.

Bostadsutredningen påpekar, att familjebostadsbidrag enligt gällande kungörelse må utgå för familj med minst två minderåriga barn. Det hade vid bestämmelsernas tillkomst förutsatts, att bidrag skulle kunna utgå till ensamstående mödrar med minst två minderåriga barn på samma villkor som beträffande andra hushåll. Av de 16 212 familjer, som erhållit slutligt besked om familjebostadsbidrag under budgetåret 1950/51, hade 379 utgjorts av ensamstående kvinna med barn, 31 av ensamstående man med barn och de övriga av man och hustru jämte barn.

Utredningen framhåller, att under senare år i olika sammanhang föreslagits, att bidragsgivningen skulle utsträckas till ensamstående mödrar med endast ett minderårigt barn. Stockholms stad hade funnit ett stöd till de ensamstående mödrarna vara så angeläget, att staden i avvaktan på en utvidgning av de statliga familjebostadsbidragen beslutat att tills vidare från och med den 1 juli 1950 utlämna kommunala bostadsbidrag till ensamstående mödrar med ett minderårigt barn.

Bostadsutredningen har funnit ett särskilt stöd till de ensamstående mödrarnas bostadsförsörjning angeläget. I avvaktan på den allmänna omprövningen av bostadsrabattsystemet borde detta stöd till ensamstående moder med ett minderårigt barn utformas i nära anslutning till de bestämmelser, som gälla för familjebostadsbidrag.

Rörande de villkor, som borde gälla beträffande familjen, samt om kontrollen av beviljade bidrag, anför utredningen i huvudsak följande:

Bidrag bör kunna utgå till ensamstående moder med ett minderårigt barn, som helt eller delvis försörjes av modern. Till barn må även räknas adoptivbarn och fosterbarn. Adoptivbarn och fosterbarn kunna förekomma i hushåll med förut gift hushållsföreståndare. I enlighet med vad som nu gäller bör även barn som fyllt 16 år kunna beaktas vid bidragsgivningen.

Då familjebostadsbidrag icke kan utgå till en familj bestående av man och hustru jämte ett barn, bör ett villkor för bidrag till ensamstående mor vara, att bidrag icke utgår i sådana fall, där ett äktenskapsliknande förhållande konstaterats. Detta förutsätter en grannliga prövning av inkommande ansökningar om bidrag och en fortlöpande kontroll av beviljade bidrag.

Utredningen vill framhålla angelägenheten av att socialvårdsmyndigheterna regelmässigt inkopplas vid förmedlingsorganens handläggning av bidrag till ensamstående moder, så att missbruk av denna bidragsgivning så mycket som möjligt undviks. Den i förevarande sammanhang nödvändiga särskilda behovsprövningen och fortlöpande kontrollen bör ankomma på dessa myndigheter, vilkas tillstyrkande yttrande bör vara förutsättning för beviljande av bidrag. Det är enligt utredningens mening angeläget, att denna kontroll utövas så att den blir så litet störande som möjligt för den enskilde.

Vad angår inkomststrecket föreslår utredningen, att detta för ensamstående moder med ett barn fastställs till ett belopp i beskattningsbar inkomst, som är 1 000 kronor lägre än för familjer med två barn. Vidare föreslås, att reducerat bidrag motsvarande bränslebidraget skall utgå inom ett totalintervall av 1 200 kronor ovanför inkomststrecket.

Utredningen påpekar, att minimivillkoren beträffande lägenhetens storlek för beviljande av familjebostadsbidrag är två rum och kök och en lägenhetsyta ej understigande 50 kvadratmeter. För de föreslagna bidragen till ensamstående mödrar med ett barn bör enligt utredningens mening i huvudsak samma villkor kunna fastställas som de för pensionärshem gällande, d. v. s. lägenhet om minst ett rum och kokvrå. Beträffande tidpunkten för husens färdigställande föreslås samma bestämmelser som för bidragen i övrigt, nämligen tidigast den 1 januari 1948 respektive för flerfamiljshus förvaltade av kommun eller allmännyttigt företag tidigast den 1 juli 1946.

I fråga om bidragets belopp diskuterar utredningen förslag som framförts i skilda sammanhang om att ensamstående mödrar med ett barn skulle få relativt större bidrag än fullständiga familjer. Utredningen finner det utan vidare klart, att för huvudparten av de ensamstående mödrarna ett relativt stort bidrag är erforderligt för att det överhuvudtaget skall vara möjligt för dem att anskaffa en bostad med tillfredsställande standard. Det kunde emellertid ifrågasättas om det vore rimligt att bevilja ett sådant relativt stort bidrag till ensamstående mödrar med inkomster närmast under det inkomststreck som utredningen förordat. Utredningen föreslår därför, att bidraget till ensamstående moder med ett barn fastställs till 130 kronor jämte ett bränslebidrag. Bränslebidraget för en ettrumslägenhet föreslås bli 100, 125 respektive 150 kronor i de olika landsdelarna.

Ledamoten herr *Pettersson* har i ett särskilt yttrande uttalat sin tveksamhet inför förslaget om bidrag till ensamstående moder med ett barn. I yttrandet uttalas vidare bl. a.:

Det synes uppenbart, att denna bidragsgivning är svårkontrollerbar på grund av de omständigheter, som utredningen anfört, och då man nu icke är beredd att taga upp frågan om bidrag till alla ettbarnsfamiljer till prövning, bör det enligt min mening vara lämpligare att hänskjuta frågan om bidrag till ensamstående mödrar med ett barn till den allmänna omprövningen av hela bostadsrabattsystemet, som utredningen skall utföra i nästa etapp av sitt arbete.

Yttrandena.

Bostadsutredningens förslag beträffande bostadsrabatterna har föranlett yttrandena av flertalet remissorgan. *Riksräkenskapsverket* har dock ej uttalat sig i frågan om bostadsrabatterna. *Svenska landskommunernas förbund* har ej funnit anledning till erinringar mot förslagen. I det följande lämnas först en redogörelse för yttrandena rörande utredningens förslag i fråga om inkomststreck och inkomstprövning. Därefter behandlas yttrandena över förslaget om familjebostadsbidrag för fosterbarn och sist yttrandena över förslaget om bostadsbidrag till ensamstående mödrar med ett barn.

Bostadsutredningens förslag rörande inkomstgränser och inkomstprövning ha i stort sett tillstyrkts i flertalet remissyttrandena. Avstyrkanden av förslagen i vissa delar förekomma dock. Tveksamhet har yppats i flera yttrandena.

Förslaget att *inkomststrecken* med hänsyn till inkomstutvecklingen skola höjas med 2 000 kronor, ovanför vilka streck reducerade bidrag skola kunna utgå, tillstyrkes av *bostadsstyrelsen*. *Två länsbostadsnämnder* ha förordat en höjning med 3 000 kronor med hänsyn till den pågående penningvärdeförsämringen, ytterligare *två nämnder* ha ansett en höjning med 3 000 kronor möjliggöra ett uppskjutande av frågan om tröskelproblemetets lösning, medan *en nämnd* ifrågasätter om bidrag överhuvudtaget böra beviljas familjer med så höga inkomster som utredningsförslaget i vissa fall skulle möjliggöra. *Social-*

styrelsen finner det under hänvisning till vissa uppgifter rörande löneutvecklingen tveksamt, huruvida icke redan nu inkomststrecken böra höjas med 3 000 kronor men förordar utredningens förslag om en höjning med 2 000 kronor under förutsättning att utredningen ägnar frågan fortsatt uppmärksamhet.

Statens hyresråd finner sig icke böra avstyrka utredningens förslag i denna del. *Landsorganisationen*, som uttalar, att det förefaller skäligt att höja inkomststrecken med 3 000 kronor, anser sig med hänsyn till förslaget om reducerade bidrag kunna godtaga en höjning med 2 000 kronor. *Tjänstemännens centralorganisation* har ej anfört någon erinran mot förslaget i denna del. *Hyresgästernas riksförbund* anser, att inkomstgränsen bör höjas med 3 000 kronor. Även *Svenska stadsförbundet* förordar en höjning med 3 000 kronor och anför såsom särskilt skäl för denna linje, att medianen för nettoinkomsten för gifta inkomsttagare i städerna enligt bostadsutredningens beräkningar under år 1951 syntes ligga vid omkring 9 400 kronor, medan motsvarande median för år 1947 utgjorde 6 800 kronor. Förbundet anser det dock böra ytterligare övervägas, om höjningen av inkomststrecken bör vara lika stor för alla grupper av bidragstagare. Föreningen *Sveriges allmännyttiga bostadsföretag* ansluter sig till bostadsutredningens förslag men anser det önskvärt, att ett system utarbetas för en relativt snabb anpassning till en ny prisnivå.

Statskontoret ifrågasätter, om en ändring av inkomststrecken bör ske i förevarande sammanhang. Särskilt borde uppmärksammas den väsentliga reallöneökning, som har ägt rum sedan 1948. En så stor höjning av inkomststrecken som utredningen föreslagit erfordrades icke, om man beaktade hyresbetalningsförmågan. En jämkning av inkomststrecken borde i varje fall i avvaktan på utredningens slutförande ske endast i den mån så erfordrades för att bibehålla 1947 års relation mellan familjer med tillräcklig och otillräcklig hyresbetalningsförmåga. Såvitt statskontoret kunnat finna, skulle i så fall erfordras en höjning av mellan 500 och 1 000 kronor för familjer med tre eller flera barn. Jämväl *Svenska arbetsgivareföreningen* hänvisar till reallöneutvecklingen och uttalar, att reallönen för arbetare sedan år 1948 intill utgången av år 1951 stigit med minst tio procent. Föreningen motsätter sig en generell höjning av inkomststrecket innan den bostadspolitiska målsättningen klarlagts men anser sig kunna förorda, att man låter bidragen utgå till nuvarande bidragstagare förutsatt att deras inkomst icke överstiger gällande inkomststreck med mer än som motsvarar penningvärdeförsämringen. *Sveriges fastighetsägareförbund* avstyrker förslaget om en höjning av inkomststrecket med hänsyn till den pågående allmänna omprövningen av bostadsrabattsystemet.

Utredningens förslag om *en anordning med reducerade bidrag* för familjer med inkomster närmast ovanför inkomststrecket, vilket förslag syftar till en lösning av det s. k. tröskelproblemet, tillstyrkes av *bostadsstyrelsen*. Styrelsen motiverar sitt ställningstagande med dels att familjer som överskridit inkomstgränsen icke kunna erhålla något bidrag även om överskridandet är

ringa, dels att reglerna för avveckling av bidraget enligt styrelsens mening äro mycket generösa. Detta har medfört, att familjer i samma inkomstläge kommit att behandlas olika. Styrelsen framhåller dock, att det föreslagna systemet med reducerade bidrag givetvis komme att medföra en betydande ökning av det administrativa arbetet. Bidragsbeloppen, som nu kunde hållas i huvudet, finge uppsökas i en tabell. För alla bidrag mellan 130 och 175 kronor per barn, vilka utgjorde flertalet av de nu utgående bidragen, kunde någon tabell icke användas, utan bidragsbeloppen måste räknas fram individuellt. Då omprövning skulle ske varje år, bleve merarbetet i olika avseenden betydande och felkällorna större än nu. Styrelsen beräknar det ökade personalbehovet till fyra biträden.

Med hänsyn till dessa omständigheter har styrelsen övervägt, huruvida man icke kunde låta frågan om tröskelproblemet anstå under ytterligare ett år i avbidan på slutliga förslag från bostadsutredningen. Om inkomstgränserna droges på ett annat sätt, d. v. s. icke låge i de vanligaste inkomstskikten, kunde måhända tröskelproblemet få en enklare lösning än den nu föreslagna. Styrelsen har dock icke funnit ett sådant uppskov försvarligt.

Bostadsstyrelsen har vidare undersökt möjligheterna att förenkla förslaget genom att t. ex. räkna med endast ett intervall på 1 500 kronor ovanför inkomststrecken, inom vilket intervall halvt familjebostadsbidrag skulle utgå jämte bränslebidrag. Ett sådant system skulle emellertid enligt styrelsens mening icke följa inkomstutvecklingen lika smidigt som det av utredningen föreslagna systemet. Kravet på personalökning kunde emellertid vid den övervägda anordningen beräknas till två biträden. Ett enhetligt intervall medförde vidare, att reducerade bidrag komme att utgå med ett något större totalbelopp än enligt utredningens förslag. Styrelsen uppskattar merutgiften till ca en miljon kronor.

Bostadsstyrelsen har i detta sammanhang velat fästa uppmärksamheten vid att bidragsbeloppen enligt styrelsens mening äro otillräckliga för familjer med mycket låga inkomster. Det borde därför övervägas, om icke beloppen borde höjas för familjer, vilkas inkomster ligga avsevärt under de föreslagna inkomstgränserna. Ett förslag i detta ämne hade utarbetats av sociala sektionen inom styrelsen. En tablå, utvisande det inom sociala sektionen utarbetade förslaget till förhöjt bidrag i låga inkomstlägen och reducerat bidrag inom endast ett intervall, återges i det följande.

Till bostadsstyrelsens utlåtande över bostadsutredningens promemoria ha fogats särskilda yttranden av ledamöterna *Johnsson* och *Eriksson* samt av chefen för sociala sektionen *Persson*. Sålunda har herr *Persson* såsom föredragande i styrelsen gjort ett särskilt uttalande, i vilket herr *Johnsson* har instämt. Föredraganden anser, att frågan om en lösning av det s. k. tröskelproblemet kan anstå och med fördel behandlas samtidigt med de övriga frågor rörande familjebostadsbidragen, som bostadsutredningen har att behandla. Därest en lösning av tröskelproblemet nu skulle genomföras, förordar han en metod i huvudsaklig överensstämmelse med det förslag, som utarbetats

Förhöjda och reducerade bidrag.

Tablån utvisar det inom sociala sektionen utarbetade förslaget om förhöjt familjebostadsbidrag med hälften av familjebostadsbidragets storlek när inkomsten understiger den av 1951 års bostadsutredning föreslagna inkomstgränsen, för tvåbarnsfamilj med 3 000 kronor, för trebarnsfamilj med 3 500 kronor, för fyrbarnsfamilj med 4 000 kronor o. s. v. När den föreslagna inkomstgränsen överskrides, bortfaller hälften av familjebostadsbidraget, medan bränslebidraget utgår oförändrat. När inkomstgränsen är överskriden med 1 500 kronor, bortfaller bidraget helt. Förhöjt bidrag utgår ej när antalet barn uppgår till tio, ej heller delat bidrag.

Antal bidrag	Inkomstintervall/ beskattningsbar inkomst	130 kronor per barn					175 kronor per barn		
		Bränslebidrag							
		125	150	175	200	225	175	200	225
<i>2 barn</i>									
3	— 3 000	515	540	565	590	615	700	725	750
2	3 001— 6 000	385	410	435	460	485	525	550	575
1	6 001— 7 500	255	280	305	330	355	350	375	400
<i>3 barn</i>									
4½	— 3 500	710	735	760	785	810	962:50	987:50	1 012:50
3	3 501— 7 000	515	540	565	590	615	700	725	750
1½	7 001— 8 500	320	345	370	395	420	437:50	462:50	487:50
<i>4 barn</i>									
6	— 4 000	905	930	955	980	1 005	1 225	1 250	1 275
4	4 001— 8 000	645	670	695	720	745	875	900	925
2	8 001— 9 500	385	410	435	460	485	525	550	575
<i>5 barn</i>									
7½	— 4 500	1 100	1 125	1 150	1 175	1 200	1 487:50	1 512:50	1 537:50
5	4 501— 9 000	775	800	825	850	875	1 050	1 175	1 100
2½	9 001—10 500	450	475	500	525	550	612:50	637:50	662:50
<i>6 barn</i>									
9	— 5 000	1 295	1 320	1 345	1 370	1 395	1 750	1 775	1 800
6	5 001—10 000	905	930	955	980	1 005	1 225	1 250	1 275
3	10 001—11 500	515	540	565	590	615	700	725	750
<i>7 barn</i>									
9	— 5 000	1 295	1 320	1 345	1 370	1 395	1 750	1 775	1 800
7	5 001—11 000	1 035	1 060	1 085	1 110	1 135	1 400	1 425	1 450
3½	11 001—12 500	580	605	630	655	680	787:50	812:50	837:50
<i>8 barn</i>									
9	— 5 000	1 295	1 320	1 345	1 370	1 395	1 750	1 775	1 800
8	5 001—12 000	1 165	1 190	1 215	1 240	1 265	1 575	1 600	1 625
4	12 001—13 500	645	670	695	720	745	875	900	925
<i>9 barn</i>									
9	—13 000	1 295	1 320	1 345	1 370	1 395	1 750	1 775	1 800
4½	13 001—13 500	710	735	760	785	810	962:50	987:50	1 012:50
<i>10 barn</i>									
10	—14 000	1 425	1 450	1 475	1 500	1 525	1 925	1 950	1 975

inom sociala sektionen och övervägts inom styrelsen. Detta förslag tillfredsställde rimliga krav på rättvisa och medförde för såväl centrala som lokala bostadspolitiska organ en betydligt mindre ökning av arbetet än utredningens förslag. Föredraganden anser vidare en lösning av frågan om förhöjda bidrag för familjer med mycket låga inkomster vara mer angelägen än en lösning av frågan om reducerade bidrag för dem som överskridit inkomstgränsen.

I ett särskilt yttrande uttalar herr Eriksson, att han anser att en lösning av tröskelproblemet icke bör uppskjutas men ansluter sig i fråga om metoden till föredragandens förslag om ett system med ett intervall.

Flera länsbostadsnämnder ha påtalat, att förslaget förverkligande skulle medföra ökat arbete för nämnderna. En nämnd har anfört, att bestämmelserna om reducerade bidrag icke borde göras alltför invecklade, och en annan nämnd finner, att frågan om en minskning av antalet intervall borde prövas närmare.

Statens hyresråd har tillstyrkt förslaget om reducerade bidrag och årlig inkomstprövning, ehuru rådet funnit det kunna ifrågasättas, om icke ett avgörande av de nu upptagna frågorna kunnat anstå till dess bostadsutredningens allmänna omprövning av rabattfrågorna slutförts. I samma riktning uttalar sig Svenska stadsförbundet.

Landsorganisationen framhåller, att den redan före familjebostadsbidragets tillkomst påtalat de orättvisor, som uppstå vid en gränsdragning efter inkomst. Organisationen har ingen erinran mot förslaget om reducerade bidrag. Det samma gäller Tjänstemännens centralorganisation. Organisationen hade sedan länge haft den uppfattningen, att sociala förmåner med hänsyn till den »tröskelbildande» effekten i princip icke borde vara inkomstprövade. Skatteutredningen hade icke tagit upp tröskelproblemet till allsidig behandling utan visat det ifrån sig under hänvisning till att problemet icke vore en beskattningsfråga utan en social fråga. Bostadsutredningen hade vid sitt försök att lösa tröskelproblemet endast tagit hänsyn till familjebostadsbidraget. En inkomstökning i det gränsområde det här är fråga om medför emellertid, framhåller organisationen, konsekvenser också i form av bl. a. ökade daghemsavgifter, ett avstående från de fria barnresorna, en sänkning av eventuella behovsprövade studiestipendier och kan dessutom t. ex. få den följden att barnen icke längre få åtnjuta förmånen av sommarvistelse på barnkoloni. Givetvis förekomme det ytterst sällan att en och samma familj finge del av alla dessa förmåner. Tröskelproblemet kunde visserligen reduceras men icke lösas genom bostadsutredningens förslag. Organisationen förordar därför, att en särskild utredning kommer till stånd i syfte att ingående pröva möjligheterna att bringa tröskelproblemet till en mer definitiv lösning.

Organisationen anför ytterligare vissa allmänna synpunkter på tröskelproblemet. Den framhåller därvid i huvudsak följande.

Det har många gånger — felaktigt — hävdats, att de inkomstprövade förmånerna gjort, att det icke har lönat sig att sträva efter ökade inkomster. Som ett av huvudargumenten häremot har anförts, att avvecklingsreglerna

varit så utformade, att en inkomstökning först efter lång tid har medfört en sänkning av socialförmånerna. Särskilt har då hänvisats till den regel enligt vilken rätten till familjebostadsbidrag i fråga om inkomsten underkastas prövning vart femte år. Visserligen kan införandet av successivt reducerade bidrag medföra, att tröskelproblemet i sin helhet nu bragts närmare sin lösning, men den föreslagna årliga inkomstprövningen torde dock, om hänsyn också toges till bl. a. de förmåner som förut nämnts, få till resultat att en måttlig inkomstökning i vissa lägen kan leda till oförändrad eller sänkt »netto-realinkomst». Speciellt som organisationen icke så mycket ser problemet som en fråga om bortfallande förmåner utan snarare som ett problem om uteblivna förmåner för dem, som på grund av en något för hög inkomst äro utslutna från bidrag, finner organisationen icke anledning föreslå ett frångående av utredningens förslag. Organisationen finner särskilt övervägande böra ägnas förslaget att olika inkomstintervall för de reducerade bidragen tillämpas för egnahemsägare och övriga bidragstagare.

Svenska arbetsgivareföreningen uttalar, att det ur arbetsmarknadssynpunkt varit lämpligare, om avtrappningen av bidragen gjorts längre och börjat vid nuvarande inkomstgräns, 4 000 kronor beskattningsbar inkomst. Förslaget om en ettårig inkomstprövning tillstyrkes. *Hyresgästernas riksförbund* och föreningen *Sveriges allmännyttiga bostadsföretag* ha tillstyrkt förslagen om reducerade bidrag och årlig inkomstprövning.

Socialstyrelsen ifrågasätter, huruvida ett system med reducerade bidrag bör genomföras före den allmänna omprövningen av bostadsrabattsystemet, och anser sig icke kunna tillstyrka den föreslagna ändringen beträffande den fortlöpande inkomstprövningen. Styrelsen säger sig i likhet med bostadsutredningen anse den nuvarande gränsdragningen mellan bidragsberättigade och icke bidragsberättigade otillfredsställande. Detta sammanhänge emellertid icke enbart med inkomststrecken utan även med andra villkor för bidragsgivningen, t. ex. villkoret beträffande tiden för fastigheternas färdigställande. I fråga om den fortlöpande inkomstprövningen uttalar styrelsen, att den föreslagna årliga prövningen för de enskilda familjerna torde kunna medföra en ryckighet i bidragsgivningen, som måste anses otillfredsställande. De nuvarande bestämmelserna borde därför bibehållas oförändrade sådana de närmare utformats i praxis. Enligt styrelsens uppfattning behöver det av utredningen föreslagna systemet med reducerade bidrag icke nödvändigt förbindas med en årlig inkomstprövning. *Statskontoret* anser tröskelproblemet böra övervägas ytterligare under utredningens fortsättning. *Sveriges fastighetsägareförbund* företräder en liknande uppfattning.

Förslaget att fosterbarn utan inskränkning skall kunna tagas i betraktande vid bidragsgivningen tillstyrkes av *socialstyrelsen*. Levnadskostnaderna vore så höga att de tillskott utöver de gängse ersättningsbeloppen till fosterföräldrar, som familjebostadsbidrag och allmänna barnbidrag innebära, ingalunda kunnat medföra, att vård av fosterbarn blivit ekonomiskt lönande för fosterföräldrarna. Det vore mycket angeläget, att skillnaden i förevarande hänseende mellan fosterbarn och övriga barn avskaffades. Jämväl *bostadsstyrelsen* ansluter sig till förslaget i denna del men finner en bestämmelse

erforderlig för att avskära mycket kortvariga vårdfall. Det kunde därför ifrågasättas, huruvida icke såsom villkor för bidrag till fosterbarn borde föreskrivas, att vederbörande familj haft vårdnaden om barnet under viss tid, förslagsvis sex månader. I så fall borde bidraget beviljas retroaktivt, därest familjen även i fortsättningen hade vårdnaden om barnet. I övrigt uttalas i remissyttrandena inga erinringar mot förslaget på denna punkt.

Bostadsutredningens förslag att familjebostadsbidrag skall kunna utgå till ensamstående moder med ett minderårigt barn tillstyrkes av *socialstyrelsen*, som i likhet med utredningen finner denna utvidgning av bidragsgivningen så angelägen att den bör genomföras redan nu. Den grannliga kontroll över denna bidragsgivning, som utredningen förutsatt skola ske genom socialvårdsorganen, finner socialstyrelsen kunna ske genom barnavårdsmännen och därmed förlänas erforderlig smidighet och effektivitet. Styrelsen hyser en viss tvekan om, huruvida icke inkomststrecket satts något för högt i detta fall i jämförelse med läget för familjer med två eller flera barn. *Bostadsstyrelsen* tillstyrker förslaget även i denna del. Lägenhet om rum och kokvrå kunde visserligen knappast anses fylla de krav, som borde ställas på en bostad för en ensamstående moder med ett barn. Med hänsyn till att kokvrålägenheter inginge i s. k. kombinationslägenheter och numera byggdes i större antal än tidigare borde emellertid utredningens förslag godtagas. Styrelsen erinrar i detta sammanhang om att ensamstående moder med två barn för att erhålla bidrag måste bo i en lägenhet med minst två rum och kök, vilket innebär, att bostadskostnaderna för en sådan familj bli relativt höga, även om bidrag utgår. Vid handläggningen av ifrågavarande bidragsärenden borde kontakt hållas med socialvårdsmyndigheterna, men dessas tillstyrkan borde icke vara en nödvändig förutsättning för bidrag.

Chefen för sociala sektionen *Persson* har med instämmande av ledamoten herr *Johnsson* vid ärendets föredragning i bostadsstyrelsen anfört avvikande mening. Frågan om bidrag åt ensamstående moder med ett barn borde ytterligare övervägas innan ett förslag framlades. Det föreslagna bidragets belopp vore knappast tillräckligt för att möjliggöra en önskvärd förbättring av bostadsstandarden för dessa familjer. Förevarande fråga borde övervägas i samband med de övriga frågor, till vilka bostadsutredningen under sitt fortsatta arbete skall ta ställning, bland dem frågan om bidrag till samtliga ettbarnsfamiljer.

Fem länsbostadsnämnder anse, att frågan om bidrag till ensamstående moder med ett barn icke bör avgöras nu. Ytterligare *en nämnd* ställer sig tveksam med hänsyn till att det föreslagna bidraget är otillräckligt. *En nämnd* framhåller, att man bör diskutera, om icke bidrag endast skall utgå till lägenheter om minst ett rum och kök. *Länsbostadsnämnden i Falun* har i detta sammanhang aktualiserat frågan om bidrag till hushåll med tuberkulös medlem.

Landsorganisationen anför, att det med hänsyn till de ensamstående mödrarnas som regel mycket svåra ekonomiska och sociala situation synes skäligt

att inkomststrecket för ensamstående moder beräknades bli detsamma som för tvåbarnsfamiljen. *Tjänstemännens centralorganisation* tillstyrker förslaget på denna punkt, liksom även *Svenska stadsförbundet*.

Statskontoret delar i förevarande fråga den av ledamoten herr *Pettersson* till utredningens förslag fogade reservationen.

Departementschefen.

För de familjebidrag till barnrika familjer, som beviljades innan de nuvarande familjebostadsbidragen infördes, tillämpades ingen inkomstprövning enligt i författning fastställda normer. Familjebidragen skulle emellertid endast beviljas mindre bemedlade familjer, varvid hänsyn togs till familjens sammansättning och samlade inkomst. Sedermera har vid den fortlöpande behovsprövningen för familjebidragen tillämpats i stort sett de normer, som ha gällt för familjebostadsbidragen. Bostadssociala utredningen, som 1945 framlade förslag om familjebostadsbidrag, ansåg, att det nya bidraget tills vidare borde utgå till familjer med två eller flera barn utan begränsning med hänsyn till inkomsten i annan mån än som skulle följa av vissa maximibestämmelser i fråga om bostadens storlek. Vid framläggandet av förslag om familjebostadsbidrag m. m. 1947 gav dåvarande chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller, sin principiella anslutning till uppfattningen, att bidragsgivningen icke borde vara förbunden med inkomstprövning. Med hänsyn till att familjer med endast ett barn tills vidare skulle bli utestängda från bidrag samt till den rådande bostadsbristen, vilken hindrade familjer som så önskade att flytta till bidragsberättigande bostäder, fann emellertid departementschefen, att bidrag icke borde utgå till flerbarnsfamiljer med jämförelsevis höga inkomster. Han föreslog därför, att vissa inkomststreck infördes. Detta blev också riksdagens beslut.

Ehuru alltjämt skäl föreligga mot en inkomstprövning av familjebostadsbidragen ha motiven för inkomststreckens införande ej försvagats. Så länge ettbarnsfamiljerna helt äro uteslutna från bidrag och flerbarnsfamiljerna i stor utsträckning äro förhindrade att flytta in i bidragsberättigande lägenheter bör inkomstprövningen bibehållas. Det har ej heller ifrågasatts, att den skulle slopas i nuvarande läge.

1947 års beslut innebar, att inkomstgränsen för tvåbarnsfamiljer blev 4 000 kronor beskattningsbar inkomst, för trebarnsfamiljer 5 000 kronor o. s. v. med en höjning av 1 000 kronor för varje ytterligare barn under 16 år. I propositionen nr 124 till 1951 års riksdag uttalade dåvarande departementschefen, att den senaste utvecklingen beträffande penninginkomster och levnadskostnader syntes innebära, att inkomstprövningen vid oförändrade inkomststreck skulle skärpas på ett icke godtagbart sätt. Eftersom de inträdda inkomststegringarna icke påverkade bidragsgivningen förrän resultatet av 1951 års taxering föreläge, kunde emellertid frågan om en höjning av inkomststrecken anstå till våren 1952, då hänsyn kunde tagas jämväl till utvecklingen under år 1951.

1951 års bostadsutredning har nu framlagt förslag om en uppräknig av inkomststrecken. Samtidigt har utredningen förordat vissa ändringar av gällande regler för inkomstprövningen och av inkomstgränsens konstruktion. Utredningen har i dessa frågor funnit åtgärder påkallade utan avvaktan på den pågående allmänna omprövningen av bidragsgivningen. De sistnämnda förslagen avse att åstadkomma en lösning av det s. k. tröskelproblemet.

Utredningen förordar en höjning av inkomststrecken med 2 000 kronor. Därvid har emellertid förutsatts att reducerade bidrag skola kunna utgå ovanför dessa streck. Det för helt bidrag gällande inkomststreckets skulle sålunda för en tvåbarnsfamilj bli 6 000 kronor beskattningsbar inkomst, för en trebarnsfamilj 7 000 kronor, o. s. v. Då inkomsten överstiger dessa streck, beviljas reducerat bidrag, vilket sjunker för varje gång inkomsten stiger med 400—500 kronor, dock med visst undantag för tvåbarnsfamiljer. Det högre beloppet avser egnahemsägare. Antalet »trappsteg» blir lika med antalet barn under 16 år. Då inkomsten för två- och trebarnsfamiljerna ligger mer än 1 200—1 500 kronor över de för helt bidrag gällande inkomststrecken, utgår inget bidrag. För familjer med flera barn än tre utgår reducerat bidrag även vid större överskridanden av inkomstgränsen. Den omprövning av beviljade bidrag med hänsyn till inkomsten, som enligt nu gällande regler för normala fall skall äga rum vart femte år, ersättes enligt förslaget med en årlig prövning.

I fråga om de alltjämt utgående familjebidragen av äldre typ föreslår utredningen, att bostadsstyrelsen an knyter till de för familjebostadsbidragen gällande inkomststrecken. Däremot föreslås ej något system med reducerade familjebidrag. Till vissa ytterligare förslag rörande bidragsgivningen återkommer jag i det följande.

Då det gäller att bedöma hur stor höjning av inkomststrecken, som kan vara befogad med hänsyn till utvecklingen beträffande penninginkomster och levnadskostnader, bör i första hand beaktas den penningvärdeförsämring som inträtt sedan 1947, då familjebostadsbidragen tillkommo. Levnads-kostnadsindex låg i december 1951 31 % högre än genomsnittet för 1947. Det är tydligt, att en motsvarande uppräknig av inkomststrecken bör ske. Samtidigt är det ett önskemål, att i stort sett de, vilka hittills åtnjutit förmånen, få behålla densamma, även om en mindre realinkomststegring skulle ha ägt rum.

Inom bostadsutredningen ha starka sympatier funnits för en uppräknig av inkomststrecken med 3 000 kronor med hänsyn till inkomstutvecklingen. Samma uppfattning har framkommit i några remissyttranden. Å andra sidan har man i vissa yttranden ifrågasatt, huruvida realinkomststegringen borde tagas med i beräkningen. De flesta remissorganen ha dock tillstyrkt utredningens förslag om en höjning med 2 000 kronor med hänsyn till att ovanför inkomststrecken reducerade bidrag föreslås utgå.

Den för den vanligaste familjetypen, tvåbarnsfamiljen, nu gällande inkomstgränsen, 4 000 kronor beskattningsbar inkomst vid statsbeskattningen,

motsvarar ungefärligen en faktisk inkomst av 7 500 kronor. En höjning av detta belopp med 30 % till 9 750 kronor motsvarar en beskattningsbar inkomst vid 1952 års taxering av omkring 6 000 kronor. För en familj med större barnantal och sålunda högre inkomstgräns motsvarar en höjning av gränsen med 2 000 kronor en lägre faktisk inkomststegring än 30 %, för en trebarnsfamilj med inkomst invid inkomstgränsen sålunda omkring 26 %, för en fembarnsfamilj ca 20 %. Med den av utredningen föreslagna uppjusteringen av gränsen för helt bidrag skulle för de vanligaste familjetyperna och inkomstlägena penningvärdeförsämringen under tiden 1947—1951 i stort sett kompenseras.

Jag finner mig för närvarande icke kunna tillstyrka en höjning av inkomststrecken med mer än 2 000 kronor och godtar sålunda bostadsutredningens förslag i denna del. I det följande kommer jag att föreslå en anordning med reducerade bidrag vid inkomster strax ovanför de nya inkomststrecken för helt bidrag. Härigenom torde skälig hänsyn ha tagits till levnadskostnadsstegringen. De avvecklingsregler, som föreslås, gå ut på att i stort sett garantera, att beviljat bidrag icke bortfaller förrän vid en påtaglig förändring i inkomstförhållandena.

Jag kommer nu till frågan om metoderna för inkomstprövningen samt inkomststreckens konstruktion. Bostadsutredningen uttalar, att det enligt dess mening är uppenbart, att allvarliga missförhållanden äro förbundna med de nuvarande bestämmelserna i dessa avseenden. Utredningen har dock ej närmare angivit vari dessa missförhållanden bestå.

Den s. k. femårsprövning, som nu tillämpas för redan beviljade bidrag, innebär en mycket lång eftersläpning till bidragstagarnas förmån. Från beviljandet utgår bidraget i minst fem år, såvida icke inkomstökningen visar sig vara exceptionellt kraftig, då bidraget kan dras in snabbare. Dessa anordningar garantera de allra flesta bidragstagare en betydande stabilitet i fråga om deras bostadskostnad. För närvarande påverkas bidraget för den enskilde i långt större utsträckning av förändringar i antalet barn under 16 år än av ändrade inkomstförhållanden.

Jag kan med hänsyn härtill ej finna, att det för sådana familjer, som redan erhållit bidrag, kan vara påkallat att ändra avvecklingsreglerna på det sätt utredningen föreslagit. Den föreslagna årliga inkomstprövningen måste, såsom även socialstyrelsen uttalar, medföra risk för en icke önskvärd ryckighet i bidragsgivningen och för dessa familjer i själva verket innebära en försämring i förhållande till nu gällande ordning.

Jag anser sålunda, att en årlig rigorös inkomstprövning icke bör förekomma. Tänkbara fördelar av en sådan ordning skulle inte motsvara det administrativa besväret. Å andra sidan föreligga enligt min mening skäl för att icke heller behålla regeln om en prövning endast vart femte år, då därigenom otvivelaktigt vissa orättvisor kunna uppkomma med hänsyn till de många andra omständigheter än inkomstförhållanden, som reglera bidragsgivningen. Till denna fråga återkommer jag i det följande.

Vad därefter angår frågan om inkomststreckens konstruktion innebär bo-

stadsutredningens förslag om reducerade bidrag, att omräkning av bidraget skulle komma att ske vid inkomstförändringar av endast någon eller några få procent. Förändringen av bidragsbeloppet bleve ganska obetydlig i förhållande till familjens inkomst. Bostadsorganens arbete skulle öka avsevärt.

Ett så komplicerat system som det föreslagna kan enligt min mening icke vara erforderligt, i synnerhet som det av utredningen förutsatts, att generella inkomstökningar skola föranleda generella höjningar av inkomststrecken. Att inkomstprövningen sker med hänsyn till taxeringsresultaten innebär en icke obetydlig eftersläpning till bidragstagarens förmån. Därtill kommer att skattelagstiftningen icke möjliggör en sådan precision och absolut rättvisa vid fastställandet av beskattningsbar inkomst, som förslaget synes förut-sätta.

Ett särskilt skäl att icke nu införa ett detaljerat system för bidragsgivningen består däri, att en omläggning av den direkta beskattningen för närvarande diskuteras. En skattereform kan komma att förändra innebörden av de regler som fastställas.

Det s. k. tröskelproblemet är enligt min mening icke så mycket en fråga om bortfallande förmåner som snarare en fråga om uteblivna förmåner. Det berör sålunda främst de familjer, som äro helt uteslutna från bidrag på grund av en något för hög inkomst eller på grund av att de bo i ett hus färdigställt före de för bidragen gällande tidpunkterna eller, slutligen, på grund av att de ha endast ett barn i den föreskrivna åldern. Bostadsutredningen kommer att senare behandla de gällande reglerna om byggnadsår och antalet barn. Utredningen har likväl funnit de på grund av inkomstförhållandena uteslutna fallen kräva åtgärder redan nu.

Ehuru det är tveksamt, om denna del av tröskelproblemet bör behandlas innan den allmänna omprövningen av bidragsgivningen verkställes, tala enligt min mening vissa skäl för att så sker. I första hand tänker jag därvid på den förklarliga irritation som måste uppstå bland familjer i bidragsberättigande lägenheter, som måhända endast på grund av en tillfällighet blivit helt utestängda från bidragsgivningen. Dessa familjer kunna antagas bli flera, när inkomstgränsen ligger nära medianinkomsten för barnfamiljerna. Detta synes för närvarande vara fallet i första hand beträffande tvåbarnsfamiljerna. Problemet synes främst gälla de större städerna. En inom bostadsstyrelsen pågående undersökning, bl. a. avseende inkomstläget bland sådana barnfamiljer, som bo i bidragsberättigande lägenheter men på grund av inkomststrecken ej kunna få bidrag, torde lämna material för bedömning av problemets räckvidd.

Vid beräkningen av det belopp, som ett eventuellt bidrag till sådana familjer bör uppgå till, måste emellertid i första hand sociala sympunkter vara avgörande. Många familjer med ett odiskutabelt behov av bidrag till sin hyra kunna över huvud taget icke få bidrag med hänsyn till reglerna om byggnadsår och barnantal. Bidragsbehovet bland de familjer, som ha en inkomst något överstigande de streck jag i det föregående förordat, måste betraktas som begränsat.

Den statistik över inkomstförhållandena bland bidragstagarna, som utredningen framlagt, visar att en betydande del har inkomster långt under de gällande inkomststrecken. För dessa familjer torde bidragsbehovet ofta vara större än som tillgodoses med nu utgående bidrag. Utredningen har också funnit, att de lägsta inkomsttagarna äro jämförelsevis mindre ofta förekommande bland bidragstagarna än bland inkomsttagarna i allmänhet.

Bostadsstyrelsen har uttryckt den meningen, att man bör överväga en höjning av bidragsbeloppen för familjer med inkomster avsevärt under inkomstgränserna. Två reservanter inom bostadsstyrelsen ha ansett denna fråga viktigare än en bidragsgivning till dem som ha inkomster omedelbart ovanför inkomstgränserna. De ha föreslagit att bidraget — bortsett från bränslebidraget — höjes med 50 % för familjer i de lägsta inkomstskikten och minskas med 50 % inom en viss marginal ovanför inkomstgränserna för helt bidrag.

Frågan om förhöjt bidrag till vissa familjer torde böra avgöras i samband med den allmänna omprövning av bostadsrabatterna, vilken det närmast ankommer på bostadsutredningen att verkställa. Vid sina fortsatta undersökningar bör bostadsutredningen överväga denna fråga.

Någon ytterligare utredning synes emellertid ej vara nödvändig för att införa ett system med reducerade bidrag inom en viss marginal ovanför de för helt bidrag gällande inkomststrecken. Med hänsyn i första hand till de s. k. utestängda gränfallen förordar jag därför, att en sådan anordning införas. Härvid kan jag emellertid av förut anförda skäl ej godtaga bostadsutredningens förslag utan förordar i princip den modifiering därav, som föreslagits av tre reservanter inom bostadsstyrelsen. Jag anser dock, att bidraget i sin helhet bör minskas till hälften, vilket innebär att även bränslebidraget reduceras med 50 %. Sålunda föreslår jag, att för familj med inkomst inom en marginal av högst 1 500 kronor beskattningsbar inkomst ovanför den för ifrågavarande barnantal gällande gränsen reducerat bidrag skall kunna utgå med hälften av det belopp, som skulle utgått om inkomsten legat under gränsen för helt bidrag. Reducerat bidrag bör ej utgå, då barnantalet uppgår till tio eller högre tal. Inkomstgränsen för helt bidrag ligger nämligen i sådant fall så högt, att något ytterligare bidragsbehov icke rimligen kan anses föreligga.

Vad angår den fortlöpande inkomstprövningen vill jag påpeka, att nu tillämpad praxis beträffande bidragets indragande vid särskilt stora inkomststegringar innebär, att inkomsten, utan att anses vara endast tillfälligt höjd, under två år efter varandra skall ha överstigit den fastställda gränsen med minst 50 %. Om överskridandet uppgår till minst 100 %, kan indragning ske snabbare. Jag finner den eftersläpning, som den nämnda tvåårsregeln medför, vara av värde om man vill undvika ryckighet och osäkerhet i bidragsgivningen. Med hänsyn härtill föreslår jag, att reducering respektive indragning av redan beviljat bidrag skall ske, först sedan den beskattningsbara inkomsten vid två på varandra följande taxeringar visat sig ligga ovanför det vid det senaste prövningstillfället gällande inkomststrecket för fullt respektive reducerat bidrag.

Bostadsutredningen synes förutsätta, att de nya reglerna rörande inkomstprövningen icke skulle kunna omedelbart tillämpas för familjer, som redan erhållit bidrag. Jag delar icke denna uppfattning. De nya bestämmelserna om inkomststreck och inkomstprövning böra alltså träda i kraft samtidigt för alla bidragstagare.

Vid behovsprövningen av de äldre familjebidragen bör bostadsstyrelsen i fortsättningen tillämpa de för familjebostadsbidrag uppställda reglerna för helt bidrag. Jag delar bostadsutredningens uppfattning, att reducerade familjebidrag ej böra utgå. När fråga uppkommer om indragning av familjebidrag med hänsyn till inkomsten, bör bostadsstyrelsen därför ej tillämpa denna huvudregel alltför rigoröst.

Jag övergår så till utredningens förslag, att *fosterbarn* utan inskränkning skall räknas till barn, som berättiga till bidrag. Socialstyrelsen har tillstyrkt detta förslag, och bostadsstyrelsen har kompletterat detsamma med att föreslå ett tillägg, enligt vilket fosterbarn skall medräknas vid bidragsberäkningen först sedan barnet vistats sex månader i hemmet, varigenom mycket kortvariga vårdfall skulle avskäras. Jag tillstyrker på denna punkt utredningens förslag med det av bostadsstyrelsen förordade tillägget.

Bostadsutredningen har vidare föreslagit, att familjebostadsbidrag skall utgå till *ensamstående moder med endast ett minderårigt barn*. Inkomstgränsen bör enligt förslaget ligga 1 000 kronor under den för tvåbarnsfamilj gällande. Bidragets belopp bör vara 130 kronor jämte ett bränslebidrag. Lägenheten bör omfatta minst ett rum och kokvrå. Med hänsyn till den mindre ytan har bränslebidraget föreslagits bli lägre än för familjelägenheter.

Bostadsutredningen har funnit, att huvudparten av de ensamstående mödrarna skulle behöva ett relativt stort bidrag för att kunna anskaffa en bostad med tillfredsställande standard. Bostadsstyrelsen har bl. a. anfört, att en lägenhet om rum och kokvrå knappast kan anses tillfredsställande för en ensamstående moder med ett barn. Två reservanter inom bostadsstyrelsen ha uttalat, att det föreslagna bidraget knappast vore tillräckligt. Jag finner dessa synpunkter beaktansvärda liksom även den av ledamoten av bostadsutredningen herr Pettersson reservationsvis uttalade meningen, att bidragsgivningen skulle bli svårkontrollerbar och att frågan borde upptagas av bostadsutredningen i samband med den kommande prövningen av frågan om bidrag till samtliga familjer med endast ett barn. Jag är sålunda icke nu beredd att tillstyrka utredningens förslag i denna del.

De i det föregående förordade ändringarna av gällande bestämmelser böra träda i tillämpning den 1 juli 1952. Vid den fortlöpande inkomstprövningen av dessförinnan beviljade bidrag böra 1951 års inkomster, d. v. s. utfallet av 1952 års taxering, och därefter följande års inkomster tagas i betraktande.

V. STATS BIDRAG TILL PENSIONÄRSHEM M. M.

Gällande bestämmelser.

Bestämmelserna om statsbidrag till anordnande av pensionärshem återfinnas i kungörelsen den 22 juni 1939 (nr 462), ändrad genom kungörelserna nr 941/1939, 573/1942, 904/1947, 538/1948 och 817/1951.

Genom beslut av 1950 års riksdag (prop. nr 144, statsutskottets utlåtande nr 135 och riksdagens skrivelse nr 342) kunna statsbidrag utgå till pensionärlägenheter i sådana tidigast den 1 juli 1946 färdigställda flerfamiljshus, som förvaltas av kommun eller allmännyttigt företag. Jämväl föreskrives, att företaget skall ha finansierats med hjälp av statligt tertiärlån. Bidrag beviljas med vissa belopp per m² lägenhetsyta, vilka ansluta sig till storleken av engångsbidrag, beräknade med tillämpning av gällande grunder för statsbidrag till anordnande av pensionärshem. Hyrorna få inte sättas högre än de som gälla i pensionärshem. I den mån till bostadsföretaget har utgått tilläggs lån, skall nyss nämnda bidrag minskas med det belopp per m² lägenhetsyta efter vilket tilläggs lånet har beräknats. Beslutanderätten i hithörande frågor ankommer på bostadsstyrelsen.

Bostadsstyrelsens förslag.

I en inom *bostadsstyrelsen* upprättad promemoria behandlas vissa i anledning av byggnadskostnadsstegringen och de fr. o. m. den 1 januari 1952 gällande nya bestämmelserna om tilläggs lån till flerfamiljshus aktuella frågor rörande statsbidrag till pensionärshem och pensionärsbostäder.

I promemorian konstateras, att de för olika kommungrupper med hänsyn till uttaxeringen fastställda årliga bidragsbeloppen per m² lägenhetsyta skola, om tilläggs lån utgått till bostadsföretaget, minskas med det belopp per m² lägenhetsyta, efter vilket tilläggs lånet beräknats. De statsbidrag, som t. o. m. år 1951 faktiskt utgått för lägenheter i kommuner med olika uttaxering och placering i subventionsgrupp, har av styrelsen redovisats i följande tablå.

Uttaxering kronor	Årligt bidrag, kronor, per m ² lägenhetsyta, i subventionsgrupp				
	0	1	2	3	4
		(- 0,40 kr)	(- 0,80 kr)	(- 1,20 kr)	(- 1,60 kr)
Under 10	3,90	3,50	3,10	2,70	2,30
10—10,99	4,20	3,80	3,40	3,00	2,60
11—11,99	4,70	4,30	3,90	3,50	3,10
12—12,99	5,30	4,90	4,50	4,10	3,70
13—13,99	6,30	5,90	5,50	5,10	4,70
14—14,99	7,50	7,10	6,70	6,30	5,90
15—15,99	8,90	8,50	8,10	7,70	7,30
16—16,99	10,60	10,20	9,80	9,40	9,00
17 och däröver	12,60	12,10	11,70	11,30	10,90

Beträffande konsekvenserna av den höjning av tilläggslånen, som genomfördes den 1 januari 1952, framhåller bostadsstyrelsen i anslutning till tablån i huvudsak följande.

Om bestämmelsen att statsbidraget skall minskas med det belopp per m² lägenhetsyta, efter vilket tilläggslånet beräknas, skall vara oförändrad, kommer i flertalet kommuner (d. v. s. kommuner tillhörande grupperna ovanför de heldragna linjerna) statsbidrag till pensionärsbostäder icke längre att kunna utgå till företag, vilka utöver tilläggslån enligt de äldre bestämmelserna erhålla högre tilläggslån, beräknat efter 4 kronor per m². I kommuner, där del av bidraget kvarstår efter denna reduktion, kommer bidraget att vara så litet att man kan ifrågasätta dess betydelse. Denna försöksvis bedrivna bidragsgivning skulle därför kunna slopas. Även för företag, vilka enligt övergångsbestämmelserna erhålla tilläggslån, beräknade efter belopp upp till 4 kronor utöver tidigare gällande belopp, komma statsbidragen att bli relativt små. En reduktion med hela det belopp per m², efter vilket tilläggslånet beräknas, är således icke tänkbar.

I nedanstående tablå redovisas fördelningen 1950 efter subventionsgrupp och uttaxering av kommuner med kommunala eller allmännyttiga bostadsföretag.

Uttaxering kronor	Subventionsgrupp				Samtliga	
	0	1	2	3		
Under 10	5	2	5	15	34	61
10—10,99	<u>5</u>	1	8	21	18	53
11—11,99		<u>1</u>	<u>11</u>	<u>34</u>	27	73
12—12,99				<u>19</u>	<u>13</u>	32
13—13,99			1	4	8	13
14—14,99				2	9	11
15—15,99					7	7
16—16,99					5	5
17 och däröver						—
Summa 10		4	25	95	121	255

Bostadsstyrelsen anser, att en så omfattande reduktion av bidragen icke är motiverad med hänsyn till att statens bidrag till pensionärsbostäder skall motsvara ett engångsbidrag, beräknat med tillämpning av gällande grunder för statsbidrag till pensionärshem. Beträffande den reduktion av statsbidragen till pensionärsbostäder, som med tanke på statsbidragen till pensionärshem borde företagas, framhåller styrelsen i huvudsak följande.

Enligt gällande grunder för statsbidrag till pensionärshem kompenseras de ökade byggnadskostnaderna i en omfattning, som svarar mot den procentsats, efter vilken statsbidraget bestäms, d. v. s. lägst 25 % för kommuner med en uttaxering under 10 kronor och högst 80 % för kommuner med en uttaxering på 17 kronor eller däröver. Genom de nya bestämmelserna om tilläggslån kompenseras byggnadskostnadsstegringen (intill ca 27 %) i sin helhet av staten. För att statens stöd till pensionärshem och till pensionärsbostäder vid nuvarande byggnadskostnadsnivå skall få samma storleksordning som före byggnadskostnadsstegringen bör med hänsyn till det anförda det årliga bidraget per m² lägenhetsyta minskas med *dels* de belopp per m² lägenhetsyta, varmed bidragen redan tidigare minskats, d. v. s. med respektive 0: 40, 0: 80, 1: 20 och 1: 60 kronor, *dels* ett belopp motsvarande en med hänsyn

till statsbidragsprocenten varierande andel av det belopp av 4 kronor, efter vilket det ytterligare tilläggslånet beräknas. För kommuner med uttaxering under 10 kronor, där statsbidragsprocenten är 25, skall bidraget minskas med 75 % av 4 kronor och för kommuner med uttaxering på 17 kronor eller däröver, där statsbidragsprocenten är 80, skall bidraget minskas med 20 % av 4 kronor.

Med tillämpning av dessa reduktionsregler beräknas bidragsbeloppen bli följande.

Uttaxering kronor	Årligt bidrag, kronor, per m ² lägenhetstyta, i subventionsgrupp				
	0	1	2	3	4
Under 10	0,90	0,50	0,10	(— 0,30)	(— 0,70)
10—10,99	1,28	0,88	0,48	0,08	(— 0,32)
11—11,99	1,90	1,50	1,10	0,70	0,30
12—12,99	2,66	2,26	1,86	1,46	1,06
13—13,99	3,90	3,50	3,10	2,70	2,30
14—14,99	5,42	5,02	4,62	4,22	3,82
15—15,99	7,18	6,78	6,38	5,98	5,58
16—16,99	9,32	8,92	8,52	8,12	7,72
17 och däröver	11,70	11,30	10,90	10,50	10,10

Bostadsstyrelsen framhåller, att även denna metod för reducering av bidragen medför att pensionärsbostadsbidrag icke kan utgå i vissa kommuner och att det utgår med så ringa belopp i det stora flertalet kommuner, att bidraget icke kommer att få någon betydelse.

En annan tänkbar metod vore, anför styrelsen, att genomgående reducera bidraget med ett och samma belopp, t. ex. med halva beloppet av 4 kronor. Även enligt denna metod skulle emellertid bidragen bli så små i vissa kommungrupper, att betydelsen av ett sådant bidrag kunde ifrågasättas.

Styrelsen anser därför att, om principerna för beräkning av statsbidragen till pensionärshem behållas oförändrade, synes det icke möjligt att vid den nuvarande byggnadskostnadsnivån och med de nuvarande bestämmelserna om tilläggs lån så ändra bestämmelserna om statsbidrag till pensionärsbostäder, att den före byggnadskostnadsstegringen rådande överensställelsen mellan de två typerna av statsbidrag återställs, utan att bidragsgivningen till pensionärsbostäder mer eller mindre förlorar i betydelse. Frågan bleve då, om det nu funnes tillräckliga skäl att ändra den sakliga innebörd bestämmelserna hittills ha haft, nämligen att bidraget i de olika kommungrupperna med hänsyn till uttaxering och placering i subventionsgrupp utginge med de belopp, som gällde före höjningen av tilläggs lånen. I denna fråga anför styrelsen ytterligare följande.

Ändras icke dessa belopp, kommer det vid den nuvarande byggnadskostnadsnivån jämfört med förhållandena före byggnadskostnadsstegringen att ur kommunernas synpunkt bli förmånligare i kostnadshänseende att anordna pensionärsbostäder än att inrätta pensionärshem. Under förutsättning av oförändrade maximihyror komma kommunernas kostnader för pensionärsbostäder att öka till följd av ökade kapitalkostnader endast i den mån bygg-

nadskostnaderna ha stigit med mera än 27 %. Vid anordnande av pensionärshem komma däremot under samma förutsättning kommunernas kostnader, i den utsträckning de äro beroende av byggnadskostnaderna, att öka mera, då staten genom sitt bidrag endast kompenserar en så stor del av de till följd av byggnadskostnadernas stegring ökade kostnaderna, som svarar mot den procentsats, efter vilken statsbidraget beräknas. Beträffande såväl pensionärsbostäder som pensionärshem få kommunerna svara för ökade driftkostnader.

Denna förskjutning i kostnadsrelationerna torde emellertid icke i och för sig komma att medföra någon mera allmän övergång till att inrätta pensionärsbostäder i stället för pensionärshem, bl. a. av det skälet att bidragsgivningen till pensionärsbostäder är av försökskaraktär. Den ökning i antalet pensionärsbostäder, som kan förväntas under det närmaste året, torde bli betingad av en social värdering av de båda bostadsformerna. En alltför stark ökning av antalet pensionärsbostäder torde för närvarande i viss mån hämmas, därigenom att en pensionärsbostad om ett rum och kök icke är lika fördelaktig ur kvotbelastningssynpunkt som en lägenhet i pensionärshem.

Bostadsstyrelsen, som erinrar om att bidragsgivningen hittills haft ringa omfattning, har funnit, att starka skäl tala för att bidraget behålles vid det belopp det hittills har haft och att det ej skall påverkas av höjningen av tillägglånen. Det framhålles härvid, att de nuvarande reglerna beträffande tillägglånen sannolikt endast komma att gälla t. o. m. budgetåret 1952/53 och att därefter nya bestämmelser torde komma att träda i kraft till följd av förväntade förslag från 1951 års bostadsutredning. Vidare anföres, att hela bostadsrabattsystemet torde komma att prövas av bostadsutredningen.

Styrelsen föreslår sålunda en sådan jämkning av bestämmelserna om statsbidrag till pensionärsbostäder att bidragsbeloppen tills vidare icke ändras. De för olika kommungrupper fastställda beloppen böra i enlighet härmed minskas, i fall kommunen tillhör någon av subventionsgrupperna 1—4, med belopp uppgående till 0:40, 0:80, 1:20 eller 1:60 kronor.

I anslutning till ifrågavarande förslag anför bostadsstyrelsen synpunkter på några med bidrag till pensionärshem och pensionärsbostäder sammanhängande frågor.

Styrelsen erinrar om att 1949 års statsbidragssakkunniga för ålderdomshem m. m. ha föreslagit, att statsbidraget till pensionärshem skall graderas efter antalet skattekrönor per invånare i stället för efter uttaxeringen per skattekröna. Vidare framhålles att 1950 års besparingsutredning har föreslagit en viss utbyggnad av bidragsskalorna för det statliga stödet till pensionärshem och pensionärsbostäder. I berörda frågor anför styrelsen ytterligare följande.

I propositionen 1951:124 uttalade departementschefen, att sistnämnda förslag borde ytterligare övervägas, innan slutlig ställning kunde tagas. Med hänvisning till att de nuvarande bidraggrunderna icke överensstämde med den för statsbidragsverksamheten i allmänhet tillämpade principen, att skatteunderlaget skall vara bestämmande för bidragets storlek, uttalade departementschefen vidare, att den av besparingsutredningen väckta frågan syntes böra beaktas i samband med en allmän omläggning av grunderna för statsbidrag. I motionerna I:461 och II:595 till 1951 års riksdag anhölls, att för-

slag om ändrade grunder för statsbidrag till pensionärshem av innebörd, att bidraget bestämdes efter skatteunderlaget måtte föreläggas 1952 års riksdag. Statsutskottet (utl. nr 155) ansåg, att bärande skäl kunde anföras för en översyn av de för statsbidrag till pensionärshem och pensionärsbostäder gällande bidragsskalorna och att denna översyn borde verkställas av allmänna statsbidragsutredningen.

Bostadsstyrelsen erinrar jämväl om att i motionerna I:9 och II:14 till 1951 års riksdag hemställdes om en snar utredning av frågan om en rättvisande anpassning av hyror och bostadstillägg till de verkliga driftkostnaderna för pensionärshem och att för riksdagen måtte framläggas de förslag, som utredningen kunde föranleda. Statsutskottet ansåg (utl. nr 155), att den i dessa motioner väckta frågan borde övervägas i anslutning till den av utskottet förordade översynen av bidragsskalorna.

I anledning av att 1950 års folkpensionsrevision i sitt betänkande om avdragsregler och bostadstillägg m. m. (SOU 1951:45) framlagt vissa förslag, som beröra hyressättningen för lägenheter i pensionärshem och för pensionärsbostäder, framhåller bostadsstyrelsen följande.

Revisionens förslag att både det statliga och det särskilda bostadstillägget skall avskaffas och ersättas med kommunalt bostadstillägg innebär, att bostadskostnadsgrupperingen inom folkpensioneringen försvinner. Revisionen har framhållit, att det måhända kan bli nödvändigt att, även om dess förslag genomföres, under någon tid behålla en bostadskostnadsgruppering, då hyrorna för lägenheter i pensionärshem och för pensionärsbostäder äro knutna till folkpensioneringens bostadskostnadsgruppering. Revisionens förslag om kommunalt bostadstillägg och då särskilt principerna för bestämningen av dess storlek och för fördelningen av kostnaderna för detsamma mellan stat och kommun synes emellertid även i och för sig ge anledning till omprövning av gällande maximihyror. Den föreslagna reformen kan dock enligt revisionens mening sannolikt icke genomföras förrän den 1 januari 1954.

Slutligen framhåller bostadsstyrelsen, att inom styrelsen under senare tid ifrågasatts en viss omläggning av bidragsgivningen till pensionärshem. Skäl syntes sålunda kunna anföras för att statsbidraget beräknades efter ett visst belopp per lägenhet i stället för efter en viss procent av de godkända byggnadskostnaderna.

Styrelsen föreslår, att 1951 års bostadsutredning får i uppdrag att som ett led i sin omprövning av bostadsrabattsystemet närmare utreda de frågor beträffande bidragsgivningen till pensionärshem och pensionärsbostäder, som styrelsen har redovisat.

Yttrande.

I utlåtande över bostadsstyrelsens förslag har *statskontoret* erinrat om att nuvarande bestämmelser grunda sig på den förutsättningen, att statens stöd till pensionärsbostäder i stort sett skall motsvara statsbidraget till pensionärshem. Statskontoret anser, att det icke föreligger någon anledning att rubba denna enligt ämbetsverkets mening självklara princip. Då bidragsgiv-

ningen till pensionärsbostäder väsentligen syntes förlora sitt berättigande, om hänsyn toges till den ökade tilläggsåtgivningen, torde det särskilda statsbidraget för byggande av dylika bostäder kunna slopas. Skulle statsbidrag även i fortsättningen utgå, anser statskontoret, att bestämmelserna böra så avfattas, att statens stöd till pensionärshem och pensionärsbostäder blir av i stort sett samma omfattning.

Departementschefen.

Bostadsstyrelsens förevarande förslag går i korthet ut på att — i avvaktan på en mera allmän översyn av bostadsrabatterna — statsbidrag till pensionärsbostäder böra beviljas med de belopp, som gällde före den 1 januari 1952. Den föreskrivna reduktionen av bidragen med hänsyn till för ifrågakommande fastigheter beviljade tilläggsåtgivning skulle alltså icke omfatta den höjning av tilläggsåtgivningen, motsvarande det kapitaliserade värdet av ett bidrag av 4 kronor per m² lägenhetsyta, vilken genomfördes den 1 januari 1952. Det är angeläget att tillkomsten av pensionärsbostäder i vanliga flerfamiljshus underlättas. Bidragsgivningen, som har försökskaraktär, torde därför böra fortsättas också under nästa budgetår. Jag kan alltså icke dela statskontorets uppfattning, att ifrågavarande bidragsgivning har förlorat sitt berättigande. De särskilda statsbidragen till dylika bostäder torde böra utgå med de ursprungligen fastställda beloppen och reduktion för beviljade tilläggsåtgivning göras endast med de belopp per m² lägenhetsyta, efter vilka lånen beräknades före den 1 januari 1952. Jag biträder alltså bostadsstyrelsens förslag.

Bostadsstyrelsen har pekat på flera aktuella frågor rörande pensionärshemsverksamheten, som böra bli föremål för ytterligare överväganden. En översyn av gällande bestämmelser om statsbidrag och hyror i avseende å pensionärshem torde nu vara befogad. Såvitt möjligt böra förslag i ämnet föreläggas nästa års riksdag. Det torde ankomma på 1951 års bostadsutredning att överväga dessa frågor och framlägga de förslag till ändringar i gällande bestämmelser om denna bidragsgivning, vartill förhållandena kunna giva anledning.

VI. SÄRSKILDA FRÅGOR.

1. BOSTADSFÖRBÄTTRINGSÅTGÄRDER INOM KARESUANDO KOMMUN.

Frågans behandling vid 1951 års riksdag.

I propositionen nr 124 till 1951 års riksdag redovisades ett förslag av bostadsstyrelsen om särskilda åtgärder för förbättrande av bostadsförhållandena inom Karesuando kommun. I anledning härav erinrade föredragande departementschefen om ett av 1948 års sakkunniga för vissa bostadsförbättringsfrågor den 5 december 1949 överlämnat betänkande angående åtgärder för

förbättring av bostadsförhållandena på vissa orter med särskilt höga byggnadskostnader. Departementschefen framhöll, att uppgifter förelågo som utvisade att i vissa delar av Norrland byggnadskostnader och inkomstförhållanden voro sådana, att stödet till egna hem icke var fullt tillräckligt. Tveksamhet kunde emellertid råda om hur en effektiv hjälp för de åsyftade områdena borde ordnas. Beträffande bostadsstyrelsens förslag om åtgärder för en planmässig förbättring av bostadsförhållandena inom Karesuando kommun framhölls, att det icke torde kunna ifrågasättas att det var angeläget att förberedande åtgärder vidtogos. Hinder borde icke möta att sedan förutsättningarna blivit tillräckligt klarlagda redan under budgetåret 1951/52 vidtaga de åtgärder, som erfordrades för ett igångsättande av verksamheten. Det borde få ankomma på Kungl. Maj:t att pröva huruvida ett stöd i enlighet med de av bostadsstyrelsen uppdragna riktlinjerna borde lämnas. För särskilda fall borde möjlighet finnas att utlämna subvention i form av räntefri, stående del av förbättringslån till belopp, som översteg i egnahemslånekungörelsen fastställda maxima. Extra subvention i form av räntefri, stående del av egnahemslån borde däremot icke medgivas.

Statsutskottet (utl. nr 155) tillstyrkte förslaget men förutsatte, att möjligheten att utlämna subvention i form av räntefri, stående del av förbättringslån till belopp, som översteg i egnahemslånekungörelsen fastställda maxima, utnyttjades endast i särskilda fall. Även om såsom departementschefen förutsett någon bestämd övre gräns för subvention i dylika fall ej kunde angivas, borde vid övervägandet av frågan beaktas vad 1948 års sakkunniga för vissa bostadsförbättringsfrågor anfört därom, att ytterligare subvention borde utgå med ett belopp av högst 3 000 kronor.

Vad statsutskottet anfört godkändes av riksdagen.

Genom beslut den 13 juli och den 26 oktober 1951 medgav Kungl. Maj:t, att länsbostadsnämnden i Norrbottens län för nybyggnad och upprustning av sammanlagt tjugo bostadshus inom Karesuando kommun finge under budgetåret 1951/52 utgiva förbättringslån med tillhoppa högst 285 000 kronor. Kungl. Maj:t sade sig framdeles på förslag av bostadsstyrelsen vilja meddela beslut angående låntagares skyldighet att erlægga ränta och amortering å beviljat förbättringslån. Genom det förstnämnda beslutet medgav tillika Kungl. Maj:t, att bostadsstyrelsen för ersättning till en byggnadsförman för ledning och övervakning av byggnadsarbetena finge under budgetåret 1951/52 av anslaget till Bidrag till främjande av bostadsbyggande på landsbygden disponera högst 5 000 kronor.

Genom beslut den 7 mars 1952 har Kungl. Maj:t efter förslag av bostadsstyrelsen slutligt fastställt subventionens storlek i fråga om de tio första husen. I fyra fall utgör den räntefria, stående delen av förbättringslånet omkring 7 000 kronor, i övriga fall är den väsentlig högre. Fyra hushåll — en familj med 8 barn, två pensionärshushåll och en familj, där både mannen och hustrun äro sjukliga — ha så begränsade ekonomiska resurser, att det medgivits att hela lånet tills vidare får vara ränte- och amorteringsfritt.

Bostadsstyrelsens förslag.

I skrivelse den 4 februari 1952 har bostadsstyrelsen framhållit, att de uppgifter, som styrelsen erhållit av hälsovårdsnämnden i Karesuando kommun, tillika förmedlingsorgan i kommunen, samt länsbostadsnämnden i Norrbottens län ge vid handen, att det fastställda byggnadsprogrammet hittills kunnat genomföras planenligt och med en kvalitet på arbetet, vilken betecknats såsom efter förhållandena mycket god. Ehuru kostnadsfrågan ännu icke helt kunde överblickas, ville det synas som om de preliminära beräkningarna icke skulle behöva justeras i annan mån än som betingades av den allmänna byggnadskostnadsstegringen. Förberedelser i form av materialanskaffning för ytterligare bostadsbyggande påginge inom kommunen. Bostadsstyrelsen delar förmedlingsorganets och länsbostadsnämndens uppfattning om den ifrågasatta verksamhetens stora betydelse samt tillstyrker, att densamma får fortsätta även under nästkommande budgetår. Såsom länsbostadsnämnden föreslagit, borde den nya etappen omfatta ytterligare högst tjugo hus. Enär arbetsledarens insatser uppenbarligen haft avgörande betydelse för de hittills uppnådda, goda resultaten, borde även i fortsättningen erforderliga medel få disponeras till avlöning av denne.

Departementschefen.

Av de uppgifter, som hälsovårdsnämnden i Karesuando och länsbostadsnämnden i Norrbottens län ha lämnat beträffande den hösten 1951 påbörjade bostadsförbättringsverksamheten inom Karesuando kommun, synes framgå, att resultaten av verksamheten hittills ha varit goda. Byggnadskostnaderna ha endast obetydligt överstigit de kostnader, som preliminärt beräknades, trots att den allmänna kostnadsnivån har höjts betydligt efter det att kalkylerna gjordes upp.

Numera föreliggande uppgifter om behovet av subvention, vilka utvisa att i åtskilliga fall en avsevärd del av förbättringslånet måste vara räntefri och stående. I några fall torde låntagaren åtminstone tills vidare sakna förutsättningar att till någon del erlægga ränta å lånet. För att såvitt möjligt reducera subventionen bör, om vederbörandes ekonomiska förhållanden påtagligt förbättras, den räntefria, stående delen kunna helt eller delvis utbytas mot ett räntebärande amorteringslån.

Vid bedömningen av bidragsfrågan bör beaktas angelägenheten av att den gränsbefolkning det här gäller lämnas ett efter de lokala förhållandena avpassat stöd. Jag vill även erinra om en annan omständighet av betydelse för bedömandet av bidragsfrågan, nämligen att de hushåll som komma i åtnjutande av bostadsförbättringsbidragen icke kunna erhålla vare sig familjebostadsbidrag eller bränslebidrag.

Jag föreslår, att ifrågavarande bostadsförbättringsverksamhet får fortsätta i huvudsak efter de riktlinjer som ha uppdragits av bostadsstyrelsen. Det torde även i fortsättningen få ankomma på Kungl. Maj:t att fastställa subventionens storlek i varje enskilt fall.

2. STATS BIDRAG TILL FISKARBOSTÄDER.

Föreliggande förslag.

I en promemoria (skr. 2/11 1950) med förslag till åtgärder för att minska statens utgifter på bostadsområdet ifrågasatte 1950 års besparingsutredning ett slopande av stödet till fiskarbostäder. I proposition nr 124 till 1951 års riksdag uttalade föredragande departementschefen, att det borde övervägas att ersätta de särskilda bidragen med vanliga förbättringslån. Vissa särbestämmelser beträffande stödet till fiskarbostäder sades emellertid icke kunna undvaras. Genom beslut den 8 juni 1951 anbefallde Kungl. Maj:t bostadsstyrelsen att inkomma med förslag angående inordnande av det statliga stödet till fiskarbostäder i förbättringslångivningen. Bostadsstyrelsen har med skrivelse den 3 december 1951 överlämnat en promemoria över verkställd utredning angående formerna för det statliga stödet till fiskarbostäder inom vissa områden.

Enligt bostadsstyrelsen framgår det av den verkställda utredningen, att de ifrågavarande statsbidragen för fiskarbostäder icke tjäna något egentligt bostadspolitiskt ändamål utan i stället syfta till att främja fiskarbefolkningens yrkesutövning. Det måste anses betydelsefullt, framhåller vidare styrelsen, att det existerar en samordning mellan här ifrågavarande bidragsverksamhet och andra statliga stödåtgärder för fisket. Styrelsen anser, att frågan om verksamhetens överförande till fiskeristyrelsen eller annat lämpligt organ bör närmare övervägas. Med hänsyn härtill är styrelsen ej beredd föreslå, att stödformen inarbetas i egnahemslånekungörelsen som en form av förbättringslån.

Alldeles oavsett hur verksamheten framdeles skall bedrivas, synes det bostadsstyrelsen motiverat med en höjning av bidragens maximibelopp. Dessa hade icke undergått någon höjning sedan 1942, medan byggnadskostnaderna stigit med ungefär 90 %. Styrelsen anser, att bidragen böra vara tillräckligt höga för att ge möjlighet till bidrag med 80 % av kostnaderna, då dessa icke överstiga vad som kan anses såsom normalt för ifrågavarande slag av byggnader. Styrelsen godtager följande förslag till maximibelopp:

- 4 000 kronor för enbart bostad,
- 2 000 kronor för sjöbod och båthus samt
- 1 500 kronor för sjöbod eller båthus.

Styrelsen framhåller, att för bostad jämte sjöbod och båthus alltså skulle kunna erhållas högst 6 000 kronor och för bostad jämte sjöbod eller båthus högst 5 500 kronor.

Yttranden.

Bostadsstyrelsens uttalande, att frågan om den här berörda verksamhetens överförande till fiskeristyrelsen eller annat lämpligt organ närmare borde övervägas, har tillstyrkts av cirka hälften av de remissinstanser, som yttrat sig i frågan, nämligen väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, länsstyrelserna i

Stockholms, Gävleborgs och Västerbottens län samt lantbruksnämnderna och hushållningssällskapen i Stockholms, Uppsala och Västerbottens län. Av dessa remissinstanser ha några framhållit önskvärdheten av att hushållningssällskapen få ställningen av förmedlingsorgan i respektive län. För ett bibehållande av den nuvarande ordningen ha *statskontoret, fiskeristyrelsen, lantbruksstyrelsen* samt *lantbruksnämnderna och hushållningssällskapen i Gävleborgs, Västernorrlands och Norrbottens län* ävensom *länsstyrelsen* i sistnämnda län uttalat sig. Statskontoret finner en omorganisation ej motiverad, oaktat ämbetsverket anser de här ifrågasvarande bidragen ej tjäna något egentligt bostadspolitiskt ändamål utan syfta till att främja fiskarbefolkningens yrkesutövning. Lantbruksnämnden i Västernorrlands län grundar sin uppfattning helt på praktiska skäl. Principiellt finner nämnden den här ifrågasvarande bidragsverksamheten böra handhas av fiskeristyrelsen eller hushållningssällskapen. Fiskeristyrelsen motiverar sin ståndpunkt med att bidragsverksamheten vad beträffar skärboningar är en vanlig bostadsfråga samt att frågan om bidrag till sjöbodar och båthus har en ytterst ringa omfattning.

I fråga om bostadsstyrelsens förslag till höjning av de nu utgående bidragsbeloppen ha samtliga remissinstanser utom statskontoret intagit en positiv hållning. *Statskontoret* ifrågasätter om icke den här ifrågasvarande understödsverksamheten är mogen att avvecklas. I vart fall borde den stödverksamhet, som avsåg fiskarbostäder, med hänsyn till denna verksamhets ringa omfattning, kunna avvecklas.

Departementschefen.

Såsom bostadsstyrelsen framhållit tjäna ifrågasvarande statsbidrag icke ett bostadspolitiskt ändamål. Då fråga är om fiskares bostäder böra självfallet de vanliga låne- och bidragsformerna — egnahemslån, förbättringslån och bostadsrabatter — anlitas. I den mån härutöver behov föreligger av stöd åt fiskerinäringen torde detta stöd böra handhas av andra organ än länsbostadsnämnderna. Hur en omläggning av verksamheten lämpligen bör verkställas synes icke fullt klarlagt. I avvaktan på en slutlig prövning av denna fråga torde länsbostadsnämnderna böra handha bidragsgivningen jämväl under nästa budgetår och bidragsvillkoren förbli oförändrade. Jag anser jämväl, att det statliga stödet till fiskarbostäder m. m. icke bör inordnas i förbättringslångivningen.

3. ANGÅENDE BESIKTNING OCH KONTROLL AV STATSBELÅNADE BOSTADSHUS.

Bostadsstyrelsens förslag.

I en promemoria har *bostadsstyrelsen* upptagit vissa frågor rörande den tekniska kontrollen av byggnadsföretag, för vilka statslån har utgått. Styrelsen erinrar om att enligt 39 § kungörelsen nr 546/1948 om egnahemslån och förbättringslån besiktning på sökandens bekostnad skall verkställas av ojäviga förrättningsmän, som jämväl skola värdera byggnaden. Förmedlingsorganet

har att på hemställan av sökanden föranstalta om sådan besiktning och värdering. För varje kommun skall bostadsstyrelsen eller efter styrelsens bemyndigande länsbostadsnämnderna utse lämpligt antal sådana förrättningsmän.

Styrelsen föreslår, att slutbesiktning skall verkställas av förmedlingsorganet på kommunens bekostnad och att intyget om besiktning skall vara undertecknat av såväl förmedlingsorganet som den av förmedlingsorganet anlitade kontrollanten. Styrelsen anser, att förenämnda bestämmelse i 39 § egnahemslånekungörelsen bör ersättas med en bestämmelse, att byggnaden, innan slutligt beslut meddelas, skall besiktigas genom förmedlingsorganets försorg. Styrelsens förslag avser jämväl besiktning av flerfamiljshus, varför ändring förordas även i fråga om 31 § första stycket kungörelsen nr 587/1948 om tertiärlån och tillägglån för flerfamiljshus.

I en annan promemoria erinrar bostadsstyrelsen om att det åligger förmedlingsorganen att kontrollera, att vid upplåtelse av lägenhet i statsbelånad fastighet högre hyra icke uttages än det lånebeviljande organet medgivit samt att — därest så befinnes ske och rättelse trots anmaning ej vidtages — göra anmälan härom till det lånebeviljande organet.

Bostadsstyrelsen anför, att den kommit att påtaga sig en sistahandsgranskning av de hyresuppgifter, som hänföra sig till tiden för vederbörande fastighets färdigställande. Styrelsen har övervägt frågan om hyreskontrollens utflyttning till förmedlingsorganen. Sedan numera en klarare praxis utbildats beträffande ställningstaganden i olika detaljfrågor samt förmedlingsorganen på särskilt de större och i sammanhanget viktigaste orterna förvärvat erfarenheter rörande hyreskontrollen finner styrelsen icke skäl till betänkligheter mot en utflyttning av densamma. Styrelsen har beslutat om utflyttning av hyreskontrollen till förmedlingsorganen i samtliga kommuner. Kontrollen skall i fortsättningen utföras såväl vid tidpunkten för husets färdigställande som vart femte år därefter. Enligt styrelsens beslut skall utflyttningen vara verkställd före den 1 april 1952.

Yttrande.

I utlåtande över ifrågavarande promemorior har *statskontoret* icke funnit anledning till särskilt uttalande.

Departementschefen.

Det synes önskvärt, att den av bostadsstyrelsen förordade förenklingen i fråga om byggnadskontrollen kommer till stånd. Jag föreslår, att från och med den 1 juli 1952 den hittills utförda värderingen av statsbelånade byggnadsföretag, som verkställts av särskilda förrättningsmän, slopas och att erforderlig besiktning av företagen skall verkställas av förmedlingsorganen på sätt bostadsstyrelsen föreslagit.

Vad bostadsstyrelsen anført om hyreskontrollen föranleder icke annat uttalande från min sida än att denna kontroll — såsom tidigare bestämts — bör ankomma på kommunerna.

VII. MEDELSBEHOVET FÖR LÅNE- OCH BIDRAGSVERKSAMHETEN UNDER BUDGETÅRET 1952/53.

I skrivelse den 27 augusti 1951 behandlade *bostadsstyrelsen* frågan om anslag för nästa budgetår i vad det gäller förbättrande av bostadsförhållandena. I statsverkspropositionen upptogs ifrågavarande anslag med preliminärt beräknade belopp, enär vissa med förevarande låne- och bidragsverksamhet sammanhängande faktorer voro föremål för utredning. Sistnämnda belopp framgå av sammanställningen s. 2.

I sin promemoria den 13 december 1951 har *bostadsutredningen* redovisat kalkyler rörande behovet av medel för förbättringslån samt familjebostadsbidrag och bränslebidrag. I skrivelse den 21 januari 1952 har bostadsstyrelsen framlagt slutliga förslag till anslagsäskanden för budgetåret 1952/53 i fråga om anslagen för förbättrande av bostadsförhållandena.

Bostadsutredningens kostnadsberäkningar.

I anledning av förut nämnda förslag beträffande förbättringslån lämnar bostadsutredningen vissa uppgifter rörande behovet av anslag till *bidrag till främjande av bostadsbyggande på landsbygden*.

För ifrågavarande ändamål disponerades under budgetåret 1949/50 8 800 000 kronor och under budgetåret 1950/51 10 470 000 kronor. För budgetåret 1951/52 har bostadsstyrelsen beräknat en medelsåtgång på 13 000 000 kronor och för budgetåret 1952/53, under förutsättning av oförändrade lånevillkor, en medelsåtgång på 14 000 000 kronor. Vid dessa beräkningar har styrelsen tagit hänsyn till den av byggnadskostnadsstegringen betingade ökningen av förbättringsbidragens genomsnittliga storlek.

I anslutning härtill anför bostadsutredningen, att en höjning av maximibeloppen för förbättringsbidragen (räntefritt, stående förbättringslån) kommer att ytterligare öka bidragens genomsnittliga storlek. Bostadsutredningen uppskattar den därav betingade ökningen av medelsbehovet till ca 1 000 000 kronor. I så fall skulle medelsåtgången under budgetåret 1952/53 komma att uppgå till 15 000 000 kronor.

Bostadsutredningen diskuterar vidare i vad mån de av utredningen förordade ändringarna av bestämmelserna om familjebostadsbidrag och bränslebidrag samt förslaget om bostadsbidrag till ensamstående moder med ett barn påverkar anslaget till *hyresrabatter för mindre bemedlade, barnrika familjer*.

Bostadsutredningen erinrar om att nettoutgifterna för familjebidrag, familjebostadsbidrag och bränslebidrag under budgetåret 1949/50 uppgingo till 23 000 000 kronor och under budgetåret 1950/51 till 31 000 000 kronor. För budgetåret 1951/52 hade bostadsstyrelsen beräknat nettoutgifterna till ca 39 000 000 kronor. Nettoutgifterna hade sålunda ökat med ca 8 000 000 kronor per år. Ökningstakten berodde i första hand på nytillskottet av lägen-

heter, vilket hade varit ungefär lika stort under åren 1949 och 1950. För år 1951 hade bostadsstyrelsen räknat med ungefär samma tillskott av lägenheter som under de två närmast föregående åren.

Utredningen framhåller vidare, att en höjning av inkomststrecken vid en allmän höjning av inkomstnivån, varvid förutsattes att denna höjning innebär att andelen med hänsyn till inkomsten bidragsberättigade familjer hålles konstant, icke kommer att på längre sikt medföra någon kostnadsökning i förhållande till kostnaderna för en bidragsgivning vid oförändrade inkomststreck och oförändrad inkomstnivå.

En höjning av inkomststrecken från och med budgetåret 1952/53 och införandet av ett system med reducerade bidrag kommer enligt utredningens mening att innebära en kostnadsökning i förhållande till kostnaderna vid oförändrade inkomststreck. Utredningen finner det emellertid vanskligt att ange storleken av denna kostnadsökning. Den faktiska kostnadsökningen vore, bortsett från förändringarna i lägenhetstillskotten, i hög grad beroende av de principer kommunerna tillämpa vid fördelningen av nytillkommande lägenheter mellan familjer som kunna få bidrag och familjer som icke kunna få bidrag.

Med hänsyn härtill hade det för utredningen icke framstått som möjligt att göra någon kostnadsberäkning på kort sikt. I stället hade gjorts en uppskattning av de relativa kostnaderna för bidragsgivningen vid en ej särskilt angiven framtida tidpunkt, när bidragsgivningen vore i det närmaste fullt utbyggd.

Utredningen redovisar beräkningar, som utvisa en kostnadsökning på längre sikt av sju procent i förhållande till en bidragsgivning av nuvarande omfattning, därest utredningens förslag genomfördes. En höjning av inkomststrecken med 2 000 kronor utan ett samtidigt införande av reducerade bidrag skulle icke innebära någon kostnadsökning på längre sikt i jämförelse med en bidragsgivning av nuvarande omfattning, eftersom för närvarande 1950 års inkomster låge till grund för bidragsgivningen och en höjning med 2 000 kronor innebure i stort sett samma andel bidragsberättigade vid 1951 års inkomster som vid 1950 års inkomster. En höjning av inkomststrecken med 3 000 kronor och ett samtidigt införande av reducerade bidrag skulle öka kostnaderna med 17 %. Vidare anför utredningen i denna fråga bl. a.

Bostadsutredningen har med utgångspunkt från antalet barnfamiljer år 1945 och dessas fördelning efter antalet barn gjort en beräkning av antalet med hänsyn till inkomsten bidragsberättigade familjer förutsatt 1947 års inkomstfördelning och oförändrade inkomststreck. Antalet dylika familjer skulle uppgå till något över 300 000. Om familjebostadsbidrag skulle utgå till alla dessa familjer, skulle den årliga kostnaden kunna uppskattas till ca 180 000 000 kronor. Motsvarande årliga kostnad skulle också erhållas förutsatt 1951 års inkomstfördelning och med 3 000 kronor höjda inkomststreck.

Några beräkningar av de öknings av anslagsbehovet, som ett genomförande av utredningens förslag rörande i första hand bidrag till ensamstående mödrar med ett barn skulle föranleda, ha icke redovisats.

Bostadsstyrelsens förslag till anslagsäskanden för budgetåret 1952/53.

Anslaget till *kapitalmedelsförluster och ränteeftergifter å vissa bostadsbyggnadslån* har i statsverkspropositionen i anslutning till av bostadsstyrelsen i dess skrivelse den 27 augusti 1951 gjorda beräkningar preliminärt upptagits till 8 000 000 kronor. Beträffande dessa beräkningar framhåller bostadsstyrelsen i en till sin skrivelse den 21 januari 1952 fogad promemoria i huvudsak följande.

Denna beräkning hade gjorts under förutsättning av oförändrat ränteläge och av att de under budgetåret tillgodoförda ränteeftergifterna för flerfamiljshus skulle avse perioden 1 juli 1951—30 juni 1952 och ränteeftergifterna för enfamiljs- och tvåfamiljshus perioden från räntestegringen hösten 1950 till och med den 30 juni 1952. Styrelsen räknade därvid med att tillgodoföra låntagarna ränteeftergifter en gång om året i samband med aviseringen av annuiteter vid budgetårsskiftena. Erfarenheterna från den första tillgodoföringen i samband med aviseringen av annuiteterna för tertiärlån till flerfamiljshus per den 1 juli 1951 ha emellertid visat att ett sådant förfaringsätt är förenat med vissa olägenheter. Styrelsen ämnar därför tills vidare tillgodoföra låntagarna ränteeftergifter beträffande tertiärlån till flerfamiljshus två gånger om året (den 1 juli och den 1 januari) och beträffande egnahemslån en gång om året (den 1 juli), varvid ränteeftergifterna skulle avse det halvår respektive år, som tilländalupit ett halvt år före tillgodoföringen. I enlighet härmed skulle anslaget under budgetåret 1952/53 komma att belastas med ränteeftergifter på tertiärlån avseende perioden 1 juli 1951—30 juni 1952 och på egnahemslån avseende perioden från räntestegringen till och med den 31 december 1951, vilket beträffande perioden för egnahemslån innebär en förkortning med ett halvt år i förhållande till den i styrelsens preliminära beräkning angivna.

I anledning av denna utbetalningsplan beräknar styrelsen en minskning av det preliminärt beräknade medelsbehovet för budgetåret 1952/53 med ca 1 000 000 kronor, d. v. s. från 8 000 000 kronor till 7 000 000 kronor.

I vad det gäller anslaget till *hyresrabatter för mindre bemedlade, barnrika familjer* lämnar bostadsstyrelsen vissa uppgifter rörande de av styrelsen hösten 1951 redovisade preliminära beräkningarna av medelsbehovet under budgetåret 1952/53.

I skrivelsen den 27 augusti 1951 beräknade bostadsstyrelsen med ledning av ansökningsfrekvensen och bidragsgivningens omfattning under budgetåret 1950/51, att nettoutgifterna under budgetåret 1951/52 skulle komma att öka med 8 000 000 kronor och under detta budgetår uppgå till sammanlagt 39 000 000 kronor. Styrelsen räknade därvid med en årlig ökning av antalet bidrag på ca 16 000. Under första hälften av innevarande budgetår beviljades drygt 6 000 bidrag, vilket innebär en minskning med ca 2 000 jämfört med första hälften av närmast föregående budgetår. Totalantalet beviljade bidrag under hela innevarande budgetår och därmed ökningen i nettoutgifterna torde därför bli mindre än enligt styrelsens tidigare beräkning. Uppskattningsvis torde nettoutgifterna under budgetåret 1951/52 kunna angivas till det för budgetåret anvisade beloppet av 37 000 000 kronor.

Vidare beräknade styrelsen i avvaktan på vissa förslag från 1951 års bostadsutredning medelsbehovet för budgetåret 1952/53 under förutsättning av att

inkomststrecken höjdes med 1 000 kronor från och med ingången av nämnda budgetår. I enlighet härmed beräknades nettoutgifterna till 47 000 000 kronor. Styrelsen hade därvid utgått från att nettoutgifterna under budgetåret 1951/52 skulle uppgå till 39 000 000 kronor. Med hänsyn till vad som ovan anförts beträffande utgifterna under innevarande budgetår torde nettoutgifterna under budgetåret 1952/53 under samma förutsättning nu kunna beräknas till inemot 43 000 000 kronor.

Bostadsstyrelsen erinrar om de av bostadsutredningen framlagda förslagen beträffande bostadsbidrag till barnfamiljer. Utredningen hade icke beräknat de av dessa förslag betingade kostnadsförändringarna på kort sikt, t. ex. mellan budgetåren 1951/52 och 1952/53. Att beräkna nettoutgifterna under budgetåret 1952/53 med beaktande av de av utredningen föreslagna ändringarna vore förenat med stora svårigheter. Styrelsen uppskattar emellertid, med hänsyn tagen till utredningens förut åsyftade förslag om bidrag till två- och flerbarnsfamiljer, ökningen av nettoutgifterna mellan budgetåren 1951/52 och 1952/53 till 12 000 000 kronor, varav 6 000 000 kronor hänföra sig till förslaget om reducerade bidrag. Medelsbehovet för familjebostadsbidrag till ensamstående mödrar kunde under ett första budgetår uppskattas till högst 1 000 000 kronor, vilket motsvarade bidrag under ett år till ca 4 000 hushåll.

Bostadsstyrelsen beräknar fördensskull anslagsbehovet för nästa budgetår till $(37\,000\,000 + 12\,000\,000 + 1\,000\,000)$ 50 000 000 kronor.

Anslaget till *särskilda bostadsrabatter*, från vilket utlämnas trekronorsbidrag och statsbidrag till anordnande av pensionärslägenheter i flerfamiljshus, har i statsverkspropositionen upptagits med ett preliminärt beräknat belopp av 1 950 000 kronor. Bostadsstyrelsen beräknar nu anslagsbehovet för nästa budgetår till endast 900 000 kronor. Härvid uppskattar styrelsen det för innevarande budgetår disponibla beloppet till ca 2 950 000 kronor och medelsåtgången till ca 1 600 000 kronor. Å anslaget skulle sålunda vid budgetårets utgång finnas disponibelt ett belopp av 1 350 000 kronor. För nästa budgetår beräknar styrelsen medelsåtgången till 2 250 000 kronor, varav 150 000 kronor för bidrag till pensionärsbostäder, och anslagsbehovet till $(2\,250\,000 - 1\,350\,000)$ 900 000 kronor.

Vad härefter angår anslaget till *bidrag till främjande av bostadsbyggande på landsbygden*, vilket i statsverkspropositionen preliminärt beräknats till 13 000 000 kronor, erinrar bostadsstyrelsen om bostadsutredningens förslag beträffande räntefritt, stående förbättringslån, vilket utredningen beräknat skulle medföra en ökning av medelsbehovet för nästa budgetår av 1 000 000 kronor, samt anför ytterligare beträffande anslaget för budgetåret 1952/53.

Vid 1950 års riksdag (propositionen nr 144 och statsutskottets utlåtande nr 135) och vid 1951 års riksdag (statsutskottets utlåtande nr 155) har behandlats frågan om förbättringslångivningens omfattning. Med anledning härav pågår en viss utvidgning av förbättringslångivningen på det sätt som närmare framgår av styrelsens ovan nämnda utlåtande. I annat sammanhang redovisar styrelsen behovet av medel under budgetåret 1952/53 för den särskilda förbättringsverksamheten i Karesuando kommun. Vidare må erinras om, att styrelsen i skrivelse den 3 december 1951 föreslagit en höjning av

maximibeloppen för statsbidragen till fiskarbostäder. Hur nämnda omständigheter komma att påverka medelsbehovet under budgetåret 1952/53 är svårt att bedöma. Uppskattningsvis torde man kunna angiva den härav betingade ökningen i förhållande till styrelsens preliminära beräkning av medelsbehovet till 5 000 000 kronor.

Styrelsen anser sålunda, att anslaget för budgetåret 1952/53 bör anvisas med det i statsverkspropositionen upptagna beloppet 13 000 000 kronor.

Styrelsen anser vidare, att till *bidrag till inrättande av pensionärshem* skall upptagas det i statsverkspropositionen preliminärt beräknade beloppet av 11 000 000 kronor. Om medelsåtgången under innevarande budgetår anför styrelsen i huvudsak följande.

Under tiden 1 juli—31 december 1951 har ansökningar om statsbidrag tillstyrkts till ett sammanlagt belopp av 4 239 000 kronor, varav 244 000 avse höjningar av tidigare tillstyrkta bidrag. Inneliggande ansökningar om statsbidrag avse ett sammanlagt belopp av 6 070 000 kronor, varav 703 000 kronor avse höjningar av tidigare tillstyrkta bidrag. Beloppen avseende tillstyrkta bidrag och inneliggande ansökningar om bidrag samt det belopp av 36 000 kronor, varmed anslaget överskridits för budgetåret 1950/51, utgöra sammanlagt 10 345 000 kronor, varemot svarar det för innevarande budgetår anvisade anslaget på 8 000 000 kronor.

Ytterligare ansökningar om höjningar väntas inkomma, och då dessa, som styrelsen tidigare framhållit, måste tillstyrkas i första hand, kommer endast omkring hälften av inneliggande nya ansökningar att kunna tillstyrkas under andra halvåret av innevarande budgetår. Prövningen av inneliggande nya ansökningar avseende i runt tal 3 000 000 kronor och alla under innevarande halvår inkommande nya ansökningar måste således på grund av medelsbrist uppskjutas till nästkommande budgetår.

I vad det gäller anslaget till *länefonden för bostadsbyggande* lämnar bostadsstyrelsen först vissa uppgifter rörande långivningens omfattning under tiden 1 juli—30 november 1951. Styrelsen uttalar, att man icke med ledning av dessa uppgifter kan direkt beräkna långivningens omfattning under hela budgetåret på grund av dels de normala variationerna i dennas omfattning under budgetårets olika månader, dels den sannolika eftersläpningen i långivningen under förra hälften av budgetåret, vilken sammanhänger med ikraftträdandet den 1 januari 1952 av de nya bestämmelserna om tilläggs lån och räntefri, stående del av egnahemslån. Följande uppgifter lämnas om de genom preliminära och slutliga beslut beviljade lånen.

Under månaderna juli—november år 1951 beviljades genom preliminära beslut om tertiärlån 92 000 000 kronor till 11 400 lägenheter. Genom slutliga beslut om tertiärlån beviljades under samma tid 49 000 000 kronor till 7 100 lägenheter. Att preliminärt beslut meddelats beträffande ett så betydligt större antal lägenheter än slutligt beslut sammanhänger dels med ökad lånefrekvens, som tagit sig uttryck i ökad preliminär långivning, dels med en något minskad slutlig långivning till följd av en viss avvaktande hållning från låntagarnas sida inför de nya lånebestämmelserna. Av det slutligt beviljade lånebeloppet utgjorde 9,1 % fördjupning, vilket i genomsnitt torde motsvara inemot 3 % av avkastningsvärdet. För budgetåret 1950/51 voro motsvarande tal respektive 6,3 % och inemot 2 %. Fördjupningsbehovet har således ökat.

Genom preliminära beslut om egnahemslån beviljades under perioden

45 000 000 kronor till 2 850 lägenheter och genom slutliga beslut om dylika lån 61 000 000 kronor till 4 250 lägenheter. Av det slutligt beviljade lånebeloppet utgjorde 13,5 % fördjupning, vilket motsvarar en fördjupning av i genomsnitt cirka 6,5 % av den godkända produktionskostnaden. Även beträffande egnahemslån har fördjupningsbehovet ökat jämfört med budgetåret 1950/51, då motsvarande tal voro respektive 10 % och cirka 4,5 %.

Sammanlagt har under de fem första månaderna av budgetåret 1951/52 genom preliminära beslut om tertiärlån, egnahemslån och förbättringslån beviljats 139 500 000 kronor och genom slutliga beslut 111 100 000 kronor.

Vidare framhåller styrelsen, att under månaderna juli—november 1951 utbetalades i form av tertiärlån 60 000 000 kronor, egnahemslån 60 000 000 kronor och räntebärande förbättringslån 600 000 kronor. Sammanlagt utbetalades således cirka 121 000 000 kronor, medan till fonden inflöto 4 000 000 kronor i form av amorteringar och inlösta lån, varför belastningen uppgick till 117 000 000 kronor.

Beträffande utbetalningen av förskott å tertiärlån och egnahemslån under tiden 1 juli—30 november 1951 anför styrelsen.

I form av förskott å tertiärlån ha utbetalats 16 000 000 kronor. Förskott å egnahemslån har utbetalats med ett sammanlagt belopp av 40 000 000 kronor. Ett mått på den utsträckning, i vilken förskott utlämnas på de preliminärt beviljade egnahemslånen, erhålles genom att sätta utbetalningen av förskott i relation till de preliminärt beviljade lånebeloppen under samma tidsperiod. Under budgetårets fem första månader utgjorde det utbetalade förskottsbeloppet 89 % av det preliminärt beviljade lånebeloppet. En stark ökning av förskottsutbetalningarna har skett jämfört med föregående budgetår. För hela budgetåret 1950/51 var motsvarande tal 55 %. Denna relation varierade dock avsevärt mellan budgetårets olika kvartal. Sålunda var det i form av förskott utbetalade beloppet under fjärde kvartalet 1950 26 % större än det preliminärt beviljade under motsvarande period. Detta torde ha betingats av den då inträffade åtstramningen på kreditmarknaden, vilket föranledde ett stort antal företagare, som icke tidigare räknat med att taga ut förskott, att då begära förskottsutbetalning. Under budgetårets senare hälft stabiliserades utbetalningen av förskott på en nivå motsvarande drygt en tredjedel av de preliminärt beviljade lånebeloppen. Från och med juli månad har emellertid utbetalningen av förskott kommit att ligga på en betydligt högre nivå, motsvarande inemot nio tiondelar av de preliminärt beviljade lånebeloppen. Denna ökning torde till en del vara av säsongmässig karaktär. Den preliminära långivningen är större under våren än under hösten. Samtidigt förflyter en viss tid mellan å ena sidan det preliminära beslutet och å andra sidan låntagarens anspråk på förskott och utbetalningen av detsamma. Detta innebär, att under sommaren och hösten komma förskott att utbetalas, som hänföra sig till en större långivning än under samma tid, varför de här beräknade relations-talen bli relativt höga. Det här angivna förhållandet torde emellertid icke helt förklara den redovisade ökningen. Otvivelaktigt har det skett en reell ökning i uttagningen av förskott, vars storlek dock icke närmare kan angivas.

I samband med utbetalning av egnahemslån inflöto sammanlagt 17 000 000 kronor av tidigare utlämnade förskott, vilket motsvarar 28 % av de utbetalade egnahemsbeloppen.

I form av förskott på förbättringslån utbetalades 1 100 000 kronor. I samband med utbetalning av förbättringslån inflöto 200 000 kronor av tidigare utlämnade förskott.

Sammanlagt utbetalades i form av förskott 57 000 000 kronor och inflöte 18 000 000 kronor av tidigare utbetalda förskott, varför belastningen å förskottstiteln uppgick till 39 000 000 kronor.

I anslutning härtill konstaterar bostadsstyrelsen, att belastningen å anslaget under de fem första månaderna av budgetåret 1951/52 uppgick till 156 000 000 kronor.

Beträffande medelsåtgången under innevarande budgetår i dess helhet erinras om att styrelsen i sitt utlåtande över bostadsutredningens förslag beräknade anslagsbelastningen för detta budgetår till 350 000 000 kronor. Enligt en nu reviderad beräkning skulle anslagsbelastningen uppgå till 380 000 000 kronor. I jämförelse med den tidigare beräkningen hade antagits en viss minskning i utbetalningen av lån. Fördjupningsbehovet hade antagits motsvara det behov, som konstaterats under de första fem månaderna av innevarande budgetår. Fördjupningen hade för hela budgetåret beräknats uppgå till sammanlagt 40 000 000 kronor. Utbetalningen av förskott hade antagits öka med hänsyn till den ökade utbetalningen under hösten. Nettobelastningen i samband med förskottsutbetalning hade antagits uppgå till 65 000 000 kronor. Någon förskottsutbetalning av tertiärlån hade antagits icke skola förekomma under senare delen av budgetåret.

Med hänvisning till att det för innevarande budgetår disponibla beloppet å anslaget uppgår till 306 000 000 kronor beräknar styrelsen ett anslag på tilläggsstat för budgetåret 1951/52 på (380 000 000 — 306 000 000) avrundat 75 000 000 kronor.

I vad det gäller medelsåtgången under budgetåret 1952/53 framhåller styrelsen följande.

I sitt utlåtande över bostadsutredningens förslag uppskattade styrelsen anslagsbelastningen under budgetåret 1952/53 till i runt tal 455 000 000 kronor. Som departementschefen framhållit i statsverkspropositionen måste beräkningen av anslaget bli osäker på grund av det av kreditmarknadsläget betingade behovet av fördjupning och förskottsutbetalning. Härtill kommer svårigheten att bedöma i vilken utsträckning de högre byggnadskostnaderna och de nya lånebestämmelserna komma att medföra en ökad efterfrågan på statliga lån. Styrelsen har icke ansett sig med utgångspunkt från det uppgiftsmaterial, som framkommit sedan den ovan nämnda uppskattningen av anslagsbelastningen gjordes, kunna närmare ange medelsbehovet. Med hänsyn till osäkerheten i beräkningarna synes det vara försvarligt att för budgetåret 1952/53 räkna med det i statsverkspropositionen preliminärt upptagna beloppet av 450 000 000 kronor.

Med hänvisning till det anförda anser styrelsen, att till lånefonden för bostadsbyggande böra anvisas dels å tilläggsstat för budgetåret 1951/52 ett belopp av 75 000 000 kronor, dels å riksstaten för budgetåret 1952/53 ett belopp av 450 000 000 kronor.

Styrelsen räknar med att genom preliminära lånebeslut skola komma att disponeras i runt tal 380 000 000 kronor under budgetåret 1952/53.

Vad härefter angår anslaget till *tillägglån till viss bostadsbyggnadsverk-*

samhet har bostadsstyrelsen gjort följande beräkning rörande medelsåtgången under innevarande budgetår.

Enligt av styrelsen fastställda övergångsbestämmelser i anledning av de ändrade villkoren för tilläggsån kan förhöjt tilläggsån utgå till företag, där inflyttning skett tidigast den 1 januari 1951. Då den normala tiden mellan inflyttningen och utanordningen av lånen uppgår till cirka nio månader skulle under budgetåret 1951/52 de högre tilläggsånen kunna utbetalas till företag, som blivit inflyttningsfärdiga under de nio första månaderna av kalenderåret 1951. Antalet lägenheter i dylika företag med statliga lån har uppskattats till 15 000. Någon ökning av den för år 1950 konstaterade lånefrekvensen har icke antagits. För dessa lägenheter har antagits att tilläggsån komma att utbetalas med belopp motsvarande i genomsnitt två kronor per kvadratmeter utöver tilläggsån enligt tidigare bestämmelser. I förhöjt tilläggsån skulle detta motsvara ett belopp av cirka 50 000 000 kronor. Det kan beräknas, att under budgetåret 1951/52 cirka 30 000 000 kronor komma att utbetalas i tilläggsån enligt tidigare bestämmelser. Under innevarande budgetår skulle sålunda totalt komma att utbetalas cirka 80 000 000 kronor.

Med hänsyn till att under innevarande budgetår finnes disponibelt ett belopp av 115 000 000 kronor beräknar styrelsen, att vid budgetårets slut skall kvarstå ett outnyttjat belopp av (115 000 000 — 80 000 000) 35 000 000 kronor.

Beträffande medelsåtgången under nästa budgetår anför styrelsen.

Vid beräkningen av anslagsbelastningen under budgetåret 1952/53 har styrelsen utgått från att tilläggsån kommer att utbetalas till företag, som färdigställts under perioden oktober 1951—september 1952. Vidare har antagits en viss ökning av lånefrekvensen och att praktiskt taget samtliga företag erhålla tilläggsån enligt de för företag påbörjade efter den 1 juli 1951 gällande bestämmelserna. Utbetalningen av tilläggsån kan enligt dessa antaganden beräknas uppgå till cirka 210 000 000 kronor. Denna beräkning måste dock betraktas som osäker med hänsyn till de antaganden som måst göras beträffande produktionens omfattning och lånefrekvensen.

Med beaktande av det vid budgetårets ingång outnyttjade beloppet kan anslagsbehovet för budgetåret 1952/53 beräknas till (210 000 000 — 35 000 000) 175 000 000 kronor.

Med hänvisning till det anförda och med hänsyn till graden av osäkerhet i beräkningarna anser styrelsen, att anslaget för budgetåret 1952/53 bör anvisas med det i statsverkspropositionen preliminärt beräknade beloppet av 180 000 000 kronor.

Styrelsen räknar med att genom preliminära länebeslut skola komma att disponeras i runt tal 210 000 000 kronor under budgetåret 1952/53.

I fråga om anslaget till *lån till uppförande och förbättring av lantarbetarbostäder* framhåller bostadsstyrelsen, att genom avskrivning från vidare handläggning av ärenden rörande ännu icke utbetalda lantarbetarbostadslån beviljade av egnahemsstyrelsen till fonden ha återförts sammanlagt cirka 2 450 000 kronor. Det för innevarande budgetår å ifrågavarande fond disponibla beloppet utgjorde därför 7 350 000 kronor. Under detta budgetår beräknar styrelsen medelsåtgången till 3 000 000 kronor. Vid ingången av nästa budgetår skulle alltså finnas ett odisponerat belopp av cirka 4 350 000 kronor.

Jämväl för budgetåret 1952/53 beräknar styrelsen ett medelsbehov av 3 000 000 kronor, varför styrelsen anser, att det för nämnda budgetår icke fordras någon medelsanvisning.

Vad slutligen angår anslaget till *lån till anordnande av kollektiva tvätterier* lämnar styrelsen följande uppgifter om medelsbehovet under innevarande budgetår.

I sin skrivelse den 27 augusti 1951 beräknade bostadsstyrelsen, att det för budgetåret 1951/52 å anslaget disponibla beloppet, däri inräknat anslaget för ifrågavarande budgetår, uppgick till 3 623 000 kronor. De vid ingången av budgetåret hos styrelsen inneliggande ansökningarna om lån avsågo ett sammanlagt lånebelopp av 2 097 000 kronor.

Under den hittills gångna delen av innevarande budgetår ha sammanlagt 712 200 kronor disponerats genom preliminära beslut om lån. Inneliggande ansökningar om preliminära beslut i läneärenden och ansökningar om höjningar i samband med slutliga beslut avse ett sammanlagt belopp av omkring 3 000 000 kronor. Det för innevarande budgetår disponibla beloppet å anslaget kommer således att helt tagas i anspråk vid bifall till inneliggande ansökningar om preliminära beslut och om höjningar av tidigare beviljade lån. I den mån något eller några av de med inneliggande ansökningar avsedda företagen på grund av investeringsbegränsningen icke skulle kunna igångsättas under innevarande budgetår torde de därigenom friställda beloppen till en del komma att tagas i anspråk för beviljandet av under vårmånaderna inkommande ansökningar om höjningar i samband med slutligt beslut.

Med hänvisning till att byggnadskvoten för kollektiva tvätterier för år 1952 torde komma att volymmässigt sett medgiva en lika stor byggnadsverksamhet som under år 1951 och under hänvisning till vad styrelsen har anfört i sin nyssnämnda skrivelse om förväntade ökade anspråk på lånemedel anser styrelsen, att anslaget för budgetåret 1952/53 i enlighet med styrelsens preliminära förslag bör anvisas med ett belopp av 2 000 000 kronor.

Yttrande.

I utlåtande över bostadsstyrelsens förevarande skrivelse har *statskontoret* icke funnit anledning till särskilt uttalande rörande de i skrivelsen redovisade anslagsberäkningarna.

Departementschefen.

De i det föregående förordade jämkningarna i gällande grunder för lån och bidrag giva icke anledning till en allmän omprövning av de i statsverkspropositionen redovisade preliminära beräkningarna av behovet av medel för nästa budgetår å bostadsanslagen. Ej heller de av bostadsstyrelsen i dess skrivelse med slutliga anslagsäskanden för nästa budgetår lämnade uppgifterna rörande låne- och bidragsverksamheten föranleda annat än omräkning av enstaka anslag. Vad gäller de särskilda anslagen får jag sålunda i detta sammanhang föreslå följande.

Bostadsstyrelsens förslag att anslaget till *kapitalmedelsförluster och ränte-*

eftergifter skall upptagas med 7 000 000 kronor i stället för i statsverkspropositionen preliminärt beräknade 8 000 000 kronor kan jag godtaga.

I statsverkspropositionen har för nästa budgetår preliminärt beräknats ett belopp av 47 000 000 kronor till *hyresrabatter för mindre bemedlade, barnrika familjer*. Bostadsstyrelsen har på grundval av bostadsutredningens förut behandlade förslag till ändringar av förevarande bidragsgivning beräknat medelsbehovet för nästa budgetår till 50 000 000 kronor, varav ett belopp av 1 000 000 kronor avser bidrag till ensamstående mödrar med ett barn. Utredningens förslag om reducerade bidrag beräknas öka utgifterna med 6 000 000 kronor. Vid en uppräknig av inkomststrecken med 2 000 kronor och oförändrade bidragsgrunder i övrigt kan alltså medelsbehovet för nästa budgetår uppskattas till 43 000 000 kronor. Mitt förslag om reducerade bidrag till familjer i vissa inkomstlägen torde icke föranleda så stor utgiftsökning, som bostadsstyrelsens beräkningar tyda på. Ökningen torde kunna uppskattas till högst 4 000 000 kronor. Det sammanlagda medelsbehovet för nästa budgetår skulle sålunda uppgå till högst (43 000 000 + 4 000 000) 47 000 000 kronor. Jag föreslår, att anslaget i enlighet med vad som preliminärt beräknats i statsverkspropositionen upptages med ett belopp av 47 000 000 kronor.

Bostadsstyrelsens förslag att till *särskilda bostadsrabatter* skall beräknas ett belopp av 900 000 kronor kan jag godtaga.

I statsverkspropositionen har anslaget till *bidrag till främjande av bostadsbyggande på landsbygden* preliminärt beräknats till 13 000 000 kronor. I anslutning till ifrågavarande beräkning framhöll jag, att även om det icke för närvarande vore möjligt att taga slutlig ställning till frågan vilka ändringar i bestämmelserna rörande förbättringslån, som borde vidtagas i anledning av stegringen av byggnadskostnaderna, torde behovet av medel kunna beräknas stiga med i varje fall 5 000 000 kronor under nästa budgetår. Mitt förslag i det föregående beträffande förbättringslångivningen innebär, att en betydande utvidgning av densamma bör eftersträvas under nästa budgetår. Särskilt förmånliga lånevillkor ha förordats ifråga om upprustning av bostäder för åldringar. På grund härav anser jag, att anslaget för budgetåret 1952/53 bör upptagas med 15 000 000 kronor. — Liksom hittills torde från anslaget få bestridas kostnaderna för ersättningar till förmedlare av egna-hemstatslån.

Bostadsstyrelsen har föreslagit att till *bidrag till inrättande av pensionärs-hem* för nästa budgetår skall anvisas det i statsverkspropositionen preliminärt beräknade beloppet av 11 000 000 kronor. Styrelsen har lämnat uppgifter, av vilka framgå att anslaget för innevarande budgetår sannolikt icke helt täcker medelsefterfrågan. Det synes tveksamt om ett belopp av 11 000 000 kronor skall visa sig tillräckligt för nästa budgetår. Jag anser mig emellertid böra godtaga styrelsens förslag.

I statsverkspropositionen har till *länefonden för bostadsbyggande* beräknats ett preliminärt belopp av 450 000 000 kronor. I sin förutnämnda skrivelse den 21 januari 1952 har bostadsstyrelsen redovisat nya beräkningar rörande

medelsbehovet under nästa budgetår samt föreslagit, att anslaget anvisas med det i statsverkspropositionen upptagna beloppet. Jag biträder styrelsens förevarande förslag. Jämväl styrelsens beräkning att genom preliminära beslut om lån, som skola utgå från lånefonden för bostadsbyggande, komma att disponeras 380 000 000 kronor under budgetåret 1952/53 kan jag godtaga.

I propositionen nr 217 till 1951 års riksdag redovisades en av bostadsstyrelsen verkställd beräkning, som utvisade att under vissa antaganden till lånefonden för bostadsbyggande borde anvisas ett anslag på tilläggsstat för budgetåret 1951/52 av 60 000 000 kronor. I anledning av denna beräkning framhöll jag, att behovet av fördjupning av lån samt av förskott å lån bestämdes av den allmänna tillgången på bostadskrediter och att säkra hållpunkter för en bedömning av kreditmarknadens utveckling icke torde kunna erhållas. Jag ansåg det därför icke vara möjligt att säkert avgöra, om det för innevarande budgetår anvisade anslaget å 265 000 000 kronor komme att visa sig vara tillräckligt och kunde fördenskill icke då tillstyrka ytterligare medelsanvisning för budgetåret 1951/52.

I sin skrivelse den 21 januari 1952 med slutliga förslag till anslagsäskanden för nästa budgetår har bostadsstyrelsen med anledning av uppgifter om långivningen under innevarande budgetårs fem första månader förordat, att å tilläggsstat för budgetåret 1951/52 anvisas ett belopp av 75 000 000 kronor. Detta förslag kan jag godtaga.

Till *tillägglån till viss bostadsbyggnadsverksamhet* torde i enlighet med vad som beräknats i statsverkspropositionen böra anvisas 180 000 000 kronor. Mot bostadsstyrelsens beräkning att under budgetåret 1952/53 genom preliminära lånebeslut skall komma att disponeras ett belopp av 210 000 000 kronor har jag icke någon erinran.

I statsverkspropositionen har till *lån till uppförande och förbättring av lantarbetarbostäder* upptagits ett formellt belopp av 100 kronor. Bostadsstyrelsen har funnit, att ytterligare medelsanvisning ej erfordras för nästa budgetår. Jag föreslår, att anslaget upptages med ett belopp av 100 kronor och förutsätter därvid att Kungl. Maj:t meddelar beslut om fortsatt disposition av den vid utgången av innevarande budgetår befintliga reservationen.

Bostadsstyrelsen anser, att till *lån till anordnande av kollektiva tvätterier* för budgetåret 1952/53 bör anvisas ett belopp av 2 000 000 kronor. För innevarande budgetår har anvisats ett belopp av 1 500 000 kronor. Den inträffade byggnadskostnadsstegringen motiverar en uppräknig av anslaget. Jag kan därför godtaga styrelsens förslag.

Riksdagen har medgivit, att av det senast för budgetåret 1947/48 anvisade investeringsanslaget till *tertiärlån till viss bostadsbyggnadsverksamhet* ett belopp av 10 000 000 kronor må disponeras jämväl under budgetåret 1951/52. Enligt vad jag inhämtat kan beräknas, att utbetalningarna under detta budgetår komma att uppgå till sammanlagt högst 5 000 000 kronor och att det under nästa budgetår återstår att utbetala högst 4 000 000 kronor å ifrågasvarande äldre lån. Jag anser, att högst sistnämnda belopp av anslaget bör få disponeras under nästa budgetår.

I detta sammanhang torde riksdagens medgivande böra inhämtas till att räntefoten för lantarbetarbostadslån, som beviljas under nästa budgetår, fastställas till oförändrat 3,25 % i avvaktan på en slutlig prövning av frågan om formerna för stöd till lantarbetarbostäder.

VIII. HEMSTÄLLAN.

Under åberopade av vad jag sålunda i olika hänseenden anført hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

I. godkänna av mig förordade ändringar i olika avseenden från och med den 1 juli 1952 av grunderna för den statliga låne- och bidragsverksamheten till förmån för bostadsförsörjningen;

II. medgiva, att räntefoten för lantarbetarbostadslån, vilka må komma att beviljas under budgetåret 1952/53, bestämmas till 3,25 %;

III. medgiva att för budgetåret 1952/53

dels preliminära beslut angående lån, som skola utgå från lånefonden för bostadsbyggande, må meddelas intill ett belopp av 380 000 000 kronor,

dels preliminära beslut angående lån, som skola utgå från anslaget till tilläggsån till viss bostadsbyggnadsverksamhet, må meddelas intill ett belopp av 210 000 000 kronor,

dels av det senast för budgetåret 1947/48 anvisade investeringsanslaget till tertiärlån till viss bostadsbyggnadsverksamhet må disponeras ett belopp av 4 000 000 kronor;

IV. för budgetåret 1952/53 anvisa

a) å driftbudgeten under femte huvudtiteln,

1) till *Kapitalmedelsförluster och ränteeftergifter å vissa bostadsbyggnadslån* ett förslagsanslag av 7 000 000 kronor;

2) till *Hyresrabatter till mindre bemedlade, barnrika familjer* ett förslagsanslag av 47 000 000 kronor;

3) till *Särskilda bostadsrabatter* ett reservationsanslag av 900 000 kronor;

4) till *Bidrag till främjande av bostadsbyggande på landsbygden* ett reservationsanslag av 15 000 000 kronor;

5) till *Bidrag till inrättande av pensionärshem* ett reservationsanslag av 11 000 000 kronor;

6) till *Bidrag till viss upplysningsverksamhet rörande byggnadstekniska frågor* ett reservationsanslag av 100 000 kronor;

b) å kapitalbudgeten under statens utlåningsfonder

1) till *Lånefonden för bostadsbyggande* ett investeringsanslag av 450 000 000 kronor;

- 2) till *Lånefonden för maskinanskaffning inom byggnadsindustrien* ett investeringsanslag av 4 000 000 kronor;
- c) å kapitalbudgeten under fonden för låneunderstöd
- 1) till *Tilläggslån till viss bostadsbyggnadsverksamhet* ett investeringsanslag av 180 000 000 kronor;
- 2) till *Lån till uppförande och förbättring av lantarbetarbo-städer* ett investeringsanslag av 100 kronor;
- 3) till *Lån till anordnande av kollektiva tvätterier* ett investeringsanslag av 2 000 000 kronor;
- V. å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52 å kapitalbudgeten under statens utlåningsfonder till *Lånefonden för bostadsbyggande* anvisa ett investeringsanslag av 75 000 000 kronor.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

J. O. Widman.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

	sid.
I. BOSTADSFÖRSÖRJNINGEN OCH BYGGNADSMARKNADEN	3
<i>Bostadsmarknaden och bostadsbyggandet</i>	3
<i>Bostadsstyrelsens förslag till åtgärder för maskinanskaffning</i>	4
<i>Yttrandena</i>	6
<i>Departementschefen</i>	11
 II. RÄNTE- OCH AMORTERINGSVILLKOREN FÖR ÄLDRE TERTIÄRLÅN M. M.	 13
<i>Gällande bestämmelser</i>	13
<i>Frågans behandling vid 1951 års riksdag</i>	15
<i>Bostadsutredningens förslag</i>	16
<i>Yttrandena</i>	18
<i>Departementschefen</i>	22
 III. FÖRBÄTTRINGSLÅN	 25
<i>Gällande bestämmelser</i>	25
<i>Förbättringslångivningen under budgetåren 1949/50 och 1950/51</i>	26
<i>Bostadsutredningens förslag</i>	28
<i>Yttrandena</i>	33
<i>Departementschefen</i>	40
 IV. FAMILJEBOSTADSBIDRAG OCH BRÄNSLEBIDRAG M. M.	 46
<i>Gällande bestämmelser</i>	47
<i>Bostadsutredningens förslag</i>	47
Inkomstgränsens innebörd s. 47, Tröskelproblemet s. 52, Förslag rörande inkomststreck och inkomstprövning s. 54, Familjebidrag s. 58, Familjebostadsbidrag för fosterbarn s. 59, Bidrag till ensamstående moder med ett minderårigt barn s. 59.	
<i>Yttrandena</i>	61
<i>Departementschefen</i>	68
 V. STATSBIDRAG TILL PENSIONÄRSHEM M. M.	 74
<i>Gällande bestämmelser</i>	74
<i>Bostadsstyrelsens förslag</i>	74
<i>Yttrande</i>	78
<i>Departementschefen</i>	79

	Sid
VI. SÄRSKILDA FRÅGOR	79
1. <i>Bostadsförbättringsåtgärder inom Karesuando kommun</i>	79
Frågans behandling vid 1951 års riksdag s. 79, Bostadsstyrelsens förslag s. 81, Departementschefen, s. 81.	
2. <i>Statsbidrag till fiskarbostäder</i>	82
Föreliggande förslag s. 82, Yttranden s. 82, Departementschefen s. 83.	
3. <i>Angående besiktning och kontroll av statsbelånade bostadshus</i>	83
Bostadsstyrelsens förslag s. 83, Yttrande s. 84. Departementschefen s. 84.	
 VII. MEDELSBEHOVET FÖR LÅNE- OCH BIDRAGSVERKSAM- HETEN UNDER BUDGETÅRET 1952/53	 85
<i>Bostadsutredningens kostnadsberäkningar</i>	85
<i>Bostadsstyrelsens förslag till anslagsökanden för budgetåret 1952/53</i>	87
<i>Yttrande</i>	93
<i>Departementschefen</i>	93
 VIII. HEMSTÄLLAN	 96